

**JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND
HUMANITIES RESEARCH IN ASIA**

JSHRA

ปีที่ 29 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

Vol. 29 No. 3 September - December 2023

ISSN 2774-1044 (Print)

ISSN 2822-0986 (Online)

Prince of Songkla University Pattani Campus, Thailand

JSHRA

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

ผู้จัดพิมพ์

**สำนักงานกองบรรณาธิการ
ที่ปรึกษาบรรณาธิการ**

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กองบริหารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีวิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม วิทยาเขตปัตตานี

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ศาสตราจารย์ ดร.สุริชัย หวันแก้ว

Prof. Dr. Muhammad Kamarul Kabilan Abdullah

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรภาคย์ ไมตรีพันธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาริซอล ขุนอินคิริ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บรรณาธิการ

รองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

Assoc. Prof. Dr. Nasirin Abdillah Universiti Teknologi MARA (UiTM)

Assoc. Prof. Dr. Rosalie Metro University of Missouri Assoc. Prof. Dr.

Mohd Faiz Mohd Yaakob Universiti Utara Malaysia Assoc. Prof..Dr.

Zawawi Ismail Universiti Malaya Assoc.Prof. Piotr Tomasz Nowakowsk

John Paul II Catholic University of Lublin ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผศ.ปิยชาติ สิงห์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ผศ.ดร.กมล

บุษบรรณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Prof. Dr. Farok Zakaria Prince of Songkla

University ดร.ธัญชนก พรหมบุตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Prof. Dr.

Badaruddin Mohamed Universitas Muhammadiyah Purwokerto Dr.

Michael J. Montesano Institute of Southeast Asian Studies, Studies,

Singapore Assoc. Prof. Dr. Patrick Jory University of Queensland,

Australia ศ.เกียรติคุณพงศ์เดช ไชยคุตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รศ.ดร.เสกสรรค์

ตันยาภิรมย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รศ.ดร.ปรารธนา กาลเนากุล มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ผศ.ดร.ทิพาพรรณ ศิลวัฒนานันต์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผศ.ดร.นุวรรณ ทับเที่ยง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผศ.ดร.สมพร ช่วยอารีย์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ผศ.อดิศา เบญจรัตน์นันท์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เบญจมาศ รัตนพงศ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ฝ่ายศิลป์

ฝ่ายการเงิน

ติดต่อกองบรรณาธิการ

นางสาวบศกร ปิอนา

นางกายาตี เต็งมะ

กองบริหารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94001

โทรศัพท์ 06 4695 2922

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

E-mail: benchamat.r@psu.ac.th, bossakorn.b@psu.ac.th

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/index>

ISSN

2774-1044

JSHRA

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

Publisher	Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand
Editorial Office	Academic and Research Administration Division Pattani Campus Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand
Consulting Editors	Vice President for Pattani campus, Vice President for Academic Affairs, Vice President for Research and Social Mission, Assistant President for Research and Social Mission, Pattani Campus, Prof. Dr.Chaiwat Satha Anand, Prof. Dr.Surichai Wankaeo, Prof. Dr. Muhammad Kamarul Kabilan Abdullah
Editor-in-Chief	Asst.Prof.Dr.Warapark Maitreephun, Prince of Songkla University
Associate Editor	Asst.Prof.Dr.Hareesol khun-inkeeree, Prince of Songkla University
Editorial Board	Nasirin Abdillah, Assoc. Prof. Dr., Universiti Teknologi MARA (UiTM) Rosalie Metro, Assoc. Prof. Dr., University of Missouri Mohd Faiz Mohd Yaakob, Assoc. Prof. Dr., Universiti Utara Malaysia Zawawi Ismail, Assoc. Prof. Dr., Universiti Malaya Piotr Tomasz Nowakowsk, Assoc. Prof., John Paul II Catholic University of Lublin Sirisak Laochankham, Asst. Prof. Dr., Khon Kaen University Piyachat Suongtee, Asst. Prof., Walailak University Kamol Bussaban, Asst. Prof. Dr., Chulalongkorn University Farok Zakaria, Prof. Dr., Prince of Songkla University Tanchanok Prombut, Dr., Prince of Songkla University Prof. Badaruddin Mohamed, Dr., Universitas Muhammadiyah Purwokerto Michael J. Montesano, Dr., Institute of Southeast Asian Studies, Singapore Patrick Jory, Assoc. Prof. Dr., University of Queensland, Australia Pongdej Chaikakut, Emeritus Prof., Chiang Mai University Sakesan Tanyapirom, Asst. Prof. Dr., Burapha University Prathana Kannaovakun, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Tippawan Silawattananusarn, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Nuwan Thapthiang, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Somporn Chuai-Aree, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Srisompob Jitpiromsri, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Adisa Benjarattananon, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Ms.Benchamat Rattanaphong, Prince of Songkla University
Art Editor	Ms.Bossakorn Buena
Finance Department	Mrs.Kayati Tengma
Inquires	Academic and Research Administration Division Pattani Campus Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani 94001, Thailand. Tel. 06 4695 2922 E-mail: benchamat.r@psu.ac.th, bossakorn.b@psu.ac.th
E-journal	https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/index
ISSN	2774-1044

บทความวิจัย

- การพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
โกวิทย์ พยัฆวิเชียร 1-24
- การศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
นศวัฒน์ สาระ 25-38
- การเล่าเรื่องและการสะท้อนสังคมไทยในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม
ปรีชนันท์ จิรเดชนธินวงศ์ และฉลองรัฐ เณรมาลย์ชลมารค 39-52
- พฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันของผู้สูงอายุในประเทศไทย
อุทิศ บำรุงชีพ, พัทธวิภา โพธิ์ศรี และมงคล ยังทนต์ 53-68
- การพัฒนาโฮมสเตย์คาร์บอนต่ำบ้านถ้ำเสือโดยการใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น
ศรินยา ละอองอินทร์ ทยานศิลป์, อริสรา เสยานนท์, ทิลา เลหาวิรภาพ,
ไฉนช ประยูรชาติ, ธนธร วชิรขจร, วงเดือน สิมะโชคดี และพันธิตรา ปัทมานนท์ 69-90

บทความวิชาการ

- นวัตกรรมชุมชน: การสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ
อัมรินทร์ เทพยา และอนุชา แพ่งเกษร 91-100

CONTENTS

Vol. 28 No. 3 September - December 2022

Research Articles

- Development of a Management Model for Promotion of Health Care Behavior
in Diabetic and High Blood Pressure Patients at Risk of Cardiovascular Disease
in Nakhon Sawan
Gowit Payakwichian 1-24
- An Analytical Study of the Language Used in Store Names in the Southern
Border Provinces
Nakawat Sareh 25-38
- Narration and Reflection on Society in the Thai Drama Series Not Me
Prachanan Jiradejsonthiwong, and Chalongrat Chermanchonlamark 39-52
- The Digital Citizenship Behavior for Disruptive Era of the Elderly in Thailand
Uthit Bamroongcheep, Pakwipar Phosri, and Mongkon Youngtanurat 53-68
- Developing Low-Carbon Homestays in Ban Tham Sua Using the Analytic
Hierarchy Process (AHP)
Sarinya La-ong-in Thayarnsin, Arisara Seyanont, Tila Laohaviraphap,
Jainuch Prayoorachart, Thanathorn Vachirakajorn, Wongduean Simachokdee,
and Pantitra Putamanonda 69-90

Academic Article

- Community Innovation: Creation and Development of a Peaceful Community
Model
Autthaphon Theppaya, and Anucha Pangkesorn 91-100

Development of a Management Model for Promotion of Health Care Behavior in Diabetic and High Blood Pressure Patients at Risk of Cardiovascular Disease in Nakhon Sawan

การพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ
ในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจ
และหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

Gowit Payakwichian*

โกวิท พยัทธิเชียร*

Nakhonsawan Provincial Public Health Office

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์

*Corresponding Author, E-mail: pkkowit@gmail.com

Article Info

■ Received: February 13, 2023

■ Revised: November 23, 2023

■ Accepted: November 29, 2023

■ Available online: December 21, 2023

Abstract

This research aimed to develop a management model designed to encourage health - promoting behavior in diabetic and high blood pressure patients at risk of cardiovascular disease in Nakhon Sawan and to investigate the outcomes of the model. A purposive sample of 40 participants was selected. The research tools included a Health Behavior Promotion Activity Manual and four measurement sets; knowledge assessment of health care behavior, perception of conditions at risk of disease, attitude toward health care behavior, and health care behavior. Data analysis involved descriptive statistics and *t* test analysis for the difference comparison. The research findings revealed a model to promote healthy behavior, consisting of the seven following activities: 1) provision of knowledge of diabetes, high blood pressure, and cardiovascular disease, 2) learning activities regarding the impact of the risk factors associated with diabetes and high blood pressure on the development of cardiovascular disease, 3) health care promotion in alignment with nutritional principles, 4) exercises, 5) emotion management, 6) follow - up home visits, and 7) knowledge exchange to promote proper health care behavior. The average values before and after the health behavior promotion activities differed. Improvements were found in 1) knowledge of health care, 2) perception of conditions at risk of disease, 3) attitude toward health behavior, and 4) health care behavior. Furthermore, the average scores after the experiment were significantly higher than those of prior experiment, with a significance level of .05. Regarding the average health outcomes post - experiment, there was a statistically significant

decrease in both waist circumference ($\bar{X} = 93.70$, S.D. = 8.83, $\bar{X} = 90.63$, S.D. = 8.93) and blood sugar values ($\bar{X} = 128.18$, S.D. = 58.03, $\bar{X} = 111.85$, S.D. = 39.39) at the 0.05 significance level. Satisfaction with the overall health behavior promotion management model was rated at a high level ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.56). When considering all items individually, each received a high rating ($\bar{X}$ between 3.64 - 4.38, S.D. between 0.48 - 0.66).

Keywords: Diabetes and Hypertension, Health Promotion Self - Management Model, Risk of cardiovascular disease

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในจังหวัดนครสวรรค์ และเพื่อศึกษาผลของรูปแบบดังกล่าว โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 40 คน ที่คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ คู่มือกิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ และแบบวัด 4 ชุดคือ แบบวัดความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ แบบวัดการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค แบบวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมสุขภาพ และแบบวัดพฤติกรรมสุขภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบความแตกต่าง t test ผลการวิจัยพบรูปแบบการจัดการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพด้วยกิจกรรม 7 ประเภท ดังนี้ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจและหลอดเลือด 2) การเรียนรู้ผลกระทบโอกาสเสี่ยงของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด 3) การดูแลสุขภาพตามหลักโภชนาการ 4) การออกกำลังกาย 5) การจัดการอารมณ์ 6) การติดตามเยี่ยมบ้าน และ 7) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสม ค่าเฉลี่ยก่อนและหลังกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกัน ได้แก่ 1) ความรู้ในการดูแลสุขภาพ 2) การรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค 3) ทัศนคติต่อพฤติกรรมสุขภาพ และ 4) พฤติกรรมสุขภาพ นอกจากนี้พบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนค่าเฉลี่ยผลภาวะสุขภาพหลังการทดลอง พบว่าความยาวรอบเอว ($\bar{X} = 93.70$, S.D. = 8.83, $\bar{X} = 90.63$, S.D. = 8.93) และค่าน้ำตาลในเลือด ($\bar{X} = 128.18$, S.D. = 58.03, $\bar{X} = 111.85$, S.D. = 39.39) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.56) และเมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X}$ ระหว่าง 3.64 - 4.38, S.D. ระหว่าง 0.48 - 0.66)

คำสำคัญ: ความเสี่ยงต่อโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด, รูปแบบการจัดการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ, โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง

บทนำ

โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด เป็นกลุ่มโรคสาเหตุสำคัญของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือเรียกว่ากลุ่มโรค Non - communicable diseases (NCDs) เป็นโรคที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการติดเชื้อโรค ไม่สามารถติดต่อจากคนสู่คนได้โดยการสัมผัสหรือการหายใจ แต่เป็นโรคที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวันที่ไม่เหมาะสม ประกอบไปด้วย 4 กลุ่มโรคหลัก ได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคทางเดินหายใจเรื้อรัง ซึ่งกลุ่มโรคนี้เป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลกและอันดับหนึ่งในประเทศไทย (Chulalongkornhospital, 2021) ทั้งในด้านของจำนวนผู้เสียชีวิตและเกิดภาวะโรคโดยรวม ทั้งนี้ การใช้ชีวิตประจำวันของคนในปัจจุบันมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ทำให้คนมีการเคลื่อนไหวร่างกายน้อยลง รวมทั้งการรับประทานอาหารในปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของร่างกาย รับประทานอาหารรสหวานจัด เค็มจัด และอาหารที่มีไขมันสูง พฤติกรรมเหล่านี้จะทำให้เกิดภาวะอ้วน เกิดโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเลือดสูง โรคหลอดเลือดหัวใจ และโรคหลอดเลือด นอกจากนี้ การสูบบุหรี่เป็นประจำทำให้เกิดโรคถุงลมโป่งพอง รวมทั้งโรคมะเร็งบริเวณต่าง ๆ ของร่างกาย ประกอบกับความเครียดและการพักผ่อนไม่เพียงพอรวมกันสะสมเรื้อรังเป็นระยะเวลานาน นำไปสู่การเกิดกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังขึ้นได้ ส่งผลให้เกิดค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคสูง รวมทั้งบางโรคยังรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ (Division of Health Education, Faculty of Medicine Siriraj Hospital Mahidol University, 2020)

โรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลก และอันดับหนึ่งในประเทศไทยทั้งในมิติของจำนวนการเสียชีวิตและภาวะโดยรวม จากการรวบรวมสถิติภายในประเทศไทยพบว่า มีจำนวนประชากรถึง 14 ล้านคนที่เป็นโรคในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและมีแนวโน้มสถานการณ์ของการเกิดโรคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังยังถือเป็นสาเหตุหลักการเสียชีวิตของประชากรทั้งประเทศ (Bureau of Non - communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2018) ทั้งนี้ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่พบมากที่สุดคือโรคหลอดเลือด รองลงมาคือโรคหัวใจขาดเลือด โรคทางเดินหายใจอุดกั้น เบาหวาน และความดันโลหิตสูง ตามลำดับ คิดเป็นมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจถึง 200,000 ล้านบาทต่อปี ทั้งสถิติการเสียชีวิตดังกล่าวยังแสดงว่าประเทศไทยมีผู้เสียชีวิตมากกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งโลกและมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต จากการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงโรคไม่ติดต่อและการบาดเจ็บ (Behavioral Risk Factors Surveillance System: BRFSS) (Bureau of Non - communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2016) แนวโน้มปัจจัยเสี่ยงและพฤติกรรมเสี่ยงโรคไม่ติดต่อ พ.ศ. 2559 - 2562 จากการสำรวจสุขภาพประชาชนในกลุ่มประชากรทั่วไปอายุ 15 - 79 ปี ซึ่งมีปัจจัยเสี่ยงและพฤติกรรมเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเพิ่มมากขึ้น โดยระดับความรุนแรงของโรคจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เสี่ยง เช่น การเลือกรับประทานอาหาร การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการขาดการออกกำลังกาย ซึ่งสัมพันธ์กับจำนวนของโรคที่เป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจึงเป็นภัยเงียบที่มีอิทธิพลต่อการเสียชีวิตของประชาชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ที่เป็นกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังแล้วนั้น แพทย์มีวิธีการรักษาที่จำเพาะต่อโรคที่แตกต่างกันไป อาทิ ผู้ที่มีน้ำหนักตัวเกินจะแนะนำให้ลดน้ำหนัก โดยการลดน้ำหนักให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 5 ของน้ำหนักตัวตั้งต้น จะมีผลในการลดระดับน้ำตาลและควบคุมความดันโลหิตได้ สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานแนะนำให้หลีกเลี่ยงของเชื่อมและอาหารในกลุ่มน้ำตาลต่าง ๆ สำหรับผู้ที่มีปัญหาในเรื่องของความดันโลหิตสูงควรลดการรับประทานอาหารเค็ม นอกจากนี้ควรออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอให้ได้อย่างน้อย 30 นาทีต่อวัน รวมให้ได้ 150 นาทีต่อสัปดาห์ รวมทั้งรับประทานยาเป็นประจำพบแพทย์อย่างสม่ำเสมอ (Division of Health Education, Faculty of Medicine Siriraj Hospital Mahidol University, 2020)

การส่งเสริมให้ผู้มีความเสี่ยงป่วยและผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีจะช่วยให้สุขภาพแข็งแรง จากการศึกษาของ Payakwichian (2021) เรื่องปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดัน

โลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดพบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่สำคัญต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพคือทัศนคติต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ผลการวิจัยสอดคล้องกันว่า ทัศนคติต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพเป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสุขภาพปกติ กลุ่มบุคคลที่มีสุขภาพเสี่ยงหรือกลุ่มบุคคลที่ป่วยแล้วก็ตาม มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพมาก จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพมากตามไปด้วย เช่น พฤติกรรมการป้องกันไข้เลือดออก (Nimsuwan, Nimsuwan, Sripornngam, & Choosanook, 2017)

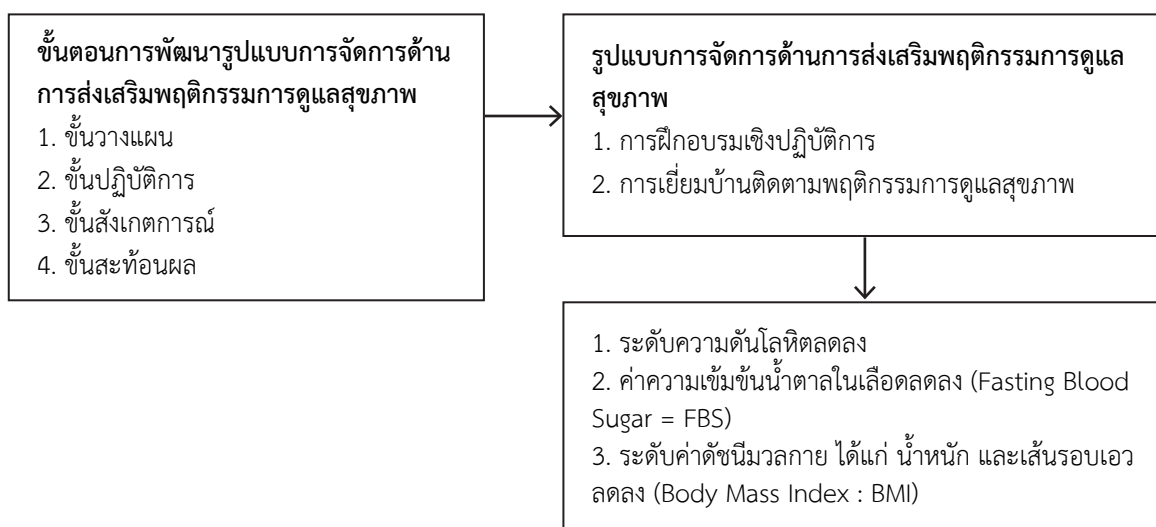
สำหรับสถานการณ์โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจและหลอดเลือดของจังหวัดนครสวรรค์นั้น ในปี พ.ศ. 2563 และ ปี พ.ศ. 2564 โรคเบาหวานพบอัตราป่วย ร้อยละ 8.15 และ ร้อยละ 8.48 โรคความดันโลหิตสูง พบอัตราป่วยร้อยละ 20.26 และ ร้อยละ 20.87 และพบว่าอัตราป่วยรายใหม่ของผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือดเท่ากับ ร้อยละ 2.83 และ ร้อยละ 6.05 ต่อแสนประชากร เห็นได้ว่าอัตราป่วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจและหลอดเลือดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี (Ministry of Public Health, 2021)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ซึ่งเป็น 1 ใน 4 กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือด ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างเสริมสุขภาพของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดให้มีสุขภาพที่ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาผลความพึงพอใจของการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ นำแนวคิด Pender (1987) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมสุขภาพขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1987 โดยอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานของการกระทำพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพว่าเกิดจาก 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) และทฤษฎีความคาดหวังคุณค่า (Expectancy - value Theory) กล่าวคือ การที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพได้อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบแผนในชีวิตประจำวันได้เป็นผลมาจากปัจจัย 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสติปัญญา - การรับรู้ (Cognitive - perceptual Factors) ปัจจัยด้านการปรับเปลี่ยน (Modifying Factors) และปัจจัยที่เป็นตัวชี้แนะการกระทำ (Cues to Action) ปัจจัยด้านสติปัญญา - การรับรู้เป็นกลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติและการคงไว้ซึ่งการปฏิบัติ ขณะที่พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพประกอบด้วย 7 ปัจจัย คือ การให้ความสำคัญของคุณค่าของการรับรู้การควบคุมสุขภาพ การรับรู้สมรรถนะแห่งตน ความหมายของสุขภาพ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติ พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับปัจจัยการปรับเปลี่ยนมีผลทางอ้อมต่อการมีพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพโดยผ่านปัจจัยด้านสติปัญญา - การรับรู้ ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านประชากร อิทธิพลระหว่างบุคคล ปัจจัยด้านพฤติกรรมและตัวชี้แนะการกระทำ กรอบแนวคิดของ เพนเดอร์ได้นำมาใช้ในงานวิจัยต่าง ๆ มากมาย และพบว่า มีบางปัจจัย ได้แก่ ให้ความสำคัญของคุณค่าของการรับรู้การควบคุมสุขภาพ และสิ่งชักนำให้เกิดการกระทำที่ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพได้

ประเทศไทยได้มีการนำรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมสุขภาพของ Pender, Murdaugh and Parsons (2006) มาศึกษาในประชากรหลายกลุ่ม เช่น งานวิจัยของ Lertsakornsiri and Khampunyo (2017) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ที่ฝึกปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลด้านชั้นปี เงินที่ได้รับเป็นค่าใช้จ่ายรายเดือน และสถานที่พักอาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านโภชนาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการออกกำลังกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เจตคติต่อการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านความสำเร็จในชีวิตและโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .51, .47$ และ $.39$ ตามลำดับ)

งานวิจัยของ Loykaew, Vorapongsathorn, Vorapongsathorn, and Chooratna (2019) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์โมเดลการส่งเสริมสุขภาพของ Pender ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยในด้านความรู้เรื่องโรคเบาหวาน การรับรู้ผลประโยชน์ของการปฏิบัติ การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติ การรับรู้ความสามารถของตนเอง อารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ กิจกรรม อิทธิพลความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อิทธิพลสถานการณ์ ความยึดมั่นต่อแผนการปฏิบัติและพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 สูงกว่าก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการประมวลเอกสารสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ หมายถึงแบบแผนของกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ประกอบด้วย 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และ 2) การเยี่ยมบ้านติดตามพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

1. แนวคิดการฝึกอบรม การฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะด้านความรู้ทักษะให้กับบุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้มากมาย

หลายท่าน อาทิ Lamaisri (2019) ให้ความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นกระบวนการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และความสามารถของบุคคล เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลไปในทิศทางที่ต้องการ เป็นการเรียนการสอน เฉพาะเจาะจงและมีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่นเดียวกับกับ Srisong (2016) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นการถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ เป็นกระบวนการที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

สรุปได้ว่าการฝึกอบรมหมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอนให้บุคคลที่เข้ารับการอบรมได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ มุ่งพัฒนาศักยภาพด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อสามารถปฏิบัติงานที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ที่เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ หรือเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยนำตัวแปรจากการศึกษาวิจัยของ Payakwichian (2021) มาใช้ในการทำนายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพคือ ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกิจกรรมและนำขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

2. แนวคิดการเยี่ยมบ้าน สำหรับแนวคิดการเยี่ยมบ้านนี้ Thongbunjong and Hathirat (2015) ได้กล่าวไว้ว่า การเยี่ยมบ้าน (Home Visit) หมายถึงรูปแบบการบริการที่เป็นส่วนหนึ่งของการบริการดูแลสุขภาพที่บ้าน โดยทีมสุขภาพจะออกไปเยี่ยมผู้ป่วยและครอบครัวที่บ้าน อาจไปเยี่ยมครั้งแรกเพื่อประเมินสภาพความเจ็บป่วยของผู้ป่วยและครอบครัว หลังจากนั้นอาจจะกลับไปเป็นระยะ ๆ เมื่อผู้ป่วยหรือทีมต้องการ และเป็นเครื่องมือในการสร้างสัมพันธภาพและการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพและความเจ็บป่วยของผู้ป่วยและครอบครัว อันจะส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ป่วย ทำให้ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดูแลผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นในระยะยาว โดยมีวัตถุประสงค์การเยี่ยมบ้าน ดังนี้ 1) ให้ผู้ป่วยและญาติมีความมั่นใจและสามารถพึ่งตนเองได้ในการดูแลสุขภาพที่บ้านได้ 2) เพื่อให้ญาติรู้วิธีการอยู่ร่วมกับผู้ป่วยที่บ้าน และร่วมดูแลรักษาผู้ป่วย 3) เพื่อให้ทีมสุขภาพสามารถประเมินทั้งโรค (Disease) และความเจ็บป่วย (Illness) ที่แท้จริงของผู้ป่วยและญาติได้อย่างถูกต้อง ครบคลุม 4) เพื่อให้ทีมสุขภาพทำความรู้จักและสานต่อความสัมพันธ์อันดีกับผู้ป่วยและญาติในระยะยาว 5) เพื่อให้ทีมสุขภาพสามารถทราบถึงภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ ต่อสุขภาพ ของครอบครัวนั้น ๆ และหาแนวทางที่จะลดความเสี่ยงต่าง ๆ เช่น สามารถโน้มน้าวหรือแนะนำให้มีการเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อความเจ็บป่วยเมื่อผู้ป่วยและญาติมีความศรัทธาต่อทีมสุขภาพมานานพอ

ดังนั้น การเยี่ยมบ้านและการให้บริการสุขภาพที่บ้านมีวัตถุประสงค์หลักในการเสริมสร้างสุขภาพเชิงรุก โดยเน้นให้ผู้ป่วยและญาติมีศักยภาพ และความมั่นใจในการดูแลตนเองที่บ้านมากขึ้น โดยพยาบาลเยี่ยมบ้านหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทำหน้าที่เป็นหมอครอบครัวในการเยี่ยมบ้านจะต้องมีกระบวนการหรือแนวทางในการเยี่ยมบ้าน โดยมีการประเมินสุขภาพ การวินิจฉัยทางการแพทย์ การวางแผนการดูแล การปฏิบัติการดูแล และการประเมินผล เพื่อให้สามารถดูแลผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุม

สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ได้ประยุกต์ใช้หลัก INHOMESSS และหลัก 3 อ. อาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ ในการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อประเมินพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้เครื่องมือของหมอครอบครัวที่เรียกว่า INHOMESS (Hathirat, 2013 as cited in Thavornwattanayong, 2016) มีรายละเอียดดังนี้

I: Immobility เป็นการประเมินผู้ป่วยว่าสามารถดูแลตนเองได้หรือไม่ ในด้านการเคลื่อนไหว หรือต้องอาศัยผู้อื่นดูแลในการทำกิจวัตรประจำวัน การใช้โทรศัพท์ การจัดการกินเอง ประเมินโดยใช้แบบประเมินความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (Barthel Activities of Daily Living: ADL)

N: Nutrition เป็นการประเมินผู้ป่วยในด้านพฤติกรรมการรับประทานอาหาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างถูกต้อง ใช้คำถามกินอะไรแต่ละมื้อ ปริมาณเท่าไร วันละกี่ครั้ง รู้สึกว่ามีปัญหาหรือไม่ เพื่อดูภาวะโภชนาการของผู้ป่วยในส่วนที่สัมพันธ์กับภาวะโรค การเตรียมและการปรุงอาหาร วิธีเก็บอาหาร นิสัยการกินและอาหารโปรด ถ้าเป็นผู้ป่วยเบาหวานควรมีการประเมินว่าควบคุมอาหารอย่างไร

H: Home Environment เป็นการประเมินผู้ป่วยในด้านสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และบริเวณ รอบ ๆ บ้าน เป็นอย่างไร ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้ป่วยและครอบครัว ตัวบ้านอยู่ในชุมชนหรือไม่ เพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ช่วยเหลือพึ่งพากันได้หรือไม่ และความเสี่ยงทางสุขภาพจากสภาพแวดล้อมรอบบ้านเป็นอย่างไร เช่น สภาพบ้านแออัด มีโรงงานอุตสาหกรรมใกล้บ้าน การถ่ายเทอากาศ

O: Other People เป็นการประเมินผู้ป่วยในด้านใครเป็นผู้ดูแลหลัก ใครคือคนสำคัญของครอบครัว ผังเครือญาติ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แต่ละคนภายในบ้านทำหน้าที่อะไร มีปฏิสัมพันธ์กันดีหรือไม่ การเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

M: Medication เป็นการประเมินผู้ป่วยในด้านการบริหารยาถูกต้องตามหลัก 6 R (ถูกคน ถูกชนิด ถูกขนาด ถูกทาง ถูกเวลา และถูกเทคนิค) การเก็บรักษา ยา ผลข้างเคียงของยา ปัญหาจากการใช้ยา ใครจัดเตรียม รวมถึงการใช้ยาสมุนไพร ยาพื้นบ้าน รวมถึงการแสวงหาแหล่งพึ่งพิงทางด้านสุขภาพของผู้ป่วย การตระเวนรักษาทำให้ได้ยาซ้ำซ้อน ความร่วมมือปฏิบัติตามแผนการรักษา รวมถึงความสามารถการจัดยากินเอง

E: Examination การตรวจร่างกายขณะเยี่ยมบ้าน เช่น การวัดสัญญาณชีพต่าง ๆ น้ำหนักตัว ผิวหนัง การมองเห็น การหายใจ ระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบประสาทส่วนปลาย การดูแลแผลเพื่อเป็นการประเมินผู้ป่วยในขณะนั้นและนำมาปรับแผนการดูแล

S: Safety เป็นการประเมินผู้ป่วยในด้านความปลอดภัย ลักษณะภายในบ้าน ตั้งแต่โครงสร้าง เช่น พื้นบ้าน ห้องน้ำ ห้องครัว ห้องนอน ตู้เย็นที่เก็บยา อุปกรณ์ในการดูแลผู้ป่วยต่าง ๆ รองเท้าที่ผู้ป่วยใช้ ไม้เท้า อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ว่ามีความปลอดภัยเพียงพอหรือไม่

S: Spiritual Healing การประเมินผู้ป่วยในด้านสุขภาพทางจิตวิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับโรค ความเคารพ การให้คุณค่าในสิ่งที่มองไม่เห็น หรืออิทธิพลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ทศนคติ ค่านิยมต่าง ๆ และการจัดการความเครียด รวมถึงการค้นหาลู่ทางทางด้านจิตวิทยาสังคมที่มีต่อผู้ป่วยและครอบครัว ทำให้รู้จักและเข้าใจผู้ป่วยถึงพฤติกรรมสุขภาพ การประเมินความหมายของการดำรงชีวิตอยู่ คุณค่าของการใช้สิ่งที่ใช้ยึดเหนี่ยวทางใจ

3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม ทศนคติ และการปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม Charoenphan and Promarak (2003) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่าเป็นกิจกรรมหรือการกระทำของบุคคลที่สามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ 1) พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) หมายถึงลักษณะของการกระทำหรือกิจกรรมของบุคคลที่สามารถสังเกตได้โดยบุคคลอื่น เช่น การกิน การเดิน การนั่ง หรือการแสดงอาการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เป็นต้น และ 2) พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึงลักษณะของการกระทำ หรือกิจกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคลนั้น โดยที่บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้ แต่สามารถที่จะรู้หรือทราบได้ว่ามีพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นโดยอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น ความคิด ความฝัน ทศนคติ ค่านิยม หรือความเชื่อ เป็นต้น

ทั้งนี้ นักพฤติกรรมศาสตร์ ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมไว้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ (Charoenphan & Promarak, 2003)

แนวคิดที่ 1 เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมที่เกิดจากการตัดสินใจของตนเอง (ปัจจัยภายในตัวบุคคล) รากฐานแนวความคิดที่ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นมาจากองค์ประกอบภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความรู้ เจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงจูงใจ และความตั้งใจใฝ่พฤติกรรม

ดังนั้น นักพฤติกรรมศาสตร์ที่สนใจแนวคิดนี้จึงมุ่งสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ การเปลี่ยนแปลงเจตคติ ทฤษฎีแรงจูงใจ เป็นต้น

แนวคิดที่ 2 เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมเกิดจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล นักพฤติกรรมศาสตร์กลุ่มนี้จึงมุ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ระบบสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา องค์กรประกอบด้านประชากร ลักษณะภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรม

แนวคิดที่ 3 เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมมาจากปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในตัวบุคคล

จากแนวคิดทั้ง 3 ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าสาเหตุของพฤติกรรมเกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคลหรือเกิดจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล หรือเกิดจากทั้งสองสาเหตุ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมจึงต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญจากหลายวิชาชีพพร้อมกัน เนื่องจากการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพต้องพัฒนาทั้งในลักษณะของการปลูกฝัง การสร้างเสริมและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ ปัจจัย จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญจากหลายวิชาชีพพร้อมกันเพื่อแก้ปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติ (Knowledge and Attitude) Nanthasukhon (2012) ได้สรุปไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ปรารถนา ซึ่งแบ่งเป็นจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม นอกจากนี้ยังจำแนกจุดมุ่งหมายตามแนวคิดของบลูม (Benjamin S. Bloom) ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) Chukampang (2007) ได้กล่าวว่า การประเมินการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยเป็นกระบวนการประเมินเพื่อวัดระดับความรู้ ความสามารถของผู้เรียนต้องอาศัยความสามารถทางสมอง การคิดวิเคราะห์ การจำ ซึ่งพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย หรือกระบวนการทางปัญญาใหม่ของบลูม ถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญสำหรับลำดับขั้นของกระบวนการทางปัญญา มี 6 ลำดับขั้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1.1 จำ (Remembering) หมายถึง ความสามารถในการระลึกได้ แสดงรายการ บอกได้ ระบุดู ชี้อ้าง

1.2 เข้าใจ (Understanding) หมายถึง ความสามารถในการแปลความหมาย ยกตัวอย่าง สรุป อ้างอิง

1.3 ประยุกต์ใช้ (Applying) หมายถึง ความสามารถในการนำไปใช้ประยุกต์ใช้แก้ปัญหา

1.4 วิเคราะห์ (Analyzing) หมายถึง ความสามารถในการเปรียบเทียบ อธิบายลักษณะการจัดการ

1.5 ประเมินค่า (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการตรวจสอบ วิวิจารณ์ ตัดสิน เช่น นักเรียนสามารถตัดสินคุณค่าของทฤษฎีได้

1.6 คิดสร้างสรรค์ (Creating) หมายถึง ความสามารถในการออกแบบ (Design) วางแผนผลิต

2. พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Domain) จิตพิสัยเป็นคุณลักษณะแฝงภายในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม จริยธรรม และบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังเกตได้ยาก ดังนั้นการวัดจิตพิสัยให้ใกล้เคียงกับคุณลักษณะภายในของบุคคลมากที่สุดที่ต้องอาศัยข้อมูลอ้างอิงหลาย ๆ ด้าน ร่วมกับเกณฑ์ที่ชัดเจนและเชื่อถือได้

ระดับพัฒนาการด้านจิตพิสัย Nanthasukhon (2012) ได้อธิบายแนวคิดของ Krathwoh, Bloom, and Masia (1964) ซึ่งได้จำแนกพฤติกรรมด้านความรู้สึกโดยการลำดับมโนภาพของการเกิดความรู้สึก โดยเริ่มจากความสนใจ (Interest) มาเป็นอันดับแรก ตามด้วยความซาบซึ้ง (Appreciation) เจตคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และการปรับตัว (Adjustment) แต่เมื่อพิจารณาลำดับความรู้สึกเป็นขั้น ๆ จะเริ่มจากการรับรู้ (Receiving) การตอบสนอง (Responding) การเห็นคุณค่า (Valuing) การจัดระบบ (Organization) และการสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยม (Characterization)

3. พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึงพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็นจากการลงมือกระทำหรือลงมือปฏิบัติ (Practice) กิจกรรม สามารถสรุปเป็นขั้นได้ ดังนี้

3.1 ขั้นรับรู้ เป็นการรับรู้หรือเกิดความรู้ในสิ่งที่ต้องปฏิบัติ แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ

3.1.1 การรู้สึก เป็นการรับรู้ที่เกิดจากการรู้สึกทางหู ตา มือ ลิ้น จมูก และกล้ามเนื้อ

3.1.2 การรู้สิ่งเร้า

3.1.3 การแปลความหมาย

3.2 การเตรียมพร้อม เป็นพฤติกรรมที่จะตอบสนองโดยการเตรียมความพร้อมของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย โดยการเตรียมความพร้อมทางสมอง ทางร่างกาย และทางอารมณ์

3.3 การตอบสนองตามแนวคิดที่กำหนด เป็นการตอบสนองโดยกระทำการเลียนแบบหรือการปฏิบัติตาม และการลองผิดลองถูก

3.4 การปรับกลไกของร่างกาย เป็นการเริ่มปรับกลไกของร่างกายให้ปฏิบัติได้

3.5 การตอบสนองตามแนวทางของตน เป็นการพัฒนาขั้นตอนการปฏิบัติ แทนที่จะปฏิบัติตามอย่างเดียว เริ่มมีความชำนาญจนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง แบ่งออกเป็นกระทำอย่างมั่นใจและการกระทำโดยอัตโนมัติ

3.6 การดัดแปลง เริ่มการปฏิบัติ โดยการเริ่มดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

3.7 การริเริ่มสร้างใหม่ เป็นทักษะพิสัยขั้นสูงสุดที่เป็นการปฏิบัติสิ่งใหม่ ๆ โดยไม่ลอกเลียนแบบคนอื่น

จากข้อความข้างต้น สามารถจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามแนวของ Bloom แบ่งเป็น 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัยหรือด้านสติปัญญา ด้านจิตพิสัยหรือด้านความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และด้านทักษะพิสัยหรือด้านการปฏิบัติ มาพัฒนารูปแบบการจัดการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ เพราะการเปลี่ยนพฤติกรรมปฏิบัติให้มีสุขภาพที่ดีไม่ใช่สิ่งที่จะปรับเปลี่ยนได้ง่าย ซึ่งบุคคลมักจะเคยชินกับพฤติกรรมที่ปฏิบัติมานาน บางคนถึงแม้จะมีความรู้ มีทัศนคติที่ดีก็อาจไม่ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น คนมีความรู้ว่าการออกกำลังกายดีต่อสุขภาพ ควรทำ แต่มีคนจำนวนมากไม่ออกกำลังกายเนื่องจากมีเหตุผลอื่น เช่น เวลา ข้อจำกัดของสถานที่ หรือไม่พร้อม จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนความรู้และทัศนคตินั้นไม่เพียงพอต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ดังนั้นจึงต้องนำทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพมาอธิบายพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล (Nitirat, Pisaipan, Rongmuang, & Lekwong, 2018) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีของ Bloom 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัยหรือด้านสติปัญญา ด้านจิตพิสัยหรือด้านความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และด้านทักษะพิสัยหรือด้านการปฏิบัติทัศนคติ มาแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และสร้างเครื่องมือในการประเมิน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เช่น Johnson (2008) ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยระหว่างการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ปัญหาที่ผู้ปฏิบัติงานกำลังเผชิญอยู่ โดยเป็นกระบวนการศึกษาสภาพหรือสถานการณ์ที่เป็นจริงของสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจและพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพของการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกันกับ Pamulila (2018) ได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นกระบวนการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา เป็นการทดลองปฏิบัติในสถานการณ์ตามธรรมชาติโดยวิเคราะห์สถานการณ์อย่างลึกซึ้งและเหมาะสม เน้นที่การสร้างความรู้ความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอน และบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการวิจัย จนเกิดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากกระบวนการวิจัยนำมาประมวลเป็นแนวคิด หลักการ และสร้างเป็นทฤษฎีได้

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1990) ได้จำแนกกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นการศึกษาบริบทและปัญหาของชุมชนทั้งที่ผ่านมาและปัจจุบัน ถ้าต้องการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งใดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 1 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ที่ทำวิจัย (ผู้ร่วมวิจัย) และกลุ่มทฤษฎีจากการศึกษาวรรณกรรม (ผู้วิจัย)

ได้มีการนำความรู้ทั้งสองกลุ่มแลกเปลี่ยนกันหรือที่เรียกว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เพื่อกำหนดสิ่งที่คาดหวัง กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่จะบรรลุผลสำเร็จ กำหนดแผนปฏิบัติการ (Action Plan) และอาจมีการกำหนดแผนพัฒนาส่วนบุคคลด้วย (Individual Development Plan)

2. ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นขั้นตอนที่นำแผนปฏิบัติการหรือแผนพัฒนาส่วนบุคคลมาปฏิบัติร่วมกัน ผู้วิจัยควรเน้นบทบาทการมีส่วนร่วม และเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการและแผนพัฒนาส่วนบุคคลด้วย (Individual Development Plan) ที่กำหนดไว้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตามหลักการ “มุ่งการเปลี่ยนแปลงและมุ่งให้เกิดการกระทำเพื่อบรรลุผล” การปฏิบัติต้องใช้การวิเคราะห์ วิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้ข้อมูลย้อนกลับว่าการปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้หรือไม่ มีอุปสรรคอย่างไรบ้าง ดังนั้นแผนงานที่กำหนดไว้ว่าจะมีการยืดหยุ่น โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณ และการตัดสินใจที่เหมาะสมและมุ่งปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

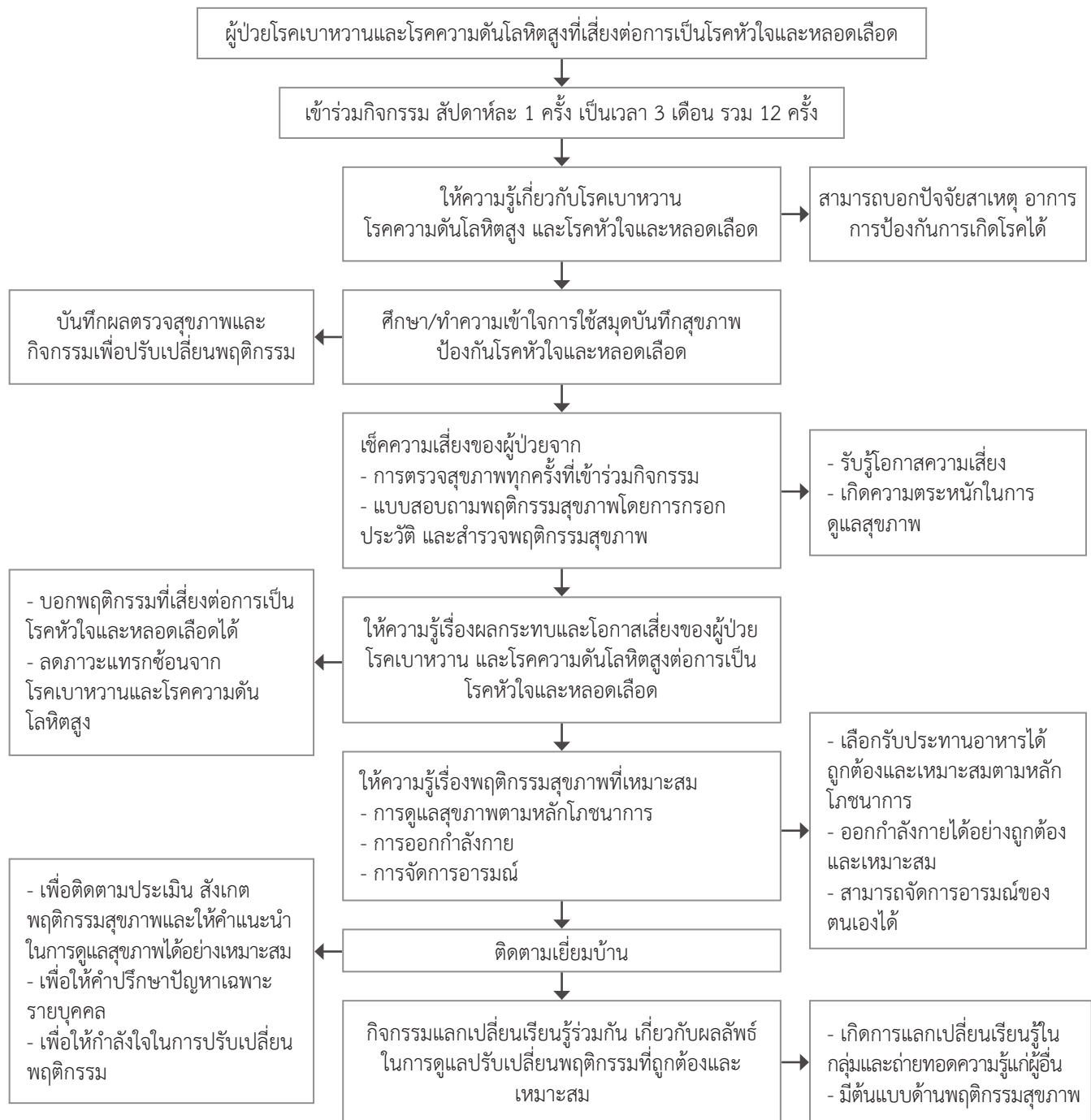
3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) เป็นขั้นตอนที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่ใช้เวลามากกว่าขั้นตอนอื่น การสังเกตผลเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติควบคู่กับการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ พร้อมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ตามที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยสิ่งที่สังเกตคือ กระบวนการปฏิบัติการ และผลการปฏิบัติการ การสังเกตนี้จะรวมถึงการที่เห็นด้วยตา การได้ฟัง การได้ใช้เครื่องมือ เช่น แบบประเมินแบบทดสอบ การสัมภาษณ์ เป็นต้น บางครั้งอาจจะใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสม มาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การถ่ายภาพ การบันทึกวีดีโอ

4. ขั้นสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การนำข้อมูลจากการสังเกตมาอภิปรายร่วมกัน ซึ่งอาจมีทั้งความเห็นที่สนับสนุนสอดคล้อง หรือขัดแย้งกัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาบทสรุปว่าการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการนั้นบรรลุตามสิ่งที่คาดหวังหรือไม่

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้ระยะเวลา 12 สัปดาห์ จันขึ้นระหว่างวันที่ 1 กันยายน ถึง 30 พฤศจิกายน 2564 ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนวางแผน (Planning) เป็นการศึกษาริบทและสภาพปัญหาของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง จากการระดมสมองกลุ่มย่อยกับทีมสหวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบางม่วง ประกอบไปด้วย พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข แพทย์แผนไทย ทีมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และทีมแกนนำผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด รวมไปถึงการนำผลจากการศึกษาหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในการวิจัยของ Payakwichian (2021) เพื่อนำตัวทำนายที่สำคัญคือ ทักษะคิดในการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ก่อนดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ 2) ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำแผนปฏิบัติการหรือแผนพัฒนาส่วนบุคคลมาปฏิบัติร่วมกัน การดำเนินการวิจัยจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 กันยายน ถึง 30 พฤศจิกายน 2564 โดยมีผู้วิจัยและทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบางม่วงเป็นผู้ให้ความรู้ และมีการตรวจสุขภาพ บันทึกผลตรวจสุขภาพ ความดันโลหิต ชีพจร น้ำหนักตัว รอบเอว ค่า BMI และค่าระดับน้ำตาลปลายนิ้วในสมุดบันทึกสุขภาพทุกครั้งเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีรายละเอียดการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ 3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม การใช้แบบวัดด้านต่าง ๆ สมุดบันทึกป้องกันโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด การถ่ายภาพ และการสังเกต โดยทีมสหวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ได้รับมอบหมาย โดยดำเนินการตามแผนการวิจัย (ภาพ 1) และ 4) ขั้นสะท้อนผล (Reflection) จัดกิจกรรมเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียน รวมทั้ง

ติดตามผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

ภาพ 2 ขั้นตอนการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
ที่มา: Payakwichian (2021)

การประเมินประสิทธิผลของกระบวนการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการดำเนินการวิจัย One - group Pretest - posttest Design (Ferguson, G, 1989) ดังรายละเอียดตาราง 1

ตาราง 1 แบบแผนการดำเนินการวิจัย One - group pretest - posttest design

		Pretest	Treatment	Posttest
	กลุ่มตัวอย่าง	T1	X	T2
T1	หมายถึง	ก่อนการพัฒนาศักยภาพผู้ป่วย		
X	หมายถึง	การได้รับกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ		
T2	หมายถึง	หลังการพัฒนาศักยภาพผู้ป่วย		

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 52,993 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 40 คน มีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ 1) เป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด 2) สนใจเข้าร่วมโครงการ 3) อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบางม่วงตลอดระยะเวลาของการวิจัย และ 4) รับประทานยาลดความดันโลหิตสม่ำเสมอ ส่วนเกณฑ์คัดออก คือ 1) เจ็บป่วยจริง ไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ 2) เสียชีวิต และ 3) ไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรม และแบบวัดความรู้ ทักษะ ทศนคติ ประกอบไปด้วย แบบวัดความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพ แบบวัดการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค แบบวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ และแบบวัดพฤติกรรมดูแลสุขภาพ โดยแบบวัดดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นแบบ Checklist แบบบันทึก การถ่ายภาพ การสังเกต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบวัดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัวต่อเดือน ระยะเวลาที่เป็น สิทธิการรักษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และช่องทางการได้รับข้อมูลเรื่องโรคความดันโลหิตสูง

ตอนที่ 2 แบบวัดที่ใช้ในขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม แบบวัดความรู้ ทศนคติ ที่ลักษณะเป็นแบบ Checklist แบบบันทึก การถ่ายภาพ และการสังเกต มีรายละเอียดคือ แผนที่ 1 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความรู้ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม แบบวัดพฤติกรรมดูแลสุขภาพ แบบวัดการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค แบบวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ และแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ แผนที่ 2 การเยี่ยมบ้าน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

สำหรับการสร้างและการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษา เนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดขอบเขต และโครงสร้างของเนื้อหาแบบวัดเพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์
3. ดำเนินการสร้างข้อคำถามของแบบวัดความรู้ รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน
4. นำแบบวัดความรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความตรงเชิงโครงสร้างและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำเครื่องมือไปทดลองใช้

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

5.1 การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้อง ด้วยวิธี IOC (Index of Item Objective Congruence) จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน จิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุข จากนั้นเลือกข้อคำถามที่ดีขึ้น ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาและวัตถุประสงค์ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

5.2 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบวัดไปทดลองใช้ (Try Out) ในกลุ่มผู้ป่วยโรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แบบวัดความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวาน โรคหลอดเลือด โรคความดันโลหิตสูง วิเคราะห์ โดยใช้สัมประสิทธิ์ความสม่ำเสมอภายในด้วยวิธีของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน 20 (Kuder Richardson Formular 20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ส่วนแบบวัดวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) แบบวัดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ แบบวัดการรับรู้สภาพที่เสี่ยง ต่อการเกิดโรค แบบวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ และแบบวัดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86, 0.78, 0.82, 0.78 และ 0.84 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด นครสวรรค์ เลขที่ NSWPHOEC-004/64 กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการวิจัยทุกคนได้รับการพิทักษ์สิทธิ ก่อนดำเนินการ เก็บข้อมูลผู้วิจัยชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์และความเสี่ยงในการเข้าร่วมวิจัย สิทธิที่จะออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องบอกเหตุผล หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับงานวิจัยสามารถสอบถาม ผู้วิจัยได้ตลอดเวลา เมื่อผู้เข้าร่วมวิจัยเข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว ให้ลงนามด้วยความสมัครใจ ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง จะถูกเก็บเป็นความลับ การรายงานผลการวิจัยนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ใน การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป และการเปรียบเทียบพฤติกรรมดูแลสุขภาพ การรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อ การเกิดโรค ทัศนคติต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ และความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ก่อนและหลัง โดยใช้สถิติ Paired t-test ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและ ความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1. ขั้นตอนวางแผน (Planning) จากการระดมสมองกลุ่มย่อยของสหวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านบางม่วง ประกอบไปด้วย พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข แพทย์แผนไทย ทีมอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน ทีมแกนนำผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด และ ผลจากการศึกษาหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในการวิจัยของ Payakwichian (2021) เรื่อง “ปัจจัยทางจิตสังคมที่ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและ หลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์” ได้ข้อสรุปกิจกรรมรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัด นครสวรรค์ ดังนี้ 1) กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง และ CVD 2) กิจกรรมการเรียนรู้ ผลกระทบและโอกาสเสี่ยงของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด

3) กิจกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักโภชนาการ 4) กิจกรรมการออกกำลังกาย 5) กิจกรรมการจัดการอารมณ์ 6) กิจกรรมติดตามเยี่ยมบ้าน และ 7) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับผลลัพธ์ในการดูแลสุขภาพปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม

2. ขั้นปฏิบัติการ (Action) นำแผนปฏิบัติการหรือแผนพัฒนาส่วนบุคคลมาปฏิบัติร่วมกัน การดำเนินการวิจัยจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 กันยายน ถึง 30 พฤศจิกายน 2564 โดยมีผู้วิจัยและทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบางม่วงเป็นผู้ให้ความรู้ และมีการตรวจสุขภาพ บันทึกผลตรวจสุขภาพ ความดันโลหิต ชีพจร น้ำหนักตัว รอบเอว ค่า BMI และค่าระดับน้ำตาลปลายนิ้วในสมุดบันทึกสุขภาพทุกครั้งที่เกี่ยวข้องกิจกรรม

3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วย แผนการจัดกิจกรรม การใช้แบบวัดด้านต่าง ๆ สมุดบันทึกป้องกันโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด การถ่ายภาพ และการสังเกต โดยทีมสหวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่ได้รับมอบหมายพบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ จำแนกเป็นระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

ระดับความรู้	ระดับสูง		ระดับปานกลาง		ระดับต่ำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	3	7.50	12	30.00	25	62.50
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	35	87.50	5	12.50	0	0.00

จากตาราง 2 พบว่า ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ มีระดับความรู้เรื่องโรคอยู่ในระดับต่ำ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมาคือระดับปานกลางจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และระดับสูงจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 ตามลำดับ ส่วนหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ มีระดับความรู้เกี่ยวกับโรคความดันโลหิตสูงอยู่ในระดับสูงจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 และระดับปานกลาง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50

ตาราง 3 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

ค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	17.63	4.59	-12.22	39	< .01*
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	30.13	2.78			

*p-value < .05

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพหลังการใช้รูปแบบการจัดการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ($\bar{X}$ = 30.13, S.D. = 2.78) สูงวก่อนพัฒนา ($\bar{X}$ = 17.63, S.D. = 4.59) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .05)

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค จำแนกเป็นระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ

ระดับการรับรู้สภาพ	ระดับสูง		ระดับปานกลาง		ระดับต่ำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	7	17.50	28	70.00	5	12.50
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	37	92.50	3	7.50	0	0.00

จากตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละระดับการรับรู้สภาพความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด จำแนกเป็นระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ได้ดังนี้

1) การรับรู้สภาพความเสี่ยงต่อการเกิดโรค ก่อนการพัฒนาฯ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาอยู่ในระดับสูง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 และอยู่ในระดับต่ำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50

2) การรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค หลังการพัฒนาฯ มีระดับการรับรู้โอกาสเสี่ยงอยู่ในระดับสูง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 92.50 และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50

ตาราง 5 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ

ค่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	31.23	5.62	-11.55	39	.01*
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	44.42	4.38			

*p-value < .05

จากตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการรับรู้สภาพความเสี่ยงต่อการเกิดโรค ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคหลังการพัฒนาฯ มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค ($\bar{X}$ = 44.42, S.D. = 4.38) สูงกว่าก่อนพัฒนาฯ ($\bar{X}$ = 31.23, S.D. = 5.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .05)

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับทัศนคติต่อพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ จำแนกเป็นระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ

ระดับทัศนคติ	ระดับสูง		ระดับปานกลาง		ระดับต่ำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	5	12.50	29	72.50	6	15.00
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	32	80.00	8	20.00	0	0.00

จากตาราง 6 พบว่า 1) ทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ กลุ่มตัวอย่างมีทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 72.50 รองลงมาอยู่ในระดับสูง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 และอยู่ในระดับระดับต่ำ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 2) ทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ มีระดับทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ อยู่ในระดับสูง จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

ตาราง 7 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

ค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะคิดฯ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	33.40	5.62	-10.55	39	< .01*
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	46.08	4.39			

*p-value < .05

จากตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพหลังการพัฒนาฯ มีคะแนนเฉลี่ยทักษะคิดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ($\bar{X}$ = 46.08, S.D = 4.39) สูงกว่าก่อนพัฒนาฯ ($\bar{X}$ = 33.40, S.D. = 5.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .05)

ตาราง 8 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ จำแนกเป็นระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

ระดับพฤติกรรมฯ	ระดับสูง		ระดับปานกลาง		ระดับต่ำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	8	20.00	27	67.50	5	12.50
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	37	92.50	3	7.50	0	0.00

จากตาราง 8 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ จำแนกเป็นระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ ก่อนและหลังการพัฒนาในรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ได้ดังนี้

1) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ กลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 67.50 รองลงมาอยู่ในระดับสูง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และอยู่ในระดับระดับต่ำ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50

2) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ กลุ่มตัวอย่างมีระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ อยู่ในระดับสูง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 92.50 และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50

ตาราง 9 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

พฤติกรรมดูแลสุขภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ก่อนการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	35.40	6.52	-12.64	39	< .01*
หลังการใช้รูปแบบการจัดการฯ	40	48.02	4.27			

*p-value < .05

จากตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพ หลังการพัฒนามีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ($\bar{X}$ = 48.02, S.D. = 4.27) สูงกว่าก่อนพัฒนา ($\bar{X}$ = 35.40, S.D. = 6.52) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .05)

ตาราง 10 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะสุขภาพก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ

ตัวแปร	n	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	df	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
ค่าความดันโลหิตตัวบน	40	141.30	18.41	143.95	20.08	-1.73	39	.14
ค่าความดันโลหิตตัวล่าง	40	72.00	11.18	75.00	12.55	-1.66	39	.06
ค่าชีพจร	40	85.40	17.28	84.10	13.03	0.71	39	.24
น้ำหนัก	40	65.18	11.11	64.85	11.03	0.92	39	.18
ความยาวรอบเอว	40	93.70	8.83	90.63	8.93	3.53	39	< .01*
ค่าดัชนีมวลกาย	40	26.06	4.25	25.95	4.38	0.78	39	.22
ค่าน้ำตาลในเลือด	40	128.18	58.03	111.85	39.39	2.35	39	< .01*

*p-value < .05

จากตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบภาวะสุขภาพก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ได้ดังนี้

1) ค่าความดันโลหิตตัวบน กลุ่มตัวอย่างมีค่าความดันโลหิตตัวบน หลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ($\bar{X}$ = 143.95, S.D. = 20.08) สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ ($\bar{X}$ = 141.30, S.D. = 18.41) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ค่าความดันโลหิตตัวล่าง กลุ่มตัวอย่างมีค่าความดันโลหิตตัวล่าง หลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ($\bar{X}$ = 75.00, S.D. = 12.55) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ($\bar{X}$ = 72.00, S.D. = 11.18) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ค่าชีพจร กลุ่มตัวอย่างมีค่าชีพจร หลังการใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ($\bar{X}$ = 84.10, S.D. = 13.03) ต่ำกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ($\bar{X}$ = 85.40, S.D. = 17.28) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) น้ำหนัก กลุ่มตัวอย่างมีน้ำหนัก หลังการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ($\bar{X} = 64.85$, S.D. = 11.03) น้อยกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ($\bar{X} = 65.18$, S.D. = 11.11) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) ความยาวรอบเอว กลุ่มตัวอย่างมีความยาวรอบเอว หลังการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ($\bar{X} = 90.63$, S.D. = 8.93) น้อยกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ($\bar{X} = 93.70$, S.D. = 8.83) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6) ค่าดัชนีมวลกาย กลุ่มตัวอย่างมีค่าดัชนีมวลกาย หลังการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ($\bar{X} = 25.95$, S.D. = 4.38) น้อยกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ($\bar{X} = 26.06$, S.D. = 4.25) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7) ค่าน้ำตาลในเลือด กลุ่มตัวอย่างมีค่าน้ำตาลในเลือด หลังการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ($\bar{X} = 111.85$, S.D. = 39.39) น้อยกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ ($\bar{X} = 128.18$, S.D. = 58.03) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ขั้นสะท้อนผล (Reflection) เป็นการติดตามผลลัพธ์ของรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ นำผลลัพธ์ที่ได้มาทบทวน นำข้อมูลต่าง ๆ จากการสังเกตได้ รวมไปถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ระหว่างดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่วางไว้ มาอภิปรายร่วมกัน โดยจัดเวทีให้กลุ่มผู้ป่วย ทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบางม่วงและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยในขั้นตอนของการให้ความรู้เกี่ยวกับโรค รับรู้โอกาสเสี่ยงต่าง ๆ การมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม ฯลฯ สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ทำให้เกิดการตื่นตัวและมีความเข้าใจในโรคที่ตนเองป่วยมากขึ้น มีการซักถาม แลกเปลี่ยนเสนอแนะการปฏิบัติตัวต่าง ๆ รวมไปถึงการรับประทานอาหารที่เหมาะสม และเมื่อมีการบันทึกผลตรวจสุขภาพลงสมุดบันทึกประจำตัว ทำให้ได้รับความสนใจจากกลุ่มตัวอย่างมากยิ่งขึ้น มีการเปรียบเทียบผลการตรวจสุขภาพกับครั้งที่ผ่านๆ มา เกิดข้อคำถามและทบทวนพฤติกรรมสุขภาพตนเอง ในส่วนของการติดตามเยี่ยมบ้าน กลุ่มตัวอย่างรู้สึกยินดีมีสื่อน้ำยืมยืม เมื่อมีทีมติดตามเยี่ยมบ้านไปสอบถามพูดคุย พร้อมกับให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตเป็นรายบุคคล ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดกำลังใจ กินยาได้ถูกต้อง เป็นต้น

ผลการประเมินรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์

หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้มีการประเมินเพื่อคุณภาพของรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ โดยการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการศึกษาวิจัยต่อรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ ปรากฏผลดังตาราง 11

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกรายข้อ

ข้อ	ประเด็นพิจารณา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1	การให้ความรู้โดยวิธีการบรรยายพร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดประกอบภาพ ทำให้ท่านมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงมากขึ้น	4.06	0.48	มาก
2	การให้ความรู้แบบหมู่คณะ/กลุ่ม ทำให้ท่านเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในหมู่คณะ/กลุ่มได้	3.64	0.51	มาก
3	การให้ท่านได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริงทำให้ท่านได้รับความรู้เพิ่มทักษะ และนำไปปฏิบัติได้จริง	3.92	0.63	มาก
4	กิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละกิจกรรมให้ความรู้มีความเหมาะสมต่อความต้องการของท่าน	4.20	0.62	มาก
5	การเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย	4.28	0.50	มาก
6	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งมีความเหมาะสม	4.04	0.58	มาก
7	เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมมีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ และมีความทันสมัย	4.22	0.63	มาก
8	เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมมีเพียงพอต่อความต้องการ	4.17	0.48	มาก
9	สถานที่จัดกิจกรรมมีความสะดวกและเหมาะสม	3.89	0.60	มาก
10	วิทยากรที่ให้ความรู้มีท่าทีที่เป็นมิตร ให้ความเป็นกันเอง	4.12	0.57	มาก
11	วิทยากรมีทักษะและเทคนิคในการให้ความรู้ที่เหมาะสม น่าเชื่อถือ	4.38	0.51	มาก
12	รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมตรงกับความต้องการของท่าน	4.04	0.66	มาก
13	การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ท่านได้รับความรู้และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเองต่อการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเพื่อการดูแลสุขภาพที่ดีขึ้น	3.92	0.54	มาก
14	ท่านมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้	4.04	0.49	มาก
รวม		4.06	0.56	มาก

จากตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.56) และเมื่อพิจารณารายข้อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X}$ อยู่ระหว่าง 3.64 - 4.38, S.D. อยู่ระหว่าง 0.48 - 0.66)

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแบบแผนการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลตัวแปรจากการศึกษาในระยะที่ 1 ที่เป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพคือ ทักษะติดต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแบบแผนการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ และการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค มาเป็นตัวกำหนดกิจกรรมในการพัฒนาแบบแผนการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด มีความรู้ การรับรู้ ทักษะที่ดี และมีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเอง โดยมีการจัดกิจกรรมทั้งหมด 6 ครั้ง ติดตามเยี่ยมบ้าน 5 ครั้ง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับผลลัพธ์ในการดูแลปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม 1 ครั้ง

สำหรับคุณภาพของแบบแผนการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด พบว่า

1) เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพหลังการใช้รูปแบบฯ มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ($\bar{X} = 30.13$, S.D. = 2.78) สูงกว่าก่อนพัฒนา ($\bar{X} = 17.63$, S.D. = 4.59) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เนื่องจากการจัดกิจกรรมทำให้ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้และเกิดความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองสูงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rungsang, Chanthamolee, Suwan, and Srisuphanunt (2018) พบว่า หลังการทดลองค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับสร้างเสริมสุขภาพระหว่างกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 7.73$, S.D. = 0.70) และกลุ่มเปรียบเทียบ ($\bar{X} = 3.23$, S.D. = 0.64) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

2) เปรียบเทียบการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคหลังการพัฒนาฯ มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้สภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค ($\bar{X} = 44.42$, S.D. = 4.38) สูงกว่าก่อนพัฒนา ($\bar{X} = 31.23$, S.D. = 5.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เนื่องจากการจัดกิจกรรมทำให้ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับรู้เกี่ยวกับการเกิดโรคมกขึ้น ทำให้เข้าใจและรับรู้ถึงอาการของโรคมกขึ้นส่งผลต่อการกระทำที่จะดูแลสุขภาพตนเองให้ถูกต้องและมีความเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sirikaensine (2019) พบว่า หลังจากทีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาแบบแผนกิจกรรมส่งเสริมความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง มีการรับรู้และพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองดีกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

3) เปรียบเทียบทัศนคติต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ หลังการพัฒนาฯ มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ($\bar{X} = 46.08$, S.D. = 4.38) สูงกว่าก่อนพัฒนา ($\bar{X} = 33.40$, S.D. = 5.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เนื่องจากการจัดกิจกรรมทำให้ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองมากขึ้น ทำให้ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการประเมินค่าพฤติกรรมดูแลสุขภาพนั้นว่า เป็นสิ่งดีมีประโยชน์ต่อตัวเอง มีความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ และเกิดความพร้อมที่จะลงมือกระทำในพฤติกรรมดูแลสุขภาพนั้นมากขึ้น ส่งผลต่อการกระทำที่จะดูแลสุขภาพตนเองให้ถูกต้องและมีความเหมาะสมมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Uthaiwankul (2018) พบว่า กลุ่มตัวอย่างยังมีทัศนคติที่ดีต่อการส่งเสริมสุขภาพมากขึ้นก็จะมีผลต่อสุขสมรรถนะของตนเองมากขึ้นตามไปด้วย เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ Onsri (2016) ยังมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพมากขึ้นก็จะมีผลต่อสุขภาพสมรรถนะของตนเองมากขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

4) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดที่เข้าร่วมการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์พิจารณาที่ระดับความพึงพอใจมากของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเมื่อทำการประเมินความพึงพอใจหลังจากการทำกิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพแล้วพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการศึกษาวิจัยมีระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.56) และเมื่อพิจารณารายข้อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X}$ อยู่ระหว่าง 3.64 - 4.38, S.D. อยู่ระหว่าง 0.48 - 0.66) ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการกิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การสาธิต กิจกรรมกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวตรงกับความต้องการของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด สอดคล้องกับของ Namwong, Klinchad, Rajchaniyom, Khapol, and Thongpakdee (2519) ทำให้ผู้ป่วยที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนา

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถกำหนดหัวข้อในการเสนอแนะหรือการพัฒนา กลุ่มพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด กล่าวคือการพัฒนา รูปแบบการจัดการด้านการส่งเสริมสุขภาพควรมีการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และควรคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มผู้ป่วย โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยได้ซักถามข้อสงสัยอย่างเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดความรู้สึว่าตนเองถูกยอมรับและไม่เป็นภาระในสังคม ยังมีคนให้ความสนใจและใส่ใจ จะทำให้ผู้ป่วยเกิดการยอมรับในตนเองมากขึ้นและมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามอย่างเหมาะสมและถูกต้องมากขึ้น ทำให้มีสุขภาพดีขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาที่พบ และจากวิธีการวิจัยที่น่าจะมีการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การวิจัยที่ควรทำต่อไป 3 ประการ ดังนี้

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยในโรคอื่น ๆ เช่น โรคไต โรคหัวใจ เพื่อให้ได้รูปแบบกิจกรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมในแต่ละโรค

2) ควรมีการขยายเวลาในการศึกษาวิจัยเพิ่มมากขึ้น เพื่อติดตามผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ป่วยที่เข้าร่วมการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง

3) การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (การทดลอง) ที่ทำการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้รูปแบบการทดลองแบบสองกลุ่มเปรียบเทียบวัดก่อนและหลังการทดลอง เพื่อการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการทดลอง

References

- Bureau of Non - communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2016). *Evaluation of risk factors for cardiovascular disease in patients with diabetes and hypertension*. Nonthaburi: Office of Veterans Affairs Printing Affairs.
- Bureau of Non - Communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2018). *Situation on NCDs prevention and control in Thailand*. Nonthaburi: Office of Veterans Affairs Printing Affairs.

- Charoenphan, C., & Promarak, T., (2003). *Health behavior* (5th ed.). Khon Kaen: Klang Nana Wittaya Printing House.
- Chukampang, C. (2007). *Learning assessment*. Mahasarakham: Mahasarakham University.
- Chulalongkornhospital. (2021). *NCDs*. Retrieved March 20, 2022, from <https://chulalongkornhospital.go.th/kcmh/line/ncds/>
- Division of Health Education, Faculty of Medicine Siriraj Hospital Mahidol University. (2020). *Non-communicable diseases (NCDs)*. Retrieved May 21, 2021, from http://healthydeemoph.go.th/view_article.php?id=908 from www.med.cmu.ac.th/dept/commed/2015/images/files/.../54723515_home_visit.pdf
- Ferguson, G. (1989). *Statistical analysis in psychology & education*. Tokyo: McGraw - Hill.
- Johnson, A. (2008). *A short guide to action research*. Boston: Pearson.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1990). *The action research planner* (3rd ed.). Victoria: Deakin University Press.
- Krathwohl, D.R., Bloom, B.S., & Masia, B.B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook II: The affective domain*. New York: David McKay.
- Lamaisri, T. (2019). *The development of training curriculum to enhance the competency of the administrative officer school under the buengkhan primary educational service area* (Master of Educational in Administrative Innovation). Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Lertsakornsiri, M., & Khampunyo, C. (2017). Factors associated with health - promoting behaviors of nursing students at Saint Louis College during practice in the health care service. *Naresuan University Journal: Science and Technology*, 25(3), 67 - 76.
- Loykaew, K., Vorapongsathorn, S., Vorapongsathorn, T., & Chooratna K. (2019). The effectiveness of a health education program applying Pender's health promotion model on self health-care behavioral modification of patients with type 2 diabetes mellitus in sub-district health promoting hospital, Bankha District, Ratchaburi Province. *Vajira Medical Journal: Journal of Urban Medicine*, 63(4), 283 - 296.
- Ministry of Public Health. (2021). *Diabetic rate high blood pressure coronary heart disease and cerebrovascular disease in the 3rd health service area Nakhon Sawan Province 2021*. Retrieved December 1, 2021, from https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php
- Namwong, T., Klinchad, R., Rajchaniyom, S., Khapol, P., & Thongpakdee, N. (2519). Development of promoting self - management model among uncontrolled diabetic patients. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health*, 29(3), 179 - 193.
- Nanthasukhon, R. (2012). *Principles of educational measurement and evaluation* (4th ed.). Bangkok: Golden Point.
- Nimsuwan, P., Nimsuwan, K., Sripornngam, T., & Choosanook, A. (2017). Influencing factors of dengue hemorrhagic fever prevention behavior of villagers in the community area Nakhon Sawan West District, Amphoe Mueang, Nakhon Sawan Province. *Journal of Dhonburi Rajabhat Research for Community Service*, 3(2), 146 - 166.

- Nitirat, P., Pisaipan, P., Rongmuang, D., & Lekwong, S. (2018). Effects of mixed-theory based model for behavioral modification on the perception toward self-efficacy in self - management and the reduction of chronic disease risks among professional and non - professional staffs in Phrapokklao College of Nursing Chanthaburi Thailand. *The Journal of Prapokklao Hospital Clinical Medical Education Center*, 35(1), 18 - 29.
- Onsri, P. (2016). Knowledge attitude and health - promoting behaviors among army nursing students. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 17(3), 158 - 167.
- Pamulila, S. (2018). *Action research*. Retrieved May 21, 2021, from <http://www.nurse.ubu.ac.th/sub/knowledgedetail/Actionresearch.pdf>
- Payakwichian, G. (2021). Psycho - social factors correlated health care behaviors in diabetic and high blood pressure patients at risk of cardiovascular disease in the area of Nakhon Sawan Province. *Journal of Social Science and Humanities Research in Asia*, 27(3), 3 - 42.
- Pender, N.J., Murdaugh, C.L., & Parsons, M.A. (2006). *Health promotion in nursing practice* (5th ed.). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Pender, N.J. (1987). *Health promotion in nursing practice* (2nd ed.). New York: Appleton Century Crofts.
- Rungsang, T., Chanthamolee, S., Suwan, P., & Srisuphanunt, M. (2018). Participatory health program for older adults in Angthong Province. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 5(2), 30 - 45.
- Sirikaensine, S. (2019). Health belief related to blood glucose control among patients with diabetes mellitus type ii in Kut Chik Subdistrict, Mueang District, Nongbua Lamphu Province. *Southeast Bangkok Journal*, 5(1), 55 - 68.
- Srisong, A. (2016). *Development of blended training packages on information systems program for teachers of assumption college sriracha* (Educational Technology). Burapha University.
- Thavornwattanayong, W., (2016). Fundamental knowledge and skills for family pharmacy. *Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University*. 3(4), 44 - 61.
- Thongbunjob, K., & Hathirat, S. (2015). *Home visit in primary care*. Retrieved May 21, 2021, from http://www.med.cmu.ac.th/dept/commed/2015/images/files/pdf/331505/54723515_home_visit.pdf
- Uthaiviankul, K. (2018). Self-promoting attitudes affecting the health performance of students in the Institute Physical Education of Bangkok. *Journal of the Association of Researchers (Humanities and Social Sciences)*, 23(2), 178 - 190.

An Analytical Study of the Language Used in Store Names
in the Southern Border Provinces
การศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Nakawat Sareh*

นควัตน์ สาระ*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Corresponding Author, E-mail: nakawat.s@psu.ac.th

Article Info

- Received: March 29, 2023
- Revised: October 10, 2023
- Accepted: November 21, 2023
- Available online: December 21, 2023

Abstract

This research aims to study the language of store names in the provinces of Pattani, Yala, and Narathiwat: collecting data from interviewing store owners of totaling 288 store names in the provinces. The result shown that the languages used in the store name could be divided into three groups: 1) Chinese - used by Chinese Thais in transliteration and mixed transliteration formats, 2) Thai - used by Buddhist Thais in single and compound word formats, and 3) Melayu - used by Thai Muslim Malayus in transliteration and mixed transliteration formats. As for the classification of the period of language used to name the stores, it was found that during the period of 100 years - 1903 - 1913, the store names in Chinese appeared for the first time. In the past 50 years after that - 1936 - 1946, the store name in Thai language appeared for the first time, and in the past 40 years next - 1958 - 1968, the Melayu language appeared in store names for the first time. Comparing the languages used to name stores, it was found that Thai had the highest frequency accounting for 53.13%, followed by Melayu language accounting for 37.15%, and Chinese accounting for 9.72%.

Keywords: Chinese Thais, Muslim Melayu, Store Name, The Southern Border Provinces

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านค้าในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี เทศบาลเมืองยะลา และเทศบาลเมืองนราธิวาส ผู้วิจัยรวบรวมชื่อร้านค้าทั้งสิ้น 288 ชื่อ ผลการศึกษาพบว่า ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาจีนใช้ตั้งชื่อร้านค้าของคนไทยเชื้อสายจีนด้วยการทับศัพท์และการประสมทับศัพท์ ภาษาไทยใช้ตั้งชื่อร้านค้าของคนไทยด้วยการใช้คำเดียวและการประสมคำ และภาษามลายูใช้ตั้งชื่อร้านค้าของคนมลายูมุสลิมด้วยการทับศัพท์และการประสมทับศัพท์ ส่วนการจำแนกช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าพบว่า ในช่วง 100 ปี (พ.ศ. 2446 - 2456) มีชื่อร้านค้าภาษาจีนเกิดขึ้นครั้งแรก ในช่วง 50 ปี (พ.ศ. 2479 - 2489) มีชื่อร้านค้าภาษาไทยเกิดขึ้นครั้งแรก และในช่วง 40 ปี (พ.ศ. 2501 - 2512) มีชื่อร้านค้าภาษามลายูเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อเปรียบเทียบภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าพบว่า ภาษาไทยมีความถี่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 53.13 รองลงมาคือ ภาษามลายู คิดเป็นร้อยละ 37.15 และภาษาจีน คิดเป็นร้อยละ 9.72

คำสำคัญ: คนไทยเชื้อสายจีน, คนมลายูมุสลิม, จังหวัดชายแดนใต้, ชื่อร้านค้า

บทนำ

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส นอกจากคนมลายูมุสลิมซึ่งมีประมาณร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดแล้ว ยังมีคนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ด้วย โดยเฉพาะคนไทยเชื้อสายจีนซึ่งเดินทางด้วยเรือเพื่อมาติดต่อค้าขายในดินแดนแถบนี้ตั้งแต่ยุคโบราณ เป็นกลุ่มที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบธุรกิจร้านค้ากระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ โดยมีกลยุทธ์ทางการค้าที่น่าสนใจปรากฏอยู่ในชื่อร้านค้า ส่วนคนมลายูมุสลิมนำภาษามลายูและภาษาอาหรับมาใช้ในการตั้งชื่อร้านค้า ขณะที่คนไทยพุทธใช้ภาษาไทยที่แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นมงคลมาตั้งเป็นชื่อร้านค้า

การศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี (Sareh, 2007) ชี้ให้เห็นว่า วิธีการตั้งชื่อร้านค้าสัมพันธ์กับกลุ่มคนผู้เป็นเจ้าของกิจการ ได้แก่ ชื่อร้านค้าของคนมลายูมุสลิมมีการตั้งตามชื่อบุคคลที่เป็นภาษาอาหรับ เช่น อาดำ พิตรี และบางร้านก็ใช้ภาษามลายูถิ่นมาตั้งเป็นชื่อร้านค้า เช่น แบมะ กะเยาะ ละซอ ส่วนชื่อร้านค้าของคนไทยเชื้อสายจีนมีวิธีการตั้งโดยใช้ภาษาจีนเพื่อสื่อความหมายมงคล เช่น ชินซังเฮง หมายถึง โชคลาภใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น บันเฮงฮิน หมายถึง การมีโชคลาภเพิ่มขึ้น และชื่อร้านค้าของคนไทยเลือกใช้คำที่มีความหมายเป็นมงคล เช่น พูนสิน เสริมทรัพย์ เป็นต้น

การตั้งชื่อร้านค้าของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามลักษณะดังกล่าวข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยคนมลายูมุสลิมที่ใช้ภาษามลายูถิ่นของตนเองหรือภาษาอาหรับนำมาตั้งเป็นชื่อร้านค้า ทำให้คนไทยพุทธหรือคนไทยเชื้อสายจีน ไม่สามารถเข้าใจความหมายของชื่อร้านค้าได้ ขณะที่ชื่อร้านค้าที่ตั้งเป็นภาษาจีนก็ไม่สื่อความหมายสำหรับคนมลายูมุสลิมหรือคนไทยพุทธ การตั้งชื่อร้านค้าตามลักษณะหรือภาษาที่กล่าวมาดังกล่าว ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมขึ้นได้

การศึกษาวិเคราะห์ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นชื่อร้านค้าที่มีความสัมพันธ์กับเจ้าของกิจการในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยคนมลายูมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยพุทธ จะช่วยให้เข้าใจการใช้ภาษาที่สื่อความหมายในการตั้งชื่อร้านค้าของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น ขณะเดียวกันชื่อร้านค้าดังกล่าวก็เป็นรหัสทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อ ตลอดจนตัวตนหรืออัตลักษณ์ของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากเป็นภาษาที่ผ่านการเลือกสรรจากผู้ใช้ภาษาหรือเจ้าของกิจการ ดังนั้น การศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ย่อมนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจต่อกลุ่มผู้ใช้ภาษาและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อจำแนกช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การทบทวนวรรณกรรม

หัวข้อนี้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับภาษากับการตั้งชื่อบุคคล และงานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งชื่อร้านค้า

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาษากับการตั้งชื่อบุคคล

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับชื่อได้รับความสนใจมาตั้งแต่ยุคกรีกโรมัน โดยเริ่มจากนักปรัชญาได้เสนอความคิดว่า ภาษาคือการตั้งชื่อให้กับสรรพสิ่ง ต่อมาได้มีนักภาษาศาสตร์มุ่งศึกษาการตั้งชื่อหรือที่เรียกว่า “ทฤษฎีนามบัญญัติ” (Naming) โดยเชื่อว่า ภาษาเป็นระบบกฎเกณฑ์ที่มนุษย์สมมติตกลงรับรู้ร่วมกัน และใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ สู้กันและกัน ดังนั้น การทำความเข้าใจและเข้าใจกลุ่มคนในสังคมใดก็ตามย่อมเรียนรู้ผ่าน “ชื่อ” ที่มีอยู่ในภาษา

การศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อบุคคลเป็นวิธีการหนึ่งในการทำความเข้าใจกลุ่มบุคคล ดังที่ Moonsawat (1997) ศึกษาเรื่อง “การใช้ภาษาในการตั้งชื่อของชาวล้านนาในจังหวัดเชียงราย” พบว่า ภาษาที่ชาวล้านนาใช้ในการตั้งชื่อ มีการเปลี่ยนแปลง เดิมนิยมใช้ภาษาไทยล้านนาอยู่มากและต่อมารับเอาภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร รวมทั้งภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในการตั้งชื่อด้วย ส่วนจำนวนพยางค์ได้เพิ่มขึ้นจาก 1 พยางค์เป็น 2, 3, 4 และ 5 พยางค์ แสดงให้เห็นว่าชาวล้านนาได้มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางภาษาในการตั้งชื่อ ด้านความหมายของชื่อ ได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของชาวล้านนาเกี่ยวกับความมั่งมี ความผูกพันของชาวล้านนาที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นลักษณะการดำเนินชีวิตที่เป็นไปแบบเรียบง่าย Sawangtrakul (1997) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อของคนไทยในกรุงเทพมหานคร” พบว่า จำนวนพยางค์ที่ใช้ในการตั้งชื่อนี้มีตั้งแต่ 1 พยางค์ถึง 4 พยางค์ ชื่อของเพศชายมีจำนวนพยางค์น้อยกว่าชื่อของเพศหญิงในกลุ่มอายุเดียวกัน ด้านที่มาของภาษาพบว่า ชื่อส่วนใหญ่มีที่มาจากภาษาบาลี - สันสกฤต ด้านความหมายพบว่า ความหมายที่ใช้ในการตั้งชื่อที่มีความถี่สูงสุด คือ ประภทอำนาจ ชัยชนะ ความเป็นเลิศ ความกล้าหาญ และความงาม Thammachoto (1997) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อเล่นของคนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตรัง” พบว่า ลักษณะทางเสียงที่ใช้ในการตั้งชื่อเล่นในรุ่นบิดามารดากับบุตรใช้รูปแบบของชื่อเล่นที่มีเสียงวรรณยุกต์เดียวกันมากที่สุด รองลงมาคือเสียงพยัญชนะต้นเดียวกัน และเสียงพยัญชนะท้ายเดียวกัน ในรุ่นบุตรกับบุตรใช้รูปแบบของชื่อเล่นที่มีเสียงพยัญชนะต้นเดียวกันมากที่สุด รองลงมาคือ เสียงพยัญชนะต้นกับเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน เรื่องที่มาของภาษาพบว่า ในรุ่นบิดามารดากับบุตรมีความสัมพันธ์ของชื่อเล่นที่ตั้งจากภาษาไทยมากที่สุด ส่วนในรุ่นบุตรกับบุตรมีความสัมพันธ์ของชื่อเล่นที่ตั้งจากภาษาอังกฤษสูง ความหมายที่มีความถี่สูงสุดในทั้งสองรุ่นคือ ความหมายเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ Siriwatanawin (2001) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อของคนไทย” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมาของการตั้งชื่อตามหลักโหราศาสตร์ของคนไทย พบว่า ความเป็นมาของการตั้งชื่อของคนไทยมีความสอดคล้องกับค่านิยมและความเชื่อของคนไทยมาตลอดทุกยุคทุกสมัย เช่น ความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ ความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นต้น ส่วนหลักโหราศาสตร์ที่เป็นที่นิยมได้แก่ “นามทักษาปกรณ์” ซึ่งแบ่งเป็น 3 หลัก คือ 1) การตั้งชื่อตามอักษรวันเกิด 2) การตั้งชื่อนามกำเนิด และ 3) การตั้งชื่อตามปีเกิด ส่วนเงื่อนไขในการตั้งชื่อพบว่ามี 9 เงื่อนไข ได้แก่ เพศ หลักโหราศาสตร์ ความหมาย ความไพเราะ ความแปลกใหม่ ชื่อบุคคลในครอบครัว นามสกุล การเลียนแบบ และเสียงที่อาจเกิดปัญหา ทั้งนี้กลุ่มอายุน้อยมีแนวโน้มว่าจะตั้งชื่อให้มีความแปลกใหม่มากขึ้น Samniengngam (2002) ศึกษาเรื่อง “ลักษณะภาษาที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อเกี่ยวกับสิริมงคลและกาลกิณีในชื่อของคนไทย” พบว่า ชื่อของคนไทยสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับสิริมงคลและกาลกิณีโดยแสดงออกทั้งทางรูปคำและความหมายของชื่อทางรูปคำพบว่า มีการใช้รูปคำที่เป็นสิริมงคลตามตำราทักษา คือ เลี่ยงการใช้อักษรกาลกิณีประจำวันเกิด เลือกอักษรเดชหรืออักษรศรีนำหน้าชื่อ และตั้งชื่อให้มีความสัมพันธ์กับชื่อพ่อแม่ ส่วนความหมายของชื่อนั้นพบว่า มีการเลือกใช้ความหมายของคำที่เป็นสิริมงคล กลุ่มความหมายความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง ความมั่งคั่ง ความรู้ความสามารถ เกียรติยศและอำนาจเป็นกลุ่มความหมายที่เด่นที่สุด

งานวิจัยข้างต้นมีประเด็นในการศึกษาทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน กล่าวคือ ส่วนที่เหมือนกันเป็นการศึกษา ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ ความหมายของชื่อ ตลอดจนค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมนั้น ๆ ส่วนประเด็นที่แตกต่างกันคือ การศึกษาหลักเกณฑ์ในการตั้งชื่อ การศึกษาเงื่อนไขในการตั้งชื่อ และการศึกษาความสัมพันธ์ของชื่อกับบุคคลในครอบครัว

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งชื่อร้านค้า

การศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อธุรกิจการค้า โดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อธุรกิจการค้าและศึกษาความคิด ความเชื่อที่สะท้อนจากความหมายของชื่อธุรกิจการค้า เช่น ผลงานของ Sareh (2007) ศึกษา “การตั้งชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี : ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อร้านค้ากับวิถีชีวิตในชุมชน” พบว่า การตั้งชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานีมีการใช้ภาษาที่หลากหลาย ทั้งภาษาไทย ภาษาจีน ภาษามลายู

ภาษาอาหรับ และภาษาญี่ปุ่น ด้านความสัมพันธ์ของชื่อร้านค้ากับวิถีชีวิตของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงสังคมแบบผสมผสานที่แสดงความคิด ความเชื่อ ความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ทั้งสามกลุ่ม ได้แก่ คนมลายูมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่มีวิถีชีวิตที่แนบแน่นกับศาสนาอิสลาม คนไทยเชื้อสายจีนเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมที่ประกอบอาชีพค้าขายมาตั้งแต่อดีต และคนไทยที่มีวิถีของการดำเนินชีวิตภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย Sukkasame (2012) ศึกษา “ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อธุรกิจการค้าภายในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” พบว่า ชื่อธุรกิจการค้าภายในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ตั้งเป็นภาษาต่างประเทศมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยปนภาษาต่างประเทศ และภาษาไทยมีจำนวนน้อยที่สุด ด้านที่มาของชื่อธุรกิจการค้าพบว่ามาจากชื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือชื่อสถานที่ และมาจากชื่อบุคคลรวมกับชื่อสถานที่ ส่วนความหมายของธุรกิจการค้า ตั้งชื่อเพื่อบอกลักษณะของธุรกิจการค้ามากที่สุด รองลงมาคือความเจริญรุ่งเรือง ส่วนความหมายที่แสดงถึงความมั่นคง ความยั่งยืน มีจำนวนน้อยที่สุด Sodsongkrit (2012) ได้สำรวจชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ามี “แซ่ตั้ง” มากที่สุด โดยมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ส่วนระยะเวลาที่มีการก่อตั้งกิจการมากที่สุดอยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2516 - 2525 และประกอบกิจการค้าขายสินค้าเบ็ดเตล็ดมากที่สุด ส่วนความหมายของชื่อร้านค้าภาษาจีนและภาษาไทย พบว่า ใช้กลวิธีการแปล การทับศัพท์ และการหาคำที่มีย่อกคล้ายกันเพื่อความหมายเป็นมงคล ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาในการตั้งชื่อร้านค้าที่มีความเป็นมงคลต่อการค้าขาย ได้แก่ ความเจริญ ความรุ่งเรือง ความเฟื่องฟู ความร่ำรวย ความมั่งมี ความยั่งยืน ความมั่นคง ความราบรื่น และความสำเร็จ Chongbanchop (1991) ศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อธุรกิจการค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาษาในเรื่องที่มาของภาษา การสร้างคำ ความหมายของชื่อ และวิเคราะห์ค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อธุรกิจการค้า พบว่าภาษาที่นำมาตั้งเป็นชื่อธุรกิจการค้ามากที่สุด คือภาษาอังกฤษซึ่งวิธีการทับศัพท์ทั้งหมด รองลงมาคือชื่อภาษาไทยผสมกับภาษาบาลีสันสกฤต และชื่อภาษาบาลี - สันสกฤต ตามลำดับ ทางด้านการสร้างคำพบว่า มีคำประสม คำซ้อน คำซ้ำ ด้านองค์ประกอบทางความหมาย ได้แก่ ประเภทที่มาจากชื่อเฉพาะ ความหมายเกี่ยวกับประเภทของธุรกิจการค้า ความหมายเกี่ยวกับคุณภาพ ความหมายเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรือง และความเป็นสิริมงคล ค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อธุรกิจการค้า ได้แก่ ค่านิยมในการนำภาษาต่างประเทศมาเป็นชื่อธุรกิจการค้า สะท้อนให้เห็นถึงการรับเอาความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากชาติตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย อีกประเภทหนึ่งคือ ค่านิยมที่เป็นนามธรรมซึ่งเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงยั่งยืน อำนาจ ชัยชนะ ความมีคุณธรรม

กล่าวโดยสรุปว่าแนวความคิดเกี่ยวกับภาษากับการตั้งชื่อ รวมทั้งผลงานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการจำแนกภาษาและวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏอยู่ในชื่อร้านค้าได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการตั้งชื่อร้านค้าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ในภาพกว้างต่อไป

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าของร้านค้า โดยใช้แบบสอบถามและจดบันทึกข้อมูล โดยมีการดำเนินวิธีการวิจัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

ชื่อร้านค้าในเขตเทศบาลเมืองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนทั้งสิ้น 288 ชื่อร้านค้า โดยเป็นชื่อร้านค้าในเขตเทศบาลเมืองปัตตานีจำนวน 117 ชื่อร้านค้า เทศบาลเมืองนราธิวาสจำนวน 99 ชื่อร้านค้า และเทศบาลเมืองยะลาจำนวน 72 ชื่อร้านค้า การเลือกพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองเนื่องจากเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญของจังหวัด จึงมีประเภทร้านค้าที่หลากหลายและมีจำนวนมาก การเลือกชื่อร้านค้าในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ใช้การสุ่มแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์เจ้าของร้านค้าและจัดบันทึกข้อมูลตามประเด็นคำถามต่าง ๆ โดยกำหนดประเด็นคำถาม 2 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับร้านค้า และข้อมูลด้านภาษา เช่น ประวัติความเป็นมา ช่วงปีพุทธศักราชที่ตั้งร้านค้า บุคคลที่ตั้งชื่อร้านค้า การอ่านออกเสียงชื่อร้านค้า ความหมายของชื่อร้าน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

เริ่มจากจัดระเบียบข้อมูล โดยการจำแนกชื่อร้านค้าที่มีลักษณะคล้ายกัน นำมาจัดไว้ในกลุ่มเดียวกัน เช่น กลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ประกอบด้วยร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านขนม กลุ่มเทคโนโลยี ประกอบด้วย ร้านขายโทรศัพท์ ร้านคอมพิวเตอร์ ร้านขายและซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น หลังจากนั้นวิเคราะห์ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้า แล้วนำมาจัดกลุ่มภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้า จำแนกช่วงเวลาของการก่อตั้งร้านค้าและเปรียบเทียบช่วงเวลาของภาษาในชื่อร้านค้า

ผลการวิจัย

การศึกษาภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้า และช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้า

1. ภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนใต้ ข้อมูลที่ศึกษาพบว่า ชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้ภาษาจีน ภาษาไทย และภาษามลายู มาตั้งเป็นชื่อร้านค้า ดังต่อไปนี้

1.1 ภาษาจีน ชื่อร้านค้าที่เป็นภาษาจีนตั้งตามเจ้าของร้านค้าซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ตามเอกสารทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า ชาวจีนเดินทางเข้ามาค้าขายแถบคาบสมุทรมลายูราวพุทธศตวรรษที่ 5 บางส่วนไม่ได้กลับภูมิลำเนา แต่ได้แต่งงานกับหญิงชาวพื้นเมือง และตั้งรกรากอยู่อย่างถาวร ดังปรากฏบริเวณที่มีชาวจีนอาศัยทำมาค้าขายในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีที่เรียกว่า บ้านกาแลจिनอ¹ (Document Processing and Archives Committee, 2000)

ชื่อร้านค้าของคนไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พบในข้อมูล 2 ลักษณะ คือ การทับศัพท์ และการประสมทับศัพท์

1.1.1 การทับศัพท์ พบว่าชื่อร้านค้าของคนไทยเชื้อสายจีนมีการใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษาจีน ซึ่งเป็น “แซ่” หรือ “นามสกุล” ชื่อบุคคล และคำที่มีความหมายเป็นมงคล ดังตัวอย่าง

- ชื่อร้าน “แต้ซุนกวง” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษาจีน ได้แก่ “แซ่แต้” และต่อท้ายด้วยคำว่า “ซุนกวง” หมายถึง แสงสว่าง ชื่อร้านนี้สื่อถึงความเจริญก้าวหน้าของกิจการค้า

- ชื่อร้าน “อ๊วยงแซ” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษาจีนที่เป็นแซ่คือ “แซ่อ๊วย” และคำว่า “ยงแซ” หมายถึง อยู่อย่างถาวร รวมความหมายว่า ร้านค้าที่มีความมั่นคงถาวร

- ชื่อร้าน “เลียงเฮียง” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษาจีนที่เป็นชื่อบุพการีของเจ้าของร้านคือ “เลียง” เป็นชื่อบิดา และ “เฮียง” เป็นชื่อมารดา สื่อถึงความเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลาน

- ชื่อร้าน “ซินซ่งเฮง” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษาจีนว่า “ซิน” หมายถึง สิ่งใหม่ ส่วน “เฮง” หมายถึง ความโชคดีต่าง ๆ สื่อความหมายถึงร้านค้าที่มีแต่ความโชคดี

- ชื่อร้าน “เฮงกี้” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษาจีนว่า “เฮง” หมายถึง ความโชคดี ส่วนคำ “กี้” หมายถึง ตำแหน่งแห่งที่ หรือสัญลักษณ์ สื่อความหมายว่า กิจการร้านค้าสามารถลงหลักปักฐานมีตำแหน่งแห่งที่มีโชคลาภ และมีความมั่นคงยั่งยืน

¹ คำภาษามลายูถิ่น คำ “กาแล” แปลว่า เมืองท่า ส่วนคำ “จिनอ” แปลว่า คนเชื้อชาติจีน

น่าสังเกตว่า การทับศัพท์คำภาษาจีนโดยใช้ตัวอักษรไทยดังตัวอย่างข้างต้นเป็นวิธีการตั้งชื่อร้านค้าในช่วงแรก ที่คนไทยเชื้อสายจีนได้เริ่มประกอบธุรกิจการค้า ต่อมาเมื่อถึงรุ่นลูกหลานซึ่งเกิดและเติบโตในเมืองไทยได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนภาษาไทย จึงเลือกใช้คำภาษาไทยที่ออกเสียงคล้ายกับคำภาษาจีนมาตั้งเป็นชื่อร้านค้า ได้แก่ ชื่อร้าน “แสงไทย” มาจากคำภาษาจีนว่า “เซ่งไท่”

1.1.2 การประสมทับศัพท์ หมายถึง ชื่อร้านค้าของคนไทยเชื้อสายจีนที่ใช้คำทับศัพท์ภาษาจีนประสมกับคำภาษาไทย หรือคำภาษาบาลีสันสกฤต ดังตัวอย่าง

- ชื่อร้าน “บันลือพาณิชย์” คำว่า “บันลือ” เป็นการทับศัพท์คำภาษาจีน ประสมกับคำภาษาไทยที่ยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤตคือ “พานิช” หมายถึง การค้า

- ชื่อร้าน “เต็กเส่งพานิช” คำว่า “เต็กเส่ง” เป็นการทับศัพท์คำภาษาจีน ประสมกับคำภาษาไทยที่ยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤตคือ “พานิช” หมายถึง การค้า

- ชื่อร้าน “แสงฮวดพาณิชย์” คำว่า “แสง” เป็นคำภาษาไทย ส่วนคำว่า “ฮวด” เป็นการทับศัพท์คำภาษาจีน ประสมกับคำภาษาบาลีสันสกฤตคือคำว่า “พาณิชย์”

- ชื่อร้าน “ยะลาฮวดวิสดูก่อสร้าง” คำว่า “ยะลา” เป็นคำภาษามลายู ส่วนคำว่า “ฮวด” เป็นการทับศัพท์คำภาษาจีน นำมาประสมกับคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า “วิสดูก่อสร้าง”

- ชื่อร้าน “ห้างทองไท้วันล้ง” “ห้างทองเห่งยางเฮง” และ “ห้างทองน้ำตุนหลี่” ชื่อร้านค้าทั้งสามชื่อนี้ใช้คำภาษาไทยคือ “ห้างทอง” ประสมกับคำภาษาจีนที่ใช้การทับศัพท์คือ “ไท้วันล้ง” “เห่งยางเฮง” และ “น้ำตุนหลี่”

ภาษาจีนที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าข้างต้นไม่ว่าจะด้วยการทับศัพท์ การประสมทับศัพท์ ต่างสะท้อนความคิดความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนได้เป็นอย่างดี คนไทยเชื้อสายจีนมักนำชื่อของบุพการี บรรพบุรุษ และแซ่ มาตั้งเป็นชื่อร้านค้า เนื่องจากมีความเชื่อเรื่องการนับถือ บรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังใช้คำต่าง ๆ ที่มีความหมายดีเป็นมงคลเพื่อสื่อให้กิจการเจริญรุ่งเรือง

1.2 ภาษาไทย การใช้ภาษาไทยมาตั้งเป็นชื่อร้านค้าเนื่องจากเจ้าของหรือผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยต้องการให้ชื่อร้านค้าสื่อความหมายที่เข้าใจง่าย สะดุดตา น่าสนใจ ตลอดจนเป็นชื่อที่มีความหมายมงคล แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การใช้คำเดี่ยว และการประสมคำ

1.2.1 การใช้คำเดี่ยว ได้แก่ ชื่อร้านค้าที่ใช้คำภาษาไทยที่มีความหมายเดียว โดยอาจมีส่วนขยายเพิ่มเติม เพื่อบอกรายละเอียดและดึงดูดใจลูกค้าหรือผู้คนทั่วไปให้เกิดความสนใจและตัดสินใจเลือกใช้บริการได้ง่ายและรวดเร็ว ในข้อมูลพบว่า มีการตั้งชื่อร้านค้าที่มาจากชื่อบุคคล บุคลิกลักษณะ และประเภทกิจการ ดังตัวอย่าง

- ชื่อร้าน “เอก” เป็นชื่อเจ้าของร้าน หมายถึง ดีเลิศ และบอกลำดับที่หนึ่ง ซึ่งเป็นชื่อร้านค้าที่สื่อความหมายเป็นมงคล

- ชื่อร้าน “สมพร” เป็นชื่อเจ้าของร้าน หมายถึง การได้รับสิ่งที่ต้องการ สมตามความปรารถนา เป็นชื่อร้านค้าที่สื่อความหมายเป็นมงคล

- ชื่อร้าน “ยิ้มยิ้ม” ตั้งตามบุคลิกลักษณะของเจ้าของร้านซึ่งมีอัธยาศัยดี มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส จึงเป็นที่พึงพอใจของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ

- ชื่อร้าน “ซึกซึก” ตั้งตามประเภทกิจการค้าที่เป็นร้านซักรีด เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ใช้บริการเข้าใจง่ายและรวดเร็ว อีกทั้งยังใช้การซ้ำคำเพื่อบ่งบอกความกระฉับกระเฉงของเจ้าของร้านค้า

1.2.2 การประสมคำ ได้แก่ ชื่อร้านค้าที่มีการประกอบคำเพื่อสื่อความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย โดยใช้คำภาษาไทยประสมกับคำภาษาไทย หรือประสมกับคำบาลีสันสกฤต

- ชื่อร้าน “พิพิธผ้า” เป็นการประสมคำบาลีสันสกฤตกับคำภาษาไทยคือ “พิพิธภักดี” ซึ่งเป็นชื่อถนนที่ตั้งของร้านค้า + ประเภทสินค้าคือ “ผ้า”

- ชื่อร้าน “อนุสรณ์โภชนาการ” เป็นการประสมคำบาลีสันสกฤตทั้งสองคำ คือ “อนุสรณ์” เป็นชื่อเจ้าของร้านค้า + ประเภทกิจการขายอาหารคือ “โภชนาการ”

- ชื่อร้าน “แสงชัยภูษานันท์” เป็นการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤต คือ คำว่า “แสงชัย” เป็นชื่อบุคคล (แสง = คำไทย, ชัย = คำบาลีสันสกฤต) + คำบอกประเภทกิจการขายผ้าคือ “ภูษานันท์” รวมความหมายที่เป็นมงคลว่า ร้านค้าที่เป็นแสงแห่งชัยชนะ

- ชื่อร้าน “ทรัพย์รุ่งเรือง” เป็นการประสมคำบาลีสันสกฤตทั้งสองคำ เพื่อสื่อความหมายมงคล คือ “ทรัพย์” + “รุ่งเรือง” หมายถึง กิจการค้าที่มีความร่ำรวย อุดมด้วยทรัพย์สิน

- ชื่อร้าน “พูนสิน” และชื่อร้าน “รวมสิน” เป็นการประสมคำภาษาไทยทั้งสองคำ เพื่อสื่อความหมายมงคล คือ “พูน” “รวม” หมายถึง เพิ่มขึ้น และ “สิน” หมายถึง เงินทอง, ทรัพย์

ภาษาไทยที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าทั้งที่เป็นการใช้คำเดียวและการประสมคำ จะใช้คำที่มีความหมายดี ความหมายเป็นมงคล ความเป็นมงคลของคนไทยจะเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง ความร่ำรวย และความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นชื่อร้านค้าภาษาไทยจึงเลือกใช้คำต่าง ๆ ที่สื่อความหมายเหล่านี้เป็นหลัก

1.3 ภาษามลายู ภาษามลายูอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรนีเซีย (Austronesia) โดยแบ่งย่อยออกเป็นกลุ่มนูซันตารา (Nusantara) กลุ่มเมลานีเซีย (Melanesia) และกลุ่มโพลินีเซีย (Polynesia) ซึ่งภาษามลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยจัดอยู่ในกลุ่มนูซันตารา Kaseng (2001) อธิบายว่า “ลักษณะทั่วไปของภาษามลายูถิ่นปัตตานีมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ดังนั้นเวลาเขียนจึงต้องใช้ภาษามลายูมาตรฐาน ซึ่งใช้ตัวอักษรโรมันหรือตัวอักษรยาวีที่เป็นตัวภาษาอาหรับ”

คำว่า “ภาษามลายู” ในบทความนี้ได้รวมคำภาษาอาหรับเอาไว้ด้วยเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ภาษาพบว่า ชื่อร้านค้าของคนมลายูมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีการใช้ภาษามลายู 2 ลักษณะ คือ การทับศัพท์ และการประสมทับศัพท์

1.3.1 การทับศัพท์ หมายถึง ชื่อร้านค้าของคนมลายูมุสลิมที่ใช้คำทับศัพท์ภาษามลายูประสมกับคำภาษาไทย หรือคำภาษาบาลีสันสกฤต รวมทั้งใช้ตัวอักษรโรมันทับศัพท์คำภาษาอาหรับ และคำภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่าง

- ชื่อร้าน “อาดัม” ใช้อักษรไทยทับศัพท์ชื่อเฉพาะที่ยืมมาจากภาษาอาหรับ

- ชื่อร้าน “กะตะ” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำเรียกขานที่เป็นภาษามลายู (กะ = หญิงที่มีอาวุโสกว่า + ตะ = ชื่อสั้น ๆ ของบุคคล)

- ชื่อร้าน “บายู” ใช้อักษรไทยทับศัพท์ภาษามลายูคือคำว่า “Baju” หมายถึง เสื้อผ้า

- ชื่อร้าน “กาซีย & ซายัง” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษามลายูคือ คำว่า “กาซีย” (Kasih) หมายถึง ความรัก ส่วนคำว่า “ซายัง” (Sayang) หมายถึง ผู้เป็นที่รัก

- ชื่อร้าน “ซลาซา” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำยืมภาษาอาหรับ แปลว่า จำนวนเลขสาม

- ชื่อร้าน “ริสกี” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำยืมภาษาอาหรับ แปลว่า ความมีโชค

- ชื่อร้าน “บลูก้า” ใช้อักษรไทยทับศัพท์คำภาษามลายูที่เป็นชื่อหมู่บ้านของเจ้าของร้าน มีความหมายว่า ไร่หรือท้องที่ แต่เดิมเสียงวรรณยุกต์โทในพยางค์หลังเพื่อให้แปลก เด่นและน่าสนใจ

- ชื่อร้าน “Budaya” ใช้ตัวอักษรโรมันทับศัพท์คำภาษามลายู แปลว่า วัฒนธรรม

1.3.2 การประสมทับศัพท์ หมายถึงการนำชื่อร้านค้าของคนมลายูมุสลิมซึ่งใช้การประสมคำศัพท์ภาษามลายูกับคำภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาอังกฤษ พบในข้อมูลทั้งการใช้อักษรไทย และอักษรโรมัน ดังตัวอย่าง

- ชื่อร้าน “นิสวาเนื่อง” เป็นการประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำภาษาไทยคือ “นิสวา” เป็นชื่อบุคคล + คำว่า “เนื่อง”

- ชื่อร้าน “กะแยโภชนา” และชื่อร้าน “กะเมาะหิโภชนา” ใช้การประสมทับศัพท์คำเรียกขานในภาษามลายูถิ่นกับคำภาษาบาลีสันสกฤต (“กะ” = หลิงที่อาวโสกว่าผู้พูด, “แย” และ “เมาะหิ” = ชื่อบุคคลที่ใช้เรียกกันสั้น ๆ) + คำว่า “โภชนา”

- ชื่อร้าน “นัซมีไอติม” ใช้การประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำยืมภาษาอังกฤษ ได้แก่ “นัซมี” เป็นชื่อบุคคล + คำว่า “ไอศกรีม” (Ice Cream) ออกเสียงตามภาษาปากว่า “ไอติม”

- ชื่อร้าน “แบลิวส์ดุกก่อสร้าง” ใช้การประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำภาษาบาลีสันสกฤต ได้แก่ “แบลิว” เป็นคำเรียกขาน (“แบ” = พี่, “ลิว” = ชื่อเจ้าของร้าน) + คำว่า “วส์ดุกก่อสร้าง”

- ชื่อร้าน “บังคูลโอดิบ” ใช้การประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำภาษาไทย ได้แก่ “บังคูล” เป็นคำเรียกขาน (“บัง” = พี่, “คูล” = ชื่อเจ้าของร้าน) + คำว่า “โอดิบ” (ผงโอดิบที่ยังไม่ปรุง)

- ชื่อร้าน “ดินแตออกยกล้อ” ใช้การประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำภาษาไทย ได้แก่ “ดิน” เป็นชื่อเล่นของบุคคล + คำว่า “แตออกยกล้อ” เป็นชื่อเครื่องดื่มชนิดหนึ่งในถิ่นใต้

- ร้าน “Norsport” ใช้การประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำยืมภาษาอังกฤษ โดยใช้อักษรโรมัน ได้แก่ “Nor” เป็นชื่อบุคคล + คำว่า “sport”

- ชื่อร้าน “Kedai buku muslim” ใช้การประสมทับศัพท์คำภาษามลายูกับคำภาษาอาหรับ โดยใช้อักษรโรมัน ได้แก่ “Kedai” = ร้าน, “Buku” = หนังสือ, “Muslim” = ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าของคนมลายู ใช้ชื่อบุคคลที่ตั้งเป็นภาษาอาหรับมาตั้งเป็นชื่อร้านค้า เนื่องจากมีความเชื่อว่าชื่อเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ มีความหมายต่อบุคคลทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และยังใช้คำภาษาอาหรับที่สื่อความหมายดี มาตั้งเป็นชื่อร้านค้า เพราะภาษาอาหรับเป็นภาษาของคัมภีร์อัลกุรอานที่คนมลายูมุสลิมนับถือ และถือว่าเป็นมงคลกับชีวิต นอกจากนี้ยังใช้คำเรียกขานในภาษามลายูมาตั้งเป็นส่วนหนึ่งของชื่อร้านค้า เนื่องจากวัฒนธรรมการให้ความสำคัญหรือความเคารพต่อผู้อาวุโสของคนในพื้นที่

2. ช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

หัวข้อนี้เป็นการจำแนกช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในข้อมูลพบชื่อร้านค้าที่มีการก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 จนถึงปี พ.ศ. 2555 ในที่นี้ได้แบ่งเป็น 10 ช่วง ได้แก่ 100 ปี (พ.ศ. 2446 - 2456) 90 ปี (พ.ศ. 2457 - 2467) 80 ปี (พ.ศ. 2468 - 2478) 70 ปี (พ.ศ. 2479 - 2489) 60 ปี (พ.ศ. 2490 - 2500) 50 ปี (พ.ศ. 2501 - 2511) 40 ปี (พ.ศ. 2512 - 2522) 30 ปี (พ.ศ. 2523 - 2533) 20 ปี (พ.ศ. 2534 - 2544) และ 10 ปี (พ.ศ. 2545 - 2555) ดังต่อไปนี้

2.1 ชื่อร้านค้าภาษาจีน ในข้อมูลพบชื่อร้านค้าภาษาจีนที่มีเจ้าของร้านเป็นคนไทยเชื้อสายจีน จำนวน 6 ช่วงเวลา โดยเริ่มมีการก่อตั้งร้านค้าครั้งแรกเมื่อราว 100 ปีที่แล้ว ดังนี้

1) ช่วง 100 ปี (พ.ศ. 2446 - 2456) พบจำนวน 2 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา ได้แก่ ชื่อร้าน อี้วย่งแซ และแต้ซุนกวง

2) ช่วง 70 ปี (พ.ศ. 2479 - 2489) พบจำนวน 4 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา ได้แก่ ชื่อร้าน คูหม่งเส็ง ชิมเซียงไถ่ ล่อเซ็งฮวด และเฮงกี

3) ช่วง 60 ปี (พ.ศ. 2490 - 2500) พบจำนวน 8 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 5 ชื่อ ชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 1 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 2 ชื่อ ได้แก่ ฉินจงฮิน เลียงเฮียง บันหลิพาณิซ เฮงโภชนา ห้างทองไต้หวัน เป็นต้น

4) ช่วง 50 ปี (พ.ศ. 2501 - 2511) พบจำนวน 8 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 4 ชื่อ ชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 2 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 2 ชื่อ ได้แก่ ชินเกียนฮิน ชินซังเฮง ฮองเจริญ ห้างทองนำตุ่นหลี ห้างทองเห่งยางเฮง แสงฮวดพาณิซย์ จินไถ่ และจ้วนเซ็ง

5) ช่วง 40 ปี (พ.ศ. 2512 - 2522) พบจำนวน 5 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 3 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 2 ชื่อ ได้แก่ โกจิวัน บันแสงอิน เต็กเส่งพาณิชย์ ห้างทองเล่งหงษ์ และยะลาอย่างฮวดวิศดุก่อสร้าง

6) ช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2545 - 2555) พบจำนวน 1 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี คือ เซียน

2.2 ชื่อร้านค้าภาษาไทย ในข้อมูลพบชื่อร้านค้าภาษาไทยที่มีเจ้าของร้านเป็นคนไทย จำนวน 5 ช่วงเวลา โดยเริ่มมีการก่อตั้งร้านค้าครั้งแรกเมื่อราว 50 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2501 - 2511) ดังนี้

1) ช่วง 50 ปี (พ.ศ. 2501 - 2511) พบจำนวน 2 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ แสงชัย และกุสภภัณฑ์

2) ช่วง 40 ปี (พ.ศ. 2512 - 2522) พบจำนวน 4 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ พูนสิน มิตรภูษา ไทยการค้า และออนวิทยา

3) ช่วง 30 ปี (พ.ศ. 2523 - 2533) พบจำนวน 11 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 8 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 3 ชื่อ เช่น เอก เหมือนฝัน นารส นาศิลป์ นาโชค เรือนลูกไม้ อยู่สวัสดิ์ เป็นต้น

4) ช่วง 20 ปี (พ.ศ. 2534 - 2544) พบจำนวน 36 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 25 ชื่อ ชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 2 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 9 ชื่อ เช่น พุกัน ยิ้มยิ้ม สวนหนังสือ เสี่ยงทะเล ภาเจริญ รวมสิน กรช่างยนต์ เสริมสวยลัย แก้วเนียมการดนตรี เป็นต้น

5) ช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2545 - 2555) พบจำนวน 101 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 42 ชื่อ ชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 34 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 25 ชื่อ เช่น ชักชัก มุมแหลม บ้านยา พิพิธผ้า เก่งยะลา วังลูกรัก ดวงเงินอะไหล่ยนต์ บ้านนายเครื่องเขียน เป็นต้น

2.3 ชื่อร้านค้าภาษามลายู ในข้อมูลพบชื่อร้านค้าภาษาจีนที่มีเจ้าของร้านค้าเป็นคนมลายูมุสลิม จำนวน 4 ช่วงเวลา โดยเริ่มมีการก่อตั้งร้านค้าครั้งแรกเมื่อราว 40 ปีที่แล้ว ดังนี้

1) ช่วง 40 ปี (พ.ศ. 2512 - 2522) พบจำนวน 2 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ โรงพิมพ์ มิตรภาพ และไมตรีสาส์นการพิมพ์

2) ช่วง 30 ปี (พ.ศ. 2523 - 2533) พบจำนวน 8 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 3 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 5 ชื่อ เช่น พิตรี กะซง อาดัม ยีฟริมอเตอร์ เป็นต้น

3) ช่วง 20 ปี (พ.ศ. 2534 - 2544) พบจำนวน 12 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 5 ชื่อ ชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 2 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 5 ชื่อ เช่น ริสกี มาอัฟ นราบาติก บุษาดานี ยานยา ปีโตเลียม เป็นต้น

4) ช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2545 - 2555) พบจำนวน 85 ชื่อ เป็นชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี 17 ชื่อ ชื่อร้านค้าในจังหวัดยะลา 20 ชื่อ และชื่อร้านค้าในจังหวัดนราธิวาส 48 ชื่อ เช่น อิลฮัม ยามิละห์ ลาบัน ริสบาร์เบอร์ เติ่งโกชนา ฮาซิมสปอร์ต กระถางต้นไม้ฟาซู เป็นต้น

ผลการศึกษาช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนำมาแสดงเป็นตารางได้ ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ช่วงระยะเวลา/ปี	ภาษาจีน			ภาษาไทย			ภาษามลายู			รวม	ร้อยละ
	ปน	ยล	นธ	ปน	ยล	นธ	ปน	ยล	นธ		
100 (พ.ศ. 2456 - 2446)	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	0.69
90 (พ.ศ. 2467 - 2457)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
80 (พ.ศ. 2478 - 2468)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
70 (พ.ศ. 2489 - 2479)	-	4	-	-	-	-	-	-	-	4	1.39
60 (พ.ศ. 2500 - 2490)	5	1	2	-	-	-	-	-	-	8	2.78
50 (พ.ศ. 2511 - 2501)	4	2	2	1	-	-	-	-	-	9	3.13
40 (พ.ศ. 2522 - 2512)	3	2	-	4	-	-	2	-	-	11	3.82
30 (พ.ศ. 2533 - 2523)	-	-	-	8	-	3	-	3	5	19	6.60
20 (พ.ศ. 2544 - 2534)	-	-	-	25	2	9	5	2	5	48	16.67
10 (พ.ศ. 2555 - 2545)	1	-	-	42	34	25	17	20	48	187	64.93
รวม	13	11	4	80	36	37	24	25	58	288	100.00
ร้อยละ	= 28 (9.72)			= 153 (53.13)			= 107 (37.15)			-	-

ปน คือ จังหวัดปัตตานี / ยล คือ จังหวัดยะลา / นธ คือ จังหวัดนราธิวาส

ตาราง 1 แสดงช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2446 - 2555 แบ่งเป็น 10 ช่วง ดังนี้ ช่วง 100 ปี (พ.ศ. 2446 - 2456) เป็นช่วงเก่าแก่ที่สุด พบชื่อร้านค้า จำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.69 และช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2545 - 2555) พบชื่อร้านค้ามากที่สุด จำนวน 187 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 64.93 ส่วนช่วง 90 ปี (พ.ศ. 2457 - 2467) และช่วง 80 ปี (พ.ศ. 2468 - 2478) ไม่พบข้อมูลที่เป็นชื่อร้านค้า

ด้านช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าพบว่า ชื่อร้านค้าภาษาจีนมีความเก่าแก่ที่สุด โดยเริ่มตั้งร้านค้าครั้งแรกในจังหวัดยะลาเมื่อราว 100 ปี (พ.ศ. 2446 - 2456) ส่วนชื่อร้านค้าภาษาไทย มีความเก่าแก่เป็นอันดับรองลงมา เริ่มก่อตั้งร้านค้าครั้งแรกในจังหวัดปัตตานีเมื่อราว 50 ปี (พ.ศ. 2501 - 2511) และชื่อร้านค้าภาษามลายู มีความเก่าแก่เป็นลำดับท้าย โดยเริ่มก่อตั้งร้านค้าครั้งแรกในจังหวัดปัตตานีเมื่อราว 40 ปี (พ.ศ. 2512 - 2522)

เมื่อเปรียบเทียบภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าพบว่า ภาษาไทยใช้ตั้งชื่อร้านค้ามากที่สุด จำนวน 153 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 53.13 รองลงมาคือ ภาษามลายู จำนวน 107 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 37.15 และภาษาจีนพบน้อยที่สุด จำนวน 28 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.72 ส่วนภาพรวมของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าทั้ง 10 ช่วงเวลา พบว่า ภาษาไทย และภาษามลายู มีการใช้ตั้งชื่อร้านค้าอย่างต่อเนื่องในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ส่วนภาษาจีน มีการใช้ตั้งชื่อร้านค้าไม่สม่ำเสมอ และบางช่วงเวลาก็ไม่ปรากฏข้อมูล

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา “ภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ 2 ประเด็นหลักคือ 1) ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อร้านค้าแบ่งได้ 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาจีน ใช้ตั้งชื่อร้านค้าของคนไทยเชื้อสายจีน โดยการทับศัพท์ และการประสมทับศัพท์ ส่วนภาษาไทย ใช้ตั้งชื่อร้านค้าของคนไทย โดยมีทั้งคำเดียวและการประสมคำ และภาษามลายู ใช้ตั้งชื่อร้านค้าของคนมลายูมุสลิมโดยการทับศัพท์และการประสมทับศัพท์ 2) ผลการจำแนกช่วงเวลาของภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ช่วงเวลาของการปรากฏ

ชื่อร้านค้าในข้อมูลแตกต่างกัน คือ ชื่อร้านค้าภาษาจีนพบในช่วง 100 ปี ซึ่งมีความเก่าแก่ที่สุด แต่ในภาพรวมมีความถี่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.72 ชื่อร้านค้าภาษาไทย พบครั้งแรกในช่วง 50 ปี และในภาพรวมมีความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.13 ชื่อร้านค้าภาษามลายู พบในช่วง 40 ปี และในภาพรวมมีความถี่อยู่ในอันดับรอง คิดเป็นร้อยละ 37.15

จากผลการศึกษาชื่อร้านค้าภาษาจีนของคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความเก่าแก่ที่สุด สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในหนังสือ The Kingdom of Pattani (Bougas, 1994) ซึ่งได้อ้างถึงบันทึกของพ่อค้าชาวดัตช์ที่เข้ามาค้าขายที่ปัตตานีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 ระบุว่า “เมืองปัตตานีมีพลเมืองเป็นชาวจีนอาศัยอยู่ถึง 1 ใน 3 ก่อนหน้าในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 มีพ่อค้าชาวจีนจากตอนใต้ของจีนแถบเมืองฝูเกี้ยน เข้ามาค้าขายที่ปัตตานีกันมาก นอกจากนี้ยังมีชาวจีนจำนวนมากที่ทำงานเป็นช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างศิลป์ ช่างทำอิฐ ช่างเครื่องปั้นดินเผา และเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไป”

ผลการศึกษาชื่อร้านค้าภาษาไทยชี้ให้เห็นว่าคนไทยมีความเชื่อเรื่องความเป็นมงคล ดังนั้นจึงมีการเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความหมายที่ดีมาตั้งเป็นชื่อร้านค้าเพื่อจะได้ส่งผลต่อการประกอบธุรกิจการค้า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sumniengngam (2002) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ชื่อมีผลต่อความมั่นคงทางจิตใจของบุคคล โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ดังนั้นคนในสังคมจึงพยายามหาหลักยึดเพื่อความมั่นคงทางใจเพิ่มขึ้น

ผลการศึกษาชื่อร้านค้าภาษามลายูของคนมลายูมุสลิม ซึ่งมีการยืมคำภาษาอาหรับเข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย โดยผ่านทาง การรับนับถือศาสนาอิสลาม สอดคล้องกับคำอธิบายของ Maluleem (1998) ที่ว่า “ภาษาอาหรับเป็นภาษาของคัมภีร์อัลกุรอาน มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือพระผู้เป็นเจ้า โดยชาวมุสลิมมีความเชื่อว่าภาษาอาหรับเป็นภาษาของชาวสวรรค์ เป็นภาษาที่พระผู้เป็นเจ้าได้ส่งสาส์นของพระองค์ต่อศาสนทูต ชาวมุสลิมที่ไม่ได้เป็นอาหรับจำนวนมากอ่านอัลกุรอานและละหมาดโดยใช้ภาษาอาหรับ คำในภาษาอาหรับได้เข้าไปอยู่ในภาษาอื่น ๆ จำนวนมากโดยผ่านศาสนา”

การศึกษาภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งนี้เป็นหลักฐานทางภาษาที่ช่วยสะท้อนให้เห็นความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีคนไทยเชื้อสายจีนซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือบรรพบุรุษ คนไทยพุทธมีความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นมงคลเรื่องทรัพย์สินเงินทอง ความเจริญรุ่งเรือง และคนมลายูมุสลิมซึ่งมีความคิด ความเชื่อเรื่องการให้ความสำคัญกับชื่อที่เป็นภาษาอาหรับตลอดจนวัฒนธรรมการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบภาษาที่ใช้ตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับจังหวัดอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย อาจทำให้เห็นความแตกต่างของการตั้งชื่อในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างชัดเจน
2. ศึกษาการตั้งชื่ออื่น ๆ เช่น ชื่อถนน ชื่อสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างจากการตั้งชื่อร้านค้าอย่างไร มีความเชื่อเชิงสังคมวัฒนธรรมอย่างไร ซึ่งจะให้เห็นภาพของการตั้งชื่อในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชัดเจนมากขึ้น
3. ศึกษาการตั้งชื่อร้านค้าในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหารสไตล์ฟิวชั่น เป็นต้น เพื่อดูแนวโน้มการตั้งชื่อร้านค้าในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ปรับปรุงจากรายงานวิจัยเรื่อง “การตั้งชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส: ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อร้านค้ากับวิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน (การค้า)” ซึ่งได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปี พ.ศ. 2555

References

- Bougas, W.A. (1994). *The Kingdom of Patani: Between Thai and Malay Mandalas*. Selangor: Institut Alam dan Tamadun Melayu.
- Chongbanchop, W. (1991). *A study of language use in language use in naming business enterprises* (Master of Art). Thammasat University.
- Document Processing and Archives Committee. (2000). *Culture, historical development, identity and wisdom of Pattani Province*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- Kaseng, A. (2001). *Arabic loanwords in Pattani Malay* (Master of Art). Chulalongkorn University.
- Maluleem, J. (1998). *West Asian studies: An overview of social sciences and humanities*. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Moonsawat, C. (1997). *Language of persons' names in Lanna: Chiang Rai Province* (Master of Art). Mahidol University.
- Sareh, N. (2007). *Naming of stores in Pattani Province: Relationship between store names and the ways of life in the community* (Master of Art). Chulalongkorn University.
- Sareh, N. (2012). *Naming of stores in Pattani Province, Yala Province, and Narathiwat Province: Relationship between store names and the ways of life in the commerce*. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation.
- Sawangtrakul, W. (1997). *The study of language in naming of Thai people in Bangkok* (Master of Art). Thammasat University.
- Siriwatananawin, W. (2001). *The study of Thai's name* (Master of Art). Silpakorn University.
- Sodsongkrit, M. (2012). A survey and analysis of the trade name in Chinese Thais merchant shops and stores in Muang District, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University*, 8(2), 59 - 89.
- Sukhasame, R. (2001). *Language use in naming business enterprises in Hatyai metropolitan municipality, Hatyai District, Songkhla Province* (Master of Art). Thaksin University.
- Sumniengngam, S. (2002). *Linguistic characteristics indicating change in the belief in auspiciousness and inauspiciousness in Thai names* (Doctoral of Art). Chulalongkorn University.
- Thammachoto, J. (1997). *The study of language in nicknaming of Thai people in Mueng District, Trang Province* (Master of Art). Thammasat University.

Narration and Reflection on Society in the Thai Drama Series *Not Me* การเล่าเรื่องและการสะท้อนสังคมไทยในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม

Prachanan Jiradejsonthiwong^{1*} and Chalongrat Chermanchonlamark¹
ปรัชนันท์ จิรเดชสนธิวงศ์^{1*} และ ฉลองรัฐ เหมอมาลัยชลมารค¹

¹College of Communication Arts, Rangsit University

¹วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

*Corresponding Author, E-mail: tongprachji@gmail.com

Article Info

- Received: May 27, 2023
- Revised: August 15, 2023
- Accepted: August 16, 2023
- Available online: December 21, 2023

Abstract

The objectives of this qualitative research were to: 1) analyze the narration of the series *Not Me* and 2) investigate how the series had reflected Thai society. The research method used was textual analysis based on narrative theory, semiology, social construction of reality, and social reflection using 14 episodes of the 2021's series *Not Me* broadcasted on GMM25 Channel as data. The results revealed that each episode consisted five stages of the plot: exposition, rising action, climax, falling action, and resolution. Each shared the common theme of fighting for justice, and the story used the first - person narrative, embracing interpersonal conflict among the characters and self - conflicts. In addition, well - rounded characters were found in the series, whose thoughts and behaviors were hard to predict. Most scenes were invented and depicted how the characters lived their lives. In terms of semiology, visual semiology was found to express hidden meaning in the series linked to the theme. Regarding the social reflection, the series was found to reflect social problems arising from social and technological changes in Thai society. In addition, the series presented poverty, unemployment, and lack of discipline in Thai society.

Keywords: Narration, Semiology, Social Reflection, TV Series

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การเล่าเรื่องในซีรีส์ชุด Not Me... เขาไม่ใช่ผม และ 2) วิเคราะห์การสะท้อนสังคมไทยในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบวิเคราะห์ตัวบท ตามแนวคิดการเล่าเรื่อง ทฤษฎีสัญญาวิทยา ทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริง และแนวคิดการสะท้อนสังคม โดยเครื่องมือที่นำมาศึกษาได้แก่ ซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม จำนวน 14 ตอน ออกอากาศทางช่อง GMM 25 ในปี พ.ศ. 2564 ผลการศึกษาพบว่า การเล่าเรื่องในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม ในแต่ละตอนมีโครงสร้างการเล่าเรื่องซึ่งประกอบด้วยโครงเรื่อง 5 ขั้นตอนคือ การเริ่มเรื่อง การพัฒนาเหตุการณ์ ภาวะวิกฤต ภาวะคลี่คลาย และการยุติเรื่องราว แก่นเรื่องเป็นแนวเดียวกันในทุกตอนที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม มุมมองในการเล่าเรื่องมาจากจุดยืนของบุคคลที่หนึ่ง ความขัดแย้งหลักในเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างบุคคล และความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร ลักษณะตัวละครมีความหลากหลายในมิติที่ผู้ชมคาดเดา ความคิดและพฤติกรรมได้ยาก ฉากเป็นสิ่งประดิษฐ์ เพื่อแสดงถึงการดำเนินชีวิตของตัวละคร การใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบทางภาพมีความหมายแฝงเชื่อมโยงกับแก่นเรื่อง การสะท้อนสังคมไทยผ่านปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี ความยากจน การว่างงาน และความไร้ระเบียบวินัยของคนในสังคมไทย ผลจากการศึกษาได้เรียนรู้สภาพปัญหาวิธีการเอาตัวรอดในสังคม สื่อให้เห็นความเคลื่อนไหวทางสังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจริงในเหตุการณ์ปัจจุบัน

คำสำคัญ: การเล่าเรื่อง, การสะท้อนสังคม, ซีรีส์, สัญญาวิทยา

บทนำ

การรับชมซีรีส์ทางโทรทัศน์ในปัจจุบันไม่ได้ถูกจัดให้เป็นเพียงสื่อที่มอบความบันเทิงให้กับผู้รับชมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถถ่ายทอดทัศนคติ การตระหนักรับรู้ต่อเนื้อหาที่ปรากฏผ่านซีรีส์เรื่องนั้น ๆ โดยสามารถนำเสนอได้ในการสื่อสารผ่านแก่นเรื่อง ลำดับขั้นตอนในการเล่าเรื่อง ความหมายที่ซ่อนอยู่ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลายประการเพื่อเกิดการกระจายสารถึงคนรับสารดังเช่นผู้ชม ทำให้ผลงานของซีรีส์ชุดนั้นได้เกิดคุณค่า

ซีรีส์หรือละครโทรทัศน์จัดได้ว่าเป็นสื่อโทรทัศน์รายการหนึ่งที่ได้ความนิยม โดยมีลักษณะเป็นความบันเทิงผ่านการเล่าเรื่องโดยนำเสนอแบบเป็นตอน ๆ อย่างต่อเนื่องผ่านทางโทรทัศน์ ในละครมีเรื่องราวที่ใกล้เคียงกับคนทั่ว ๆ ไป ผู้แต่งบทละครเป็นผู้ประพันธ์ขึ้นมาผ่านความคิดของตนเอง ซึ่งสามารถทำให้ผู้รับชมได้รับทั้งความบันเทิง แง่คิด รวมถึงคติชีวิตในหลายรูปแบบ (Jinmei, 2022)

ซีรีส์อีกหนึ่งประเภทที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ซีรีส์วาย ซึ่งเป็นซีรีส์มีตัวละครหลักเป็นชายคู่กันนั้นประกอบด้วยพระเอกและนายเอก สังคมไทยค่อนข้างเปิดกว้าง เห็นได้จากการผลิตและพัฒนาซีรีส์วายหลากหลายรูปแบบมากขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นประเภทรักโรแมนติก ดราม่า พีเรียดย้อนยุค หรือแฟนตาซี เป็นต้น ในบทความนี้ได้นำซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม พ.ศ. 2564 มาศึกษา ซึ่งซีรีส์ชุดนี้มีลักษณะการนำเสนอที่ไม่ได้ผ่านมุมมองความรักโรแมนติกเพียงอย่างเดียว แต่ค่อนข้างเน้นย้ำการเล่าเรื่องรวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสะท้อนสังคมไทยในปัจจุบัน

ซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม พ.ศ. 2564 ได้ถูกวิจารณ์จากเว็บไซต์รีวิวซีรีส์และภาพยนตร์ในหลาย ๆ เว็บไซต์ ยกตัวอย่างเช่น Review1 (2022) ได้วิจารณ์ซีรีส์ชุดนี้ไว้ว่า ได้สอดแทรกความรัก ความมัน และประเด็นสังคมที่เกิดขึ้นหลาย ๆ อย่างในประเทศไทย ยกตัวอย่างเช่น การที่มีผู้มีอำนาจในสังคมทำผิดกฎหมายแต่ไม่ได้รับการรับโทษ อาจจะต้องด้วยอำนาจของเงินตรา การที่ประชาชนคนธรรมดา หรือลูกจ้างถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง และยังคงกล่าวถึงการไม่ถูกยอมรับของเพศทางเลือกที่หลากหลายในสังคม หรือ LGBTQ (Lesbian; Gay; Bisexual; Transgender; Queer) โดยลักษณะเป็นการนำเสนอประเด็นสังคมเหล่านี้ถ่ายทอดออกมาผ่านตัวละครให้ผู้ชมได้รับรู้ วิเคราะห์ และพิจารณาตามขณะดูหรือหลังจบซีรีส์ เพราะฉะนั้นซีรีส์ชุดนี้สามารถสื่อสารออกมาได้ทั้งความสนุกและคุณภาพภายในซีรีส์

จากคำวิจารณ์ข้างต้น อาจทำให้เห็นภาพรวมลักษณะของซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม พ.ศ. 2564 ที่ถ่ายทอดออกมาด้วยความสร้างสรรค์ในการผลิตและการนำเสนอ จึงส่งผลให้ซีรีส์ชุดนี้ได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องหลายรางวัล เว็บไซต์ Thaipost (The TV series “Not Me” wins 3 awards of the year, 2022) ระบุว่าซีรีส์ชุดนี้ได้รับรางวัลจากเวทีสุดสัปดาห์ Y Awards 2022 ซึ่งเป็นงานประกาศรางวัลที่รวบรวมผลโหวตต่อผลงานแนวซีรีส์วายในหลากหลายแขนงโดยมีการโหวตจากผู้ชมชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซีรีส์ชุดนี้ได้รับทั้งหมด 3 รางวัล คือรางวัลสาขาผู้กำกับแห่งปี (Best Director) บทซีรีส์แห่งปี (Best Screenplay) และรางวัลซีรีส์จากนิยายวายยอดเยี่ยม (Best Series Based on Books) รวมถึงได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลในเวที Content Asia Award 2022 ซึ่งเป็นเวทีระดับนานาชาติโดยมีการมอบรางวัลให้กับโปรแกรมหลากหลายประเภทและคอนเทนต์ที่สร้างสรรค์ทั่วทั้งเอเชีย ซึ่งซีรีส์ชุดนี้ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลในสาขาโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศ LGBTQ ที่สร้างขึ้นในเอเชีย (Congratulations on the GMMTV series nominees to “ContentAsia Awards 2023, 2022) ซึ่งเป็นรูปแบบลักษณะและวิธีการเล่าเรื่องในซีรีส์ชุดนี้

ซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม นั้นสามารถถ่ายทอดความสนุก อรรถรสในการรับชม รวมถึงมีการการสะท้อนสังคมไทยผ่านการเล่าเรื่องและปัญหาสังคมที่พบ ซึ่งอาจหมายถึงสถานการณ์ที่ไม่เป็นที่พึงพอใจ สร้างความไม่สะดวกสบาย ความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกในสังคม โดยผู้กระทำก่อให้เกิดปัญหาอาจเป็นบุคคลหรือปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งที่เป็นต้นเหตุ Choowong (n.d.) อธิบายว่าปัญหาสังคมอาจทำความเข้าใจได้ไม่ยาก แต่การแก้ไขให้หมดไป

นับเป็นสิ่งที่ยาก ด้วยความที่มีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และไม่ได้นำงานวิจัยวิธีแก้ไขปัญหามาไปปรับใช้อย่างแท้จริงและดำเนินการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลประกอบที่ซีรีส์ชุดนี้สามารถนำเสนอประเด็นและสภาพในสังคมไทยในปัจจุบันผ่านวิธีการเล่าเรื่องในรูปแบบซีรีส์วาย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการนำเสนอของซีรีส์ด้วยการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง และการสะท้อนสังคมไทยที่พบในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม พ.ศ. 2564 ว่ามีลักษณะอย่างไรที่ได้ถูกนำเสนอออกมา และเกี่ยวข้องกับการสะท้อนสังคมอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การเล่าเรื่องในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม
2. เพื่อวิเคราะห์การสะท้อนสังคมไทยในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการเล่าเรื่อง

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องสรุปความหมายได้ว่า เรื่องเล่าคือสิ่งที่ถูกผู้คนนำออกมาถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิทาน นวนิยาย ภาพยนตร์ ละคร เป็นต้น โดยเรื่องเล่าเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่มียุติพลอย่างมากรูปแบบหนึ่ง สามารถส่งทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (Pattranon-Utai, 2018)

องค์ประกอบการเล่าเรื่องสามารถแบ่งออกได้ 6 หัวข้อที่สำคัญ ดังนี้ (Jittiwassurat, 2002 as cited in Noopinit, 2008)

1. โครงเรื่อง (Plot) มักเป็นส่วนที่นำมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องเล่า มีลำดับเหตุการณ์ที่ประกอบด้วยโครงเรื่อง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเริ่มเรื่อง การพัฒนาเหตุการณ์ ภาวะวิกฤต ภาวะคลี่คลาย และการยุติเรื่องราว

2. แก่นเรื่อง (Theme) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อเรื่องเล่า โดยเฉพาะเมื่อต้องการวิเคราะห์ถึงใจความสำคัญของเรื่อง (Tippiman, 1996)

3. ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของโครงเรื่องที่สร้างปมปัญหาและการหาหนทางแก้ปัญหา ความขัดแย้งของตัวละครคือความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน หรือความไม่ลงรอยในพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความปรารถนา หรือความตั้งใจของตัวละครในเรื่อง ซึ่งการพัฒนาเรื่องราวต่าง ๆ จะเกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนที่ตัวละครสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน พยายามทำลายล้างกัน ความขัดแย้งภายในจิตใจที่ตัวละครมีความสับสน ยุ่งยาก ในการตัดสินใจหรือสิ่งที่คิดไว้ เช่น ความขัดแย้งกับความสำนึกผิดชอบและกฎเกณฑ์ของสังคม ความขัดแย้งกับธรรมชาติ เช่น การที่มนุษย์เจอกับภัยธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ความขัดแย้งของคนกับผี หรือความเชื่อเร้นลับ

4. ตัวละคร (Character) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครมิติเดียว (Typed-character) ที่มีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมซึ่งสามารถสรุปได้อย่างไม่ยากเย็น และตัวละครหลายมิติ (Well-rounded Character) ที่มีลักษณะที่หลากหลาย แต่ละลักษณะอาจขัดแย้งกัน และคาดเดาได้ยาก (Foster, 1963 as cited in Tailanga, 2003)

5. ฉาก (Setting) เป็นองค์ประกอบหนึ่งในเรื่องเล่าทุกประเภท เนื่องจากการเล่าเรื่องคือการถ่ายทอดเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน และเพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นโดยปราศจากสถานที่ไม่ได้ ดังนั้น ฉากจึงมีความสำคัญเพราะทำให้มีสถานที่รองรับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่อง นอกจากนี้ ฉากยังมีความสำคัญในแง่ที่สามารถ

บ่งบอกความหมายบางอย่างของเรื่อง มีอิทธิพลต่อความคิด หรือการกระทำของตัวละครได้อีกด้วย โดยแบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะฉากที่เป็นธรรมชาติ ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย ฉากที่เป็น การดำเนินชีวิตของตัวละคร และฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม

6. มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of View) การมองเหตุการณ์ การเข้าใจ พฤติกรรมของตัวละครตัวใด ตัวหนึ่ง ซึ่งแต่ละจุดยืนมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน มุมมองในการเล่าเรื่องมีความสำคัญต่อการเล่าเรื่องอย่างยิ่ง เพราะมุมมองจะมีผลต่อความรู้สึกของผู้ชมและการถูกชักจูง หลุยส์ จิอันเน็ตตี (Louis Giannetti) ศาสตราจารย์ ทางภาพยนตร์แห่งมหาวิทยาลัยคลีฟแลนด์ ได้แบ่งมุมมองพื้นฐานในการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ไว้ 4 ประเภท คือ 1) การเล่าเรื่องจากจุดยืนบุคคลที่หนึ่ง ซึ่งตัวละครเป็นคนเล่าเองทำให้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์แต่ทำให้มีอคติปนอยู่ 2) การเล่าเรื่องจากบุคคลที่สาม คือผู้เล่ากล่าวถึงตัวละครอื่นที่ตัวเองเกี่ยวพัน จุดเน้นของเรื่องทั้งหมดไม่ได้อยู่ที่ ผู้เล่า 3) การเล่าเรื่องจากจุดยืนที่เป็นกลาง เป็นมุมมองที่ผู้เล่าพยายามก่อให้เกิดความเป็นกลาง ไร้อคติ แต่ไม่สามารถ เข้าถึงอารมณ์ของตัวละคร และ 4) การเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้าน เป็นการเล่าเรื่องที่ไม่มีการจำกัด สามารถหยั่งจิตใจ ของตัวละครทุกตัว ย้ายเหตุการณ์ สถานที่ เวลา อย่างไร้ขอบเขต พบในการเล่าเรื่องในรูปแบบภาพยนตร์บอยที่สุด (Chakkaphark & Sinthuphan, 2002)

องค์ประกอบการเล่าเรื่องที่สำคัญอีกประการคือสัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) คือการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ อาจเป็นวัตถุ สถานที่ หรือสิ่งมีชีวิตก็ได้ ที่ทำหน้าที่สื่อความหมายให้ผู้ชมหรือผู้ฟังรับรู้ถึงสิ่งที่ผู้เล่าต้องการ (Phuphaibul, 2015 as cited in Pattranon-Utai, 2018)

ผู้วิจัยนำความรู้และองค์ประกอบที่สำคัญเหล่านี้เป็นกรอบวิธีการเล่าเรื่องในการวิเคราะห์ซีรีส์ชุดนี้ ทั้งหมด 14 ตอน เพื่อค้นหาลักษณะว่าเป็นไปตามที่แนวคิดอ้างอิงได้อธิบายไว้หรือไม่ และวิเคราะห์ความสำคัญหรือ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเล่าเรื่องในแนวทางใด

ทฤษฎีสัญญาวิทยา

Kaewthep (2009) กล่าวว่า สัญญาตามแนวคิดของ เฟอร์ดินันด์ เดอ โซซูร์ (F.de Saussure) ได้แยกแยะ ประเภทและระดับของความหมายที่บรรจุอยู่ในสัญญาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ความหมายโดยอรรถ (Denotative Meaning) คือความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร ซึ่งเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันโดยส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น ความหมายที่มีการระบุในพจนานุกรม เช่น หมี่เป็นสัตว์สี่เท้า แม่เป็นสตรีผู้ให้กำเนิด และ 2) ความหมาย โดยนัย (Connotative Meaning) คือความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลงเฉพาะกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์ เฉพาะของบุคคล เช่น เวลาพูดถึง “แม่” บางคนอาจนึกถึงความอบอุ่นบางคนอาจนึกถึงความเข้มงวด หรือ บางคนอาจนึกไปถึงประสบการณ์อันขมขื่นเหตุเพราะแม่ได้ทิ้งลูกไว้ ต่อมานักสัญญาวิทยาอย่าง โรล็องด์ บาร์ตส์ (R. Barthes) ได้สนใจรูปแบบความหมายโดยนัย เนื่องจากความหมายดังกล่าวมีความสำคัญในแง่ของการรับรู้ การถอดรหัส การตีความหมาย และความหมายโดยนัยนี้ยังเป็นที่อีกหลายแบบ ความหมาย โดยแฝง และถ่ายทอด ในลักษณะมายาคติ (Myths)

Thinwattanakoon, Viriyakraikul, and Sabuisuk (2022) กล่าวว่าการใช้สัญลักษณ์ในการแสดง ความหมายในรูปแบบคำพูด เสียงประกอบ และภาพ มาปรับใช้ในแนวคิดการเล่าเรื่องถือเป็นการสร้างสรรค์ เพื่อสื่อสารเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ในทฤษฎีสังคมศาสตร์ ส่งผลให้มีการผสมผสานและพัฒนาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อ การเรียนรู้ต่อไป

การสร้างสรรค์สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) นับเป็นหนึ่งในวิธีการเล่าเรื่องที่สื่อสารออกมาทั้งเพื่อ ความหมาย ทางตรง และอาจซับซ้อนขึ้นเพื่อให้คิดต่อได้ ผู้วิจัยปรับใช้ทฤษฎีสัญญาเป็นแนวทางในการสังเกตลักษณะของ สัญลักษณ์ และตีความความหมายที่พบในซีรีส์ชุดนี้ทั้ง 14 ตอน เพื่อสำรวจความหมายที่ซ่อนอยู่ในสัญลักษณ์มี ความหมายแฝงที่แสดงออกมาอย่างไร มีความเชื่อมโยง และเป็นส่วนส่งเสริมในการเล่าเรื่องหรือไม่ เพื่อตอบสนอง วัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อวิเคราะห์การเล่าเรื่องในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม

ทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริง

การสื่อสารนั้น “ความรู้” มีที่มาจากสองแหล่งด้วยกัน แหล่งแรก คือความรู้ที่มาจากประสบการณ์ตรง ซึ่งบุคคลได้พบเจอเหตุการณ์จริงด้วยตัวเองผ่านชีวิตประจำวัน ส่วนแหล่งที่สอง คือความรู้ที่มาจากประสบการณ์ผ่านสื่อ ซึ่งพบเห็นได้จากการนำเสนอของสื่อมวลชน ความรู้ที่ได้รับจากแหล่งที่สองจะช่วยนำทางและตีกรอบให้บุคคลรู้ว่าควรปฏิบัติตนเช่นไรในสถานการณ์ทางสังคมหนึ่ง ๆ ดังนั้น “ความรู้” นี้เองจึงเป็นสิ่งที่อธิบายและทำให้บุคคลสร้างระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตตลอดจนสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อจัดระบบให้มีพฤติกรรมของสมาชิกในทิศทางเดียวกันกับที่สังคมกำหนด (Noopinit, 2008)

Srijankham (2015) สรุปทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริง คือภาพที่สะท้อนจากสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยผ่านการคัดเลือกภายใต้ความเชื่อและความเข้าใจบางอย่างของสังคมนั้น ๆ ยกตัวอย่าง เช่น การนำแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายกับภาพยนตร์ ซึ่งเป็นการสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่ง นั่นก็หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนภาพยนตร์ เปรียบเสมือนโลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่สร้างความหมายให้กับสังคม โดยมีผู้ผลิตทำการคัดเลือกสารที่ต้องการนำเสนอผ่านวิธีการนำเสนอ

การสะท้อนสังคมไทยในผลงานนั้นจะขาดภาพเหมือนสภาพจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไปอย่างไร้ไม่ได้ ทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริงนี้จึงถูกนำมาปรับใช้ในส่วนของการสรุปผล เพื่อแสดงถึงความเชื่อมโยงเพิ่มเติมระหว่างวิธีการเล่าเรื่องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อเห็นภาพในการเล่าเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และส่งผลต่อเนื้อเรื่องอย่างไร ผู้วิจัยจะนำการประกอบสร้างความเป็นจริงมาวิเคราะห์การเล่าเรื่องกับองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร และฉาก

แนวคิดปัญหาสังคมและสะท้อนสังคม

สังคมจะดำรงอยู่อย่างเป็นปึกแผ่นมั่นคงพอสมควรได้นั้น จะต้องมีการจัดให้มีการทำหน้าที่จำเป็นอย่างต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพอย่างสมดุลกัน หน้าที่ของสังคมมีส่วนในการจัดระเบียบสังคม และเป็นส่วนที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม สมาชิกทำหน้าที่และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้มากน้อยอย่างไรเพื่อไม่ให้เกิดภาวะวิกฤต ความยุ่งยาก และสังคมอาจสลายตัวไปในที่สุด (Chanpaiboon, 2018)

Choowong (n.d.) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ปัญหาสังคม” ว่าเป็นแบบแผน พฤติกรรม หรือสภาพซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งจะต้องมีนโยบาย โครงการแก้ไขและมีบริการที่จำเป็นเพื่อลดปัญหาให้น้อยลง

ปัญหาสังคมสามารถสะท้อนสภาพสังคมไทยที่เกิดขึ้นได้ชัดเจน จากการศึกษาความรู้และแนวคิดในการสะท้อนสังคมไทยผ่านการแบ่งประเภทปัญหาที่เกิดขึ้นในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม ทั้ง 14 ตอน ผู้วิจัยได้ยึดกรอบการวิเคราะห์ประเภทปัญหาในสังคมปัจจุบันที่เกิดจากปัญหาย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ ที่อยู่ภายใต้หัวข้อหลักอย่างปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีต่าง ๆ (Social and Technological Changes in Thai Society) และปัญหาสังคมที่เกิดจากความไร้ระเบียบ (Lack of Discipline in Thai Society) (Pichitbanchakarn, 1993 as cited in Rattanapan, Thongdee, Marasri, & Prajantasen, n.d.) ที่เกี่ยวข้อง กับรูปแบบที่พบในซีรีส์ชุดนี้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2) เพื่อวิเคราะห์การสะท้อนสังคมไทยในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Pithakwong and Chermanchonlamark (2021) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันและงานเขียนบทละครโทรทัศน์ เรื่อง สืบสัมผัส” ทั้ง 5 เรื่อง พบว่า แนวคิดหลักถูกนำเสนอผ่านนักการเมือง นักธุรกิจ ข้าราชการ ตำรวจ นักข่าว ที่เป็นกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับการทุจริตได้ง่าย ไม่ว่าจะทำผิดหรือการเปิดโปงการทุจริตซึ่งเกี่ยวพันกับเนื้อหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนมักมีตัวละครหลักเป็นผู้ถูกระทำ

หรือทนเห็นความไม่ยุติธรรมไม่ได้ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับแก่นเรื่องของซีรีส์ชุดนี้ที่ต้องการต่อสู้กับอำนาจและอิทธิพล ทั้งยังเป็นแนวทางในการนำองค์ประกอบมาวิเคราะห์เพื่อการนำเสนอได้ชัดเจน และผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกันเพื่อศึกษากลวิธีและผลลัพธ์ที่ออกมาในรูปแบบใกล้เคียงกันหรือไม่

Sena and Chermachonlamark (2021) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเล่าเรื่องและการสะท้อนสังคมในภาพยนตร์ไทยที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ พ.ศ. 2553 - 2562” พบว่า ภาพยนตร์สะท้อนปัญหาทางสังคมมากที่สุด ปัญหาวัฒนธรรมและจิตใจถูกนำเสนอเพื่อสื่อถึงสภาวะในบริบทที่ต่างกันออกไปตามยุคสมัย สะท้อนถึงจริยธรรมและคุณธรรม ร่องลงมาเป็นปัญหาทางการเมืองที่มีการต่อสู้ขัดแย้งกับผลประโยชน์ระหว่างชนชั้น รวมถึงสอดแทรกประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกรอบในการนำมาวิเคราะห์การสะท้อนสังคมและพิสูจน์ว่าพบปัญหาสังคมไทยในลักษณะที่ใกล้เคียงกันหรือไม่ เพราะเป็นการสะท้อนในสังคมไทยเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยเรียนรู้และนำแนวทางการเล่าเรื่อง ทฤษฎีสัญญาวิทยา และทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริง มาใช้ในงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการเล่าเรื่องในซีรีส์ชุดนี้ รวมถึงศึกษาและนำแนวคิดปัญหาสังคมและสะท้อนสังคม เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์ แบ่งแยกประเภทของปัญหาในสังคม

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

กรอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่ประกอบด้วย โครงเรื่อง แก่นเรื่อง มุมมองในการเล่าเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก และความหมายของสัญลักษณ์พิเศษ มาวิเคราะห์ในซีรีส์ชุดนี้ที่มีทั้งหมด 14 ตอน รวมถึงวิเคราะห์การสะท้อนสังคมไทยผ่านปัญหาสังคมที่พบโดยแบ่งเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีต่าง ๆ (Social and Technological Changes in Thai Society) และปัญหาสังคมที่เกิดจากความไร้ระเบียบ (Lack of Discipline in Thai Society) ทั้งสรุปผลให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการประกอบสร้างความจริงกับการเล่าเรื่องเพื่อการสะท้อนสังคมไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผ่านการรับชมซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม พ.ศ. 2564 ทั้งหมด 14 ตอน โดยปรับใช้แนวคิดการเล่าเรื่อง ทฤษฎีสัญญาวิทยา มาวิเคราะห์การเล่าเรื่องผ่านโครงสร้างที่สำคัญ โดยวิเคราะห์การเล่าเรื่องผ่านโครงสร้างที่สำคัญดังนี้ โครงเรื่อง (Plot) ที่มีลำดับขั้นตอน 5 ขั้นตอนคือ การเริ่มเรื่อง (Exposition) การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action) ภาวะวิกฤต (Climax) ภาวะคลี่คลาย (Falling Action) และการยุติเรื่องราว (Ending) ต่อมาคือแก่นเรื่อง (Theme) มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of View) ความขัดแย้ง (Conflict) ตัวละคร (Character) ฉาก (Setting) และความหมายของสัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) โดยวิเคราะห์แยกในแต่ละตอนเป็นจำนวน 14 ตอน รวมถึงปรับใช้แนวคิดการสะท้อนสังคมเพื่อวิเคราะห์การสะท้อนสังคมผ่านปัญหาสังคมที่พบโดยแบ่งหัวข้อเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีต่าง ๆ (Social and Technological Changes in Thai Society) และปัญหาสังคมที่เกิดจากความไร้ระเบียบ (Lack of Discipline in Thai Society) ที่พบโดยวิเคราะห์แยกในแต่ละตอนเป็นจำนวน 14 ตอน จนการสรุปผลที่ปรับใช้ทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริง ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการประกอบสร้างความจริงกับการสะท้อนสังคม โดยวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่สำคัญ ดังนี้ โครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ตัวละคร (Character) และฉาก (Setting)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัย จะใช้เป็นซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม จำนวน 14 ตอน ซึ่งออกอากาศทางช่อง GMM 25 ในปี พ.ศ. 2564 ตอนละ 40 - 50 นาที

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม

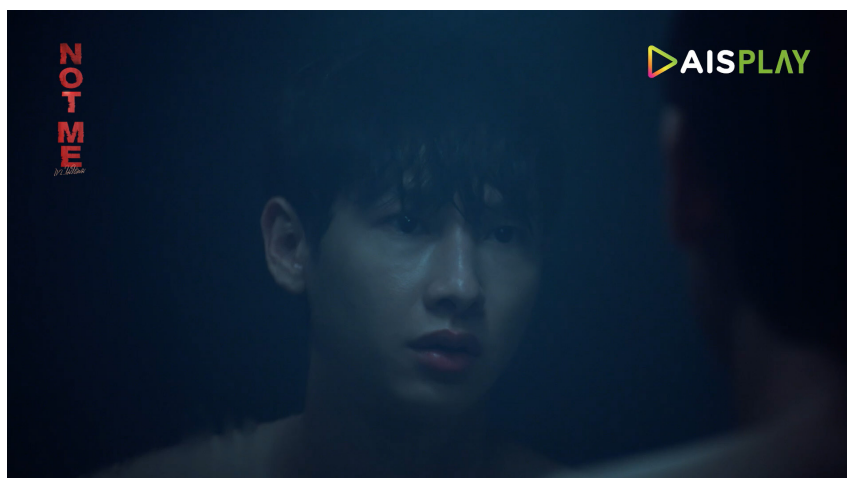
เนื้อเรื่องของซีรีส์ชุดนี้เริ่มจากไวท์ที่ปลอมตัวเป็นฝาแฝดของเขาชื่อแบล็ค เนื่องจากแบล็คถูกทำร้ายร่างกายจนอาการโคม่า ไวท์ต้องปลอมตัวเป็นแบล็คเพื่อสืบหาความจริงว่าใครเป็นคนทำร้ายแบล็ค เมื่อเขาได้เข้ามารู้จักกับแก๊งเพื่อนแบล็คอย่างฉอห์น หยก และแกรม ทำให้เขาได้รู้ว่าแก๊งนี้เบื้องหน้าเป็นนักศึกษา แต่เบื้องหลังพวกเขารวมตัวกันเป็นนักเคลื่อนไหว (Activist) เพื่อหวังให้เกิดความเป็นธรรม เข้าไปสร้างความวุ่นวายแก่ผู้มีอำนาจอย่างทวี เช่น การเข้าไปเผาบ้านรูกป่าของทวี เพื่อหวังให้ประเด็นนี้เป็นที่พูดถึง เกิดกระแสว่าทวีมีบ้านบนพื้นที่บุกรุกเขตป่า ทวีไม่เคยถูกลงโทษเนื่องจากมีอำนาจมากพอที่ทำให้ตัวเองพ้นผิดได้ และทวียังเกี่ยวข้องกับการกระทำที่ไม่ถูกต้องหลายอย่าง เช่น ค้ายาเสพติด หรือเอาเปรียบแรงงาน เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยวิธีการเล่าเรื่องในซีรีส์ทั้งหมด 14 ตอน ผู้วิจัยพบการปรากฏ ดังนี้

1. โครงเรื่อง ที่มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเริ่มเรื่อง เพื่อเปิดประเด็นของแต่ละตอน โดยมีช่วงเวลาที่ไม่นาน การพัฒนาเหตุการณ์ พบช่วงเวลาเล่าเรื่องที่สั้นและมีหลายประเด็น ภาวะวิกฤตที่ตัวละครต้องตัดสินใจหรือรับรู้ความจริง ภาวะคลี่คลาย ที่ผ่านช่วงจุดวิกฤต มีเหตุการณ์คลี่คลายในแต่ละตอน และการยุติเรื่องราว ส่วนมากพบการจบแบบทิ้งปริศนาตามลักษณะการเล่าเรื่องของซีรีส์เพื่อใช้เป็นปมในตอนต่อไป และพบการจบแบบมีความสุข ตัวละครมีความสุข ในตอนที่ 14 ซึ่งเป็นตอนสุดท้ายของซีรีส์ ปมปัญหามีการคลี่คลายระดับหนึ่ง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเป็นจริงที่ว่าปัญหาในสังคมที่เกิดขึ้นไม่สามารถแก้ไขหรือทำให้หมดไปได้อย่างทันที สามารถสรุปภาพรวมได้ว่าโครงเรื่องค่อนข้างซับซ้อน เสนอเรื่องราวที่ต่อสู้กับอำนาจและอิทธิพล และเป็นปัญหาที่คุ้นเคยในสังคมไทย มีการเล่าปมปัญหาผ่านตัวละคร จึงทำให้พบปมปัญหาหลักและปัญหาย่อยค่อนข้างมาก เช่น ในขณะที่ไวท์ปลอมเป็นแบล็คอยู่ในแก๊งต่อสู้และต่อต้านกับคนที่มีอำนาจ ไวท์พบปัญหาการใช้เส้นสายจากการที่มีพ่อเป็นทนายทู่เท่ในการสอบคัดเลือกเป็นนักการทูตของเขา

2. แก่นความคิด ในซีรีส์ชุดนี้ทั้ง 14 ตอน พบแก่นเรื่องที่เป็นการต่อสู้และเรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคมมากที่สุด รองลงมาคือการใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง และลำดับสุดท้ายพบการเอื้อผลประโยชน์ให้กับตัวเองและพวกพ้อง

3. มุมมองในการเล่าเรื่อง พบการเล่าเรื่องจากจุดยืนบุคคลที่หนึ่ง (The First-person Narrator) เพียงอย่างเดียวผ่านตัวละครหลาย ๆ คน ทั้งระหว่างการอยู่ 2 ตัวละครหรือมากกว่า และการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม

ภาพ 1 เงาสีท่อนของไวท์
ที่มา: AIS Play (2021)

ตัวละครหลักอย่างไทร์เป็นผู้ขับเคลื่อนการเล่าเรื่องและพัฒนาเหตุการณ์อย่างเห็นได้ชัด เป็นตัวละครเดียวที่พบการเล่าเรื่องผ่านกระแสดิจิทัลหรือความคิดเป็นบทพูดเพื่อสื่อสิ่งที่ตัวเองคิด สงสัย วางแผนต่อเหตุการณ์ที่เผชิญอยู่

4. ความขัดแย้ง ในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม พบลักษณะความขัดแย้งระหว่างคนกับคนที่มีความไม่ลงรอยกันระหว่างตัวละคร ทั้งการทะเลาะกัน หรือการมีทัศนคติที่ไม่ตรงกัน และความขัดแย้งภายในจิตใจที่ขัดแย้งกับความรู้สึกผิดชอบของตัวละคร และกฎเกณฑ์ของสังคมมากที่สุด โดยพบทั้ง 14 ตอน ที่ตัวละครรู้สึกขัดแย้งภายในความคิด ความรู้สึกซึ่งอาจส่งผลต่อจากการกระทำของตัวเอง ความขัดแย้งเหล่านี้ช่วยให้ผู้ชมเห็นปมปัญหาได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น และเชื่อมโยงกับการเล่าเรื่องเพื่อพัฒนาเหตุการณ์

5. ตัวละคร พบลักษณะตัวละครหลายมิติ (Well-rounded Character) มากที่สุดโดยตัวละครหลายมิติมีลักษณะที่ซับซ้อน ผู้ชมคาดเดาได้ยากทั้งความคิดและการกระทำ มักเป็นตัวละครหลัก เช่น ไทร์และเพื่อนในแก๊งที่สามารถดำเนินและพัฒนาเรื่องราวเองได้ รองลงมาคือลักษณะตัวละครมิติเดียว (Typed-character) ตัวละครมิติเดียวที่มีลักษณะตายตัว คาดเดาได้ง่าย แสดงออกตรง ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น บทแม่หรือพ่อของไทร์ หรือเพื่อนในมหาวิทยาลัย แล้วยังพบการนำตัวละครมิติเดียว และตัวละครหลายมิติมาใช้ในการเล่าเรื่องผสมกันเกือบทุกตอน ถึงแม้ตัวละครหลากหลายมิติจะสามารถเล่าเรื่องได้หลากหลาย และจบในตัวเองได้ แต่ตัวละครมิติเดียวที่มีลักษณะตายตัวยังคงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เรื่องราวเชื่อมต่อกันได้ผ่านการแสดงหรือบอกลักษณะตรง ๆ เพื่อการเล่าเรื่องได้อย่างสมบูรณ์เช่นกัน ซีรีส์ชุดนี้ยังมีการสร้างความเป็นจริงผ่านเพศตัวละครและอายุ เช่น ตัวละครผู้ชายไม่มีการแต่งหน้า ทำให้บุคลิกตัวละครมีความธรรมชาติสูงและดูสมจริงต่อการเล่าเรื่องมากต่อสภาพการดำเนินชีวิตที่เป็นนักศึกษาและแก๊งที่ต้องต่อสู้กับกลุ่มผู้ที่มีอำนาจ หรือตัวละครที่วัย 60-70 ปี เป็นวัยที่มีอำนาจในมือมากที่สุด เนื่องจากเป็นห่วงโซ่บนสุดในองค์กรที่มีลำดับอำนาจ อิทธิพล และเส้นสายจากคนรู้จักจากช่วงวัยที่ใช้ชีวิตในระบบอาวุโส ซึ่งสัมพันธ์กับตัวละครผู้ใหญ่ท่านหนึ่งที่ไม่ได้ระบุชื่อตัวละคร ที่อาจเป็นผู้กุมอำนาจตัวจริงและเหนือกว่าทวิ

6. ฉาก พบฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์และฉากที่เป็นดำเนินชีวิตของตัวละครมากที่สุด รองลงมาเป็นฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย และฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม ลำดับสุดท้ายเป็นฉากธรรมชาติ เพื่อบอกถึงวิถีชีวิต สนับสนุนการกระทำ และความคิดของตัวละคร

ภาพ 2 แก๊งขณะอยู่ในลิฟต์เพื่อหลบหนีการถูกจับกุมจากโรงพยาบาล
ที่มา: AIS Play (2021)

ซีรีส์ชุดนี้มีฉากดำเนินการใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไปโดยไม่มีฉากเหนือธรรมชาติ พบการใช้โซเชียลมีเดียที่ทำให้ฉากดูสมจริงกับสภาพสังคมปัจจุบัน และยังสื่อสารด้วยสื่ภาพโทนเข้ม ดาร์กเพื่อแสดงถึงถึงความเคร่งเครียด ความกดดัน การไม่มีความสุข แก่นเรื่องและเนื้อเรื่องที่เน้นการสะท้อนสังคมไทย ทำให้เป็นส่วนที่สื่ออารมณ์ของการเล่าเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7. สัญลักษณ์พิเศษ พบสัญลักษณ์ที่ปรากฏในรูปแบบภาพมากที่สุด และพบเพียงชื่อตัวละครหลักที่มีความหมายแฝงอย่างไ้และแบล็คทีบ่งบอกบุคลิกของตัวละครที่ไว้เป็นคนสุขุม มองโลกในแง่ดี แต่แบล็คเป็นคนโง่งม มองโลกในแง่ร้าย นอกจากนั้นสัญลักษณ์ทางภาพส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้และเรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคมมากที่สุด รองลงมาคือการใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น รอยสักของหยกรูปตัวอักษรจีนที่มีความหมายว่า “แม่” ที่ข้างลำตัวสื่อสารถึงปมของหยกในเรื่องที่หยกให้ความสำคัญต่อแม่ของเธอเป็นผู้พิการทางการได้ยิน และเชื่อมโยงกับแก่นเรื่องการต่อสู้และเรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมในสังคม เนื่องจากตัวละครหยกคอยผลักดันและยกประเด็นเรื่องยกระดับสิทธิผู้พิการที่เท่าเทียมกับทุกคนหรือโอกาสทางอาชีพได้มากกว่านี้ ส่วนนกเปรียบกับความปรารถนาอิสรภาพที่หวังให้เกิดความเท่าเทียม ความเป็นธรรมต่อทุกคน

ภาพ 3 รอยสักของตัวละครหยกที่สีข้างเป็นตัวอักษรจีนและรูปนกที่แขน
ที่มา: AIS Play (2021)

ภาพ 4 ภาพพื้นหลังฝั่งตัวละครทิวี่สื่อถึงเบื้องหลังของภาพลักษณ์ที่ดี
ที่มา: AIS Play (2021)

ฉากที่ทวีตเกี่ยวกับฉอห์นปรากฏสัญลักษณ์พิเศษทางภาพเป็นกำแพงในห้องน้ำฝั่งเบื้องหลังของทวี ซึ่งเป็นตัวร้าย ที่เชื่อมโยงกับแก่นเรื่องการใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง เพราะภายนอกภาพลักษณ์เขาดูดี ใส่สะอาด เป็นมิตร จึงดูเป็นคนดี แต่เบื้องหลังทวีมีการเกี่ยวข้องกับประเด็นการกดขี่แรงงานที่บริษัท มีอิทธิพล ซึ่งสัมพันธ์กับข้อความบนกำแพงอย่างปิดตา ปิดปาก และแรงงานทาส

ผลการวิเคราะห์การสะท้อนสังคมไทยในซีรีส์ชุด Not Me...เขาไม่ใช่ผม

ผลการวิจัยของการสะท้อนสังคมผ่านปัญหาสังคมที่พบในซีรีส์ชุดนี้ พบประเภทปัญหาสังคมที่เกิดจากความไร้ระเบียบวินัยมากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัญหาสังคมที่เกิดจากความไร้ระเบียบวินัย (Lack of Discipline in Thai Society) ซึ่งพบมากที่สุดจากการที่ปรากฏในทุกตอน โดยมีปัญหาสังคมที่เป็นปัญหาย่อยอย่างปัญหาอาชญากรรม (Criminal Problem) ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption Problem) ปัญหาแรงงาน (Labor Problem) และปัญหายาเสพติด (Drug Problem) ตามลำดับ ซึ่งปัญหาสังคมส่วนใหญ่ที่พบสอดคล้องกับแก่นเรื่องที่เกี่ยวกับการต่อสู้และเรียกร้องเพื่อความเป็นธรรม พบอาชญากรรมมากที่สุด เช่น ฝั่งตัวร้ายที่มีการสะกดรอยตาม ทำร้ายร่างกาย พยายามฆ่าเพื่อกำจัดฝั่งตัวละครหลักที่เป็นนักเคลื่อนไหว (Activist) ให้หายไป เพราะพยายามเข้ามาสอดแทรก ขัดขวาง และเปิดโปงฝั่งตัวร้าย ส่วนฝั่งตัวละครหลักที่เมื่อไปทำภารกิจสร้างความปั่นป่วนได้แล้วไม่ได้สนใจกฎหมายเพื่อต่อต้านฝั่งตัวร้าย เนื่องจากหมดศรัทธาในการใช้กฎหมายจัดการกับตัวร้าย มีการบุกรุกไปยังที่อยู่หรือที่ทำงานของตัวร้าย รวมถึงทำลายทรัพย์สินด้วยวิธีการไต่ตรองมาก่อน ปัญหาลำดับต่อมาคือการทุจริตคอร์รัปชัน มีการใช้อำนาจอิทธิพล เส้นสายเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำผิด รอดพ้นความผิด หรือเพื่อประโยชน์ของตัวเองอย่างเห็นได้ชัด ยกตัวอย่างเช่น พ่อของไวท์ที่เป็นอดีตทนายทูด มีเส้นสายสามารถช่วยให้ไวท์สอบผ่านเป็นนักการทูต หรือทวีที่กระทำผิดหลายอย่างแต่ไม่เคยได้รับโทษทางกฎหมาย เพราะมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องคอยอำนวยความสะดวกให้ รอดพ้นจากการรับโทษ ลำดับต่อมาเป็นปัญหาย่อยปัญหาแรงงาน (Labor Problem) ที่พบแรงงานถูกกดขี่ไม่ได้รับการปฏิบัติด้วยความเสมอภาค เช่น ผู้พิการที่ถูกเลือกปฏิบัติ รวมถึงเพศสภาพหญิง เพศหลากหลายที่ถูกจำกัดการเติบโตในหน้าที่ เพราะแนวคิดชายเป็นใหญ่ และปัญหายาเสพติด ที่ตัวร้ายเป็นผู้ค้ายาเสพติด รายใหญ่มีโกดังสินค้าบังหน้าเพื่อซุกซ่อนยาเสพติดไว้ในเครื่องทำน้ำอุ่น เป็นต้น

2. ประเภทปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งพบ 2 ตอนโดยมีลักษณะปัญหาสังคมที่เป็นปัญหาย่อยอย่างปัญหาความยากจน (Poverty) และปัญหาการว่างงาน (Unemployment) ในซีรีส์ปรากฏปัญหาความยากจน ส่งผลให้คนมีโอกาสดูแลเข้าถึงทรัพยากรได้ไม่เท่ากัน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำของชนชั้น ยกตัวอย่างเช่น ไวท์ที่เกิดมาในครอบครัวที่พร้อม เปรียบเสมือนเกิดมาด้วยความพร้อมทั้งเรื่องเงินหรือการศึกษา แต่ฉอห์นไม่มีต้นทุนชีวิตจึงต้องดิ้นรนทำงานในขณะเรียน นอกจากนั้นต้องอ่านหนังสือหาความรู้ด้วยตัวเอง ต่อมาพบปัญหาการว่างงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้พิการที่ได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพน้อยกว่าคนทั่วไป ทำให้มีโอกาสทางอาชีพน้อยกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อการดำรงตนในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ซีรีส์ชุดนี้สามารถสื่อสารและสะท้อนสังคมไทยผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องเพื่อแสดงออกถึงแก่นเรื่องที่ต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมเป็นหลักอย่างต่อเนื่อง มีการตีแผ่การใช้อำนาจและอิทธิพล ที่สอดคล้องกับแบบแผนในสังคมไทย ซึ่งออกแบบโครงเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อน นอกจากการเล่าเรื่องอย่างมีลำดับขั้นตอนแล้ว มีการเล่าปัญหาผ่านเหตุการณ์ของตัวละครแต่ละตัวได้พบ กล่าวได้ว่า 1 ตัวละครเท่ากับ 1 ปมปัญหาหรือมากกว่านั้น ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้ชมคุ้นเคย รับรู้ได้ง่าย เป็นปัญหาใกล้ตัวพบได้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผู้มีอิทธิพล การทุจริต จากนั้นเสนอการจบแบบคลี่คลายโดยไม่ได้ออกจุดจบของตัวร้าย หรือแก้ปัญหาที่ตัวละครเรียกร้อง เปรียบให้เห็นถึงความเป็นจริง

ที่หากมีอำนาจสามารถชะลอหรือรอดพ้นการรับโทษ และปัญหาสังคมไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้องทำให้แก้ไขได้โดยง่าย ด้วยหลาย ๆ ปัญหาเป็นปัญหาฝังรากลึกในสังคม มุมมองในการเล่าเรื่องที่มาจากจุดยืนตัวละครที่หนึ่งผ่านตัวละครหลาย ๆ ตัวที่สามารถเล่าปัญหาและพัฒนาเหตุการณ์ แต่ไวท์นั้นเป็นตัวละครที่พบการพูดคนเดียวและกระแสดความคิดตนเองเป็นหลัก เพื่อบอกสิ่งที่คิด สิ่งที่ต้องการจะทำ ความเห็นต่อเหตุการณ์ตรงหน้า ไวท์เป็นตัวละครหลักที่ดำเนินเรื่องและพัฒนาเหตุการณ์อย่างเห็นได้ชัด ความขัดแย้งที่พบทั้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร และภายในจิตของตัวละคร ช่วยทำให้เห็นปัญหา เป็นส่วนส่งให้เกิดการพัฒนาเหตุการณ์ ตัวละครส่วนใหญ่ที่พบเป็นตัวละครหลากหลายมิติที่มีความซับซ้อน ส่วนความหลากหลาย แม้ว่าจะเล่าเรื่องได้หลายรูปแบบและจบได้ในตัวเอง แต่การใช้ตัวละครมิติเดียวที่คาดเดาง่าย บอกลักษณะตรงไปตรงมาทำให้เชื่อมต่อการเล่าเรื่องได้สมบูรณ์ ตัวละครออกแบบให้ดูสมจริงผ่านเพศและอายุของตัวละคร ที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับช่วงอายุ ตัวละครซึ่งสื่อให้เห็นผู้ชายไม่แต่งหน้า ซึ่งเหมาะกับกิจกรรมในชีวิตของตัวละครที่แสดงออกทั้งการเรียนหนังสือและเป็นคนเคลื่อนไหว ซึ่งสื่อให้เห็นอารมณ์ของตัวละครที่สอดคล้องกับสถานะที่ไม่มีความสุข ดูอ่อนล้า ไม่สดใส ด้านฉากละครที่นอกจากจะบอกสถานที่ที่ตัวละครอยู่ยังส่งอารมณ์ ความคิดของตัวละคร สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน มีการนำเสนอฉากการใช้ชีวิตเหมือนคนทั่วไป มีการใช้โซเชียลมีเดียในการรับรู้ข่าวสารและขับเคลื่อนสังคม และโทนสีภาพในเรื่องจะออกโทนดาร์ก เข้ม เพื่อสื่อถึงความเคร่งเครียด ความหม่นหมอง สอดคล้องกับความเป็นไปของเนื้อเรื่อง ส่วนความหมายของสัญลักษณ์พิเศษพบผ่านทางภาพที่มีความหมายแฝง ส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับแก่นเรื่อง นอกจากอรรถรสที่ได้รับ ยังทิ้งไว้ให้ผู้ชมได้ตกตะกอนคิดต่อเกี่ยวกับประเด็นนั้น

การเล่าเรื่องในซีรีส์สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pithakwong and Chermanchonlamark (2021) วิเคราะห์ละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการโกงและการทุจริตคอร์รัปชันทั้งหมด 5 เรื่อง โดยอธิบายว่าแนวคิดหลักของเรื่องส่วนใหญ่ถูกนำเสนอผ่านตัวละครที่เป็นนักการเมือง นักธุรกิจ ตำรวจ นักข่าว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการทุจริตได้ง่าย มีผลประโยชน์ทับซ้อน รวมถึงแก่นเรื่องที่มีการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ ซึ่งคล้ายกับซีรีส์ชุดนี้ที่ผู้มีอำนาจเป็นนักธุรกิจที่อยู่เบื้องหลังนักการเมือง ผู้รักษากฎหมาย ใช้อำนาจทำเรื่องทุจริตได้ กลุ่มตัวละครหลักฝั่งดีมีอุดมการณ์ในการต่อต้านอำนาจ ดังนั้นซีรีส์เป็นสื่อสำคัญที่สะท้อนสภาพสังคมไทยในปัจจุบันผ่านวิธีการเล่าเรื่อง การสื่อสารสัญลักษณ์พิเศษ และสอดแทรกการประกอบสร้างความเป็นจริงในซีรีส์ สามารถเชื่อมโยงให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ได้ไวจากสภาพแวดล้อมใกล้ตัว และกลวิธีที่สรรสร้างให้ผลงานมีมิติ เกิดข้อสงสัยชวนคิด ส่งผลให้ผู้ชมรอคอยเพื่อต้องการคลี่คลายปมข้อความขัดแย้ง

การสะท้อนสังคมไทยที่พบผ่านปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในซีรีส์ ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับแก่นเรื่องอย่างปัญหาอาชญากรรม ตัวละครหลักใช้วิธีละเมิดกฎหมายและกฎหมายต่อสู้กับอำนาจเพื่อความเป็นธรรม ตัวร้ายที่พยายามปิดปาก อัดฆ่า เพราะกลุ่มตัวละครหลักมาขวางทาง ปัญหาทุจริตจากการใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือการเอื้อผลประโยชน์ด้วยเส้นสาย นอกจากนี้ยังพบปัญหาความยากจนที่ส่งเรื่องชนชั้นในการดำรงชีวิต และสิทธิสวัสดิการของผู้พิการในการทำงานที่มีน้อยกว่าบุคคลทั่วไป ยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคมและยังมีการรายงานของสื่อในปัจจุบันสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sena and Chermanchonlamark (2021) ศึกษาการสะท้อนสังคมในภาพยนตร์ไทยที่ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2562 ทั้ง 10 เรื่อง พบว่าภาพยนตร์โดยส่วนใหญ่ถ่ายทอดเรื่องราวที่สะท้อนสังคมในประเด็นปัญหาทางสังคม ที่พบเช่นเดียวกันอย่างปัญหาด้านศีลธรรม ยาเสพติด อาชญากรรม ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา การเมือง การคอร์รัปชัน กลุ่มผลประโยชน์และอิทธิพล ความยากจน ตามลำดับ เห็นได้ว่าทั้งการเล่าเรื่องผ่านภาพยนตร์หรือซีรีส์ทางโทรทัศน์สามารถสะท้อนสังคมไทยออกมาได้ในลักษณะเดียวกัน

ซีรีส์ชุดนี้ยึดหลักจริยธรรมในการดำเนินเรื่องและการนำเสนอที่ใกล้เคียงกับความจริงอาจทำให้ผู้ชมได้ข้อคิดผ่านตัวละคร ไม่ว่าจะจบที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ซึ่งผู้ชมอาจรับรู้สารได้ไม่เหมือนกัน เนื่องจากแต่ละคนมีทัศนคติและเบื้องหลังที่แตกต่างกัน ผลงานชิ้นนี้อาจเป็นกระบอกเสียง ส่งสารไปยังสังคมให้ตระหนักถึงและคำนึง

ความเป็นธรรม สิทธิ เสรีภาพ พยายามสะท้อนให้เห็นว่าทุกคนในสังคมควรอยู่ภายใต้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความเท่าเทียม หากสังคมมีความเสมอภาคอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาของสังคมได้ ซีรีส์ชุดนี้อาจไม่นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาสังคมโดยตรง แต่ในฐานะสื่อสามารถสะท้อนความเป็นจริงในสังคม ทำให้เป็นกระแสสังคมเพื่อมุ่งหวังการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. ซีรีส์ชุดนี้ได้นำเสนอผ่านการออกแบบกลวิธีการเล่าเรื่องที่สมบูรณ์ เป็นพื้นฐานที่ดีในการนำเสนอ รวมถึงมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การออกแบบโครงเรื่อง แก่นเรื่อง หรือตัวละคร เป็นต้น เพื่อสร้างปัญหาและพัฒนาเหตุการณ์ หรือการสร้างความเป็นจริงเพื่อให้ซีรีส์มีมิติในการเล่าเรื่อง สมจริง ผสานกับการสร้างสรรค์เพื่อนำเสนอความสนุกของเนื้อเรื่อง ช่วยให้ผู้ชมรับรู้และตระหนักถึงปัญหาในสังคม

2. งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเพียงการเล่าเรื่องและสะท้อนสังคมไทยผ่านซีรีส์เท่านั้น ซึ่งเน้นการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง และการสื่อความหมายของสัญลักษณ์พิเศษ ที่สามารถตีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพื้นหลังของแต่ละบุคคล ส่งผลให้ผู้ชมรับรู้ของอารมณ์ พฤติกรรมตัวละครที่แตกต่างกัน

3. ผลการวิจัยในครั้งนี้อาจนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการผลิตและสร้างสรรค์ซีรีส์ชุดอื่น ๆ ได้ โดยสามารถนำวิธีการเล่าเรื่อง และการประกอบการสร้างความจริงในสังคมที่เกิดขึ้นไปปรับใช้ในซีรีส์ ซึ่งอาจเป็นแก่นความคิดที่ไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและรูปแบบของตนเอง

4. ผู้ชมสามารถนำวิธีการเล่าเรื่องและการสื่อความหมายของสัญลักษณ์พิเศษไปประกอบการรับชมซีรีส์ชุดอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจสารที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องของซีรีส์เรื่องนั้น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มอรรถรสในการรับชม

5. งานวิจัยฉบับนี้ได้มุ่งเน้นการศึกษาวิธีการเล่าเรื่องผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง และการสื่อความหมายของสัญลักษณ์พิเศษ ในการวิจัยครั้งต่อไปหากได้นำแนวคิดภาษาภาพยนตร์มาเปรียบเทียบ วิเคราะห์เพิ่มเติมในมุมมององค์ประกอบแสงและเงา สี การถ่ายทำ เสียง การตัดต่อและลำดับภาพ อาจเป็นอีกแนวทางในการศึกษาปรากฏผลลัพธ์ของการเล่าเรื่องผ่านเทคนิคเพื่อความสมบูรณ์ในการวิจัยมากยิ่งขึ้น

6. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยการสะท้อนสังคมไทยเพิ่มเติมผ่านสื่อรูปแบบอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ ในช่วงเวลาเดียวกันเพื่อหาผลลัพธ์เทียบเคียงรูปแบบว่ามีความที่ใกล้เคียงกันหรือไม่ เพื่อความสมบูรณ์ในการวิจัยที่มากยิ่งขึ้น

References

- AIS Play. (2021). *Not Me*. Retrieved May 18, 2022, from <https://aisplay.ais.co.th/portal/serial/series/61b32d68e44eab1c22b10384>
- Chakkaphark, R., & Sinthuphan, J. (2002). *Social imagination and narrative scheme in the films of satyajit ray: An analytical study* (Research Report). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Chanpaiboon, U. (2018). *Social problems*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Choowong, A. (n.d.). *Social problems: Type, theory, and study*. Retrieved May 18, 2023, from <http://www.library.polsci.chula.ac.th/dl/512904199477292158384c5c996c8ecd>
- Congratulations on the GMMTV series nominees to "ContentAsia Awards 2022". (2022). *GMMTV*. Retrieved May 15, 2023, from <https://twitter.com/GMMTV/status/1558119853407739905>
- Jinmei, H. (2022). *Reflections of urban society in tv series sitcoms "the gentleman at the end of the alley" 2018-2020* (Master of Arts of Communicative Thai as a Second Language). Huachiew Chalermprakiet University. <http://hcuir.lib.hcu.ac.th:8080/jspui/handle/123456789/765>

- Kaewthep, K. (2009). *Media analysis: Thought and technique*. Bangkok: Chulalongkorn University Book Center.
- Noopinit, N. (2008). *Film and identity: A social construction of southern Thailand* (Master of Arts Program in Mass Communication). Thammasat University. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/263549>
- Pattranon-Utai, S. (2018). *Study of the relationship between the cartoon named Let's go and Tamiya mini 4wd players* (Master of Arts of Management of Cultural Heritage and Creative Industries). Thammasat University. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_6023110072_8111_9895.pdf
- Pithakwong, K., & Chermanchonlamark, C. (2021). The analysis of TV dramas with corruption and 'hug detective' TV drama script writing. *Journal of Communication Arts Review*, 25(3), 54 - 64.
- Rattanapan, P., Thongdee, W., Marasri S., & Prajantasen, K. (n.d.). *Chapter 8 analyzing social problems and solutions with peaceful means*. Retrieved June 11, 2023, from <https://acd.mcu.ac.th/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=1649>
- Review1. (2022). *Series review "Not Me"*. Retrieved May 15, 2023, from <https://reviewsnung.com/archives/5454>
- Sena, P., & Chermanchonlamark, C. (2021). Narrative and reflection on society in Thai films to be nominated for an Oscar awards of the year 2010 - 2019. *Journal of Communication Arts Review*, 25(1), 110 - 128.
- Srijankham, H. (2015). *Romantic love in Thai ghost films* (Master of Arts Program in Mass Communication). Thammasat University. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5507030392_3052_1874.pdf
- Tailanga, I. (2003). *Science and art of narration*. Bangkok: Kasetsart University Book Center.
- The TV series "Not Me" wins 3 awards of the year. (2022). *ThaiPost*. Retrieved May 15, 2023, from <https://www.thaipost.net/entertainment-news/275458>
- Thinwattanakoon, T., Viriyakraikul, S., & Sabuisuk, N. (2022). Storytelling in communication arts: A case study from research. *Journal of Management Science Research, Surindra Rajabhat University*, 6(2), 16 - 28.
- Tippiman, C. (1996). *An analysis of narrative structure in America women's film* (Master of Arts in Mass Communication). Chulalongkorn University. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/7355>

The Digital Citizenship Behavior for Disruptive Era of the Elderly in Thailand

พฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันของผู้สูงอายุในประเทศไทย

Uthit Bamroongcheep^{1*} Pakwipar Phosri¹ and Mongkon Youngtanurat²

อุทิศ บำรุงชีพ^{1*} พักตร์วิภา โพธิ์ศรี¹ และ มงคล ยังทนต์²

¹Faculty of Education, Burapha University

²Southern Border Research and Development Institute, Yala Rajabhat University

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

²สถาบันวิจัยและพัฒนาชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

*Corresponding Author, E-mail: uthitb@go.buu.ac.th

Article Info

■ Received: June 23, 2023

■ Revised: November 3, 2023

■ Accepted: November 29, 2023

■ Available online: December 21, 2023

Abstract

The research aimed to achieve two main objectives: 1) examine the digital citizenship behaviors of the elderly in the disruptive era, and 2) assess the requirements for enhancing digital citizenship among the elderly in Thailand during this disruptive era. Employing a mixed-method approach, the study surveyed 400 individuals aged 60 and above, affiliated with elderly schools nationwide, and conducted 50 in - depth interviews with elderly participants. Data collection involved questionnaires and interviews, with analysis employing techniques such as frequency, ratio, means, standard deviations, Priority Need Index (PNI Modified), and content analysis. The findings revealed that 96.90% of the elderly primarily utilised smartphones, accessing digital media through personal internet connections at a rate of 93.50%. About 27.40% reported daily internet usage for 1 - 3 hours, with 85.30% using digital tools for communication with family and friends. The LINE application emerged as the most popular social media platform at 78.6%. The predominant challenge faced was slow internet connectivity, reported by 52.50% of participants. Regarding the needs assessment for advancing digital citizenship among the elderly in the disruptive era, three key requirements were identified. Foremost was the necessity for support from family and the community to communicate and share knowledge about healthy nutrition online (PNI_{Modified} = 2.30). Subsequently, the crucial need for knowledge and skills in utilizing digital tools to enhance daily life convenience and problem - solving was underscored (PNI_{Modified} = 1.87). Lastly, the importance of managing misinformation or fake news and verifying information before belief and online sharing was emphasized as necessary (PNI_{Modified} = 1.77).

Keywords: Behaviors, Digital Citizenship, Disruptive Era, Elderly

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัยนี้เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันของผู้สูงอายุในประเทศไทย วิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีรายชื่อในโรงเรียนผู้สูงอายุทั่วประเทศ 84 แห่ง จำนวน 400 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI Modified) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมปัจจุบันผู้สูงอายุยุคพลิกผันนั้นใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนมากที่สุดร้อยละ 96.90 การเข้าถึงสื่อดิจิทัลจากสมาร์ตโฟนโดยใช้อินเทอร์เน็ตส่วนตัว ร้อยละ 93.50 สภาพการใช้อินเทอร์เน็ตแต่ละวัน 1 - 3 ชั่วโมง ร้อยละ 27.40 วัตถุประสงค์ในการใช้ คือ สื่อสารด้วยการสนทนากับเพื่อนและครอบครัว ร้อยละ 85.30 สื่อสังคม ใช่มากที่สุดคือไลน์แอปพลิเคชัน ร้อยละ 78.60 สภาพปัญหาการใช้มากที่สุด คือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความล่าช้า ร้อยละ 52.50 และผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในยุคพลิกผัน คือ ขนาดตัวอักษรเมนูบนอุปกรณ์ ความไม่มั่นใจในความปลอดภัยต่อการใช้งาน ข่าวดราม่า การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ และโฆษณาชวนเชื่อ อิทธิพลต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ ครอบครัวลูกหลาน เพื่อน แพคเกจชั่วโมงอินเทอร์เน็ต และความยากง่ายในการใช้ ประเด็นการสื่อสารมากที่สุดคือ สุขภาพ 2) ความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันพบว่า ความต้องการจำเป็นในการให้ครอบครัว ชุมชน มีการสื่อสารและบันทึกเรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์ มีค่า (PNI_{Modified} = 2.30) รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถใช้อุปกรณ์เครื่องมือดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันหรือช่วยในการแก้ปัญหา (PNI_{Modified} = 1.87) และลำดับสามคือ จัดการกับข้อมูลที่ไม่เป็นจริงหรือตรวจสอบข้อมูลที่เป็นข่าวปลอมก่อนเชื่อและแชร์ต่อ (PNI_{Modified} = 1.77)

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, พฤติกรรม, พลเมืองดิจิทัล, ยุคพลิกผัน

บทนำ

มิติประชากรของประเทศไทยปัจจุบันพลิกผันก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) โดยจากสถิติผู้สูงอายุไทย ปี 2565 พบว่า จำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 19.21 จากประชากรทั้งหมด (Department of Older Persons, 2022) ซึ่งเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยเมื่อพิจารณาจากสถิติอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ ก่อให้เกิด “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” เมื่อสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 และอีก 20 ปีข้างหน้า สัดส่วนประชากรสูงอายุจะสูงขึ้นถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้นจึงมีความสำคัญยิ่งที่ต้องเสริมทักษะ หรือเพิ่มทักษะใหม่ภายใต้การเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และมีกิจกรรมหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้สามารถดำรงตนอยู่บนโลกดิจิทัลยุคพลิกผันได้อย่างเท่าทัน

ความเปลี่ยนแปลงของทุกสรรพสิ่งส่งผลต่อการปรับตัวของคนทุกช่วงวัยที่ต้องรู้เท่าทัน รู้ปรับใช้ และรู้ทันภัย ในดำเนินชีวิตบนรากฐานของเทคโนโลยีดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี พ.ศ.2561 (Electronic Transactions Development Agency, 2019) พบว่า พฤติกรรมเสี่ยงของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตคือ ยินดีให้ข้อมูลส่วนตัวที่สำคัญ เช่น หมายเลขบัตรประชาชน เลขบัญชีธนาคาร ในบางกิจกรรมที่อาจเสี่ยงต่อการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล หากผู้ใช้งานไม่ตรวจสอบหรือหาข้อมูลให้ดีเสียก่อนที่จะสมัครใช้บริการว่าเป็นเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่น่าเชื่อถือหรือไม่ที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่เคยทำ ทั้ง ๆ ที่ควรระวังให้เป็นนิสัยเพื่อเป็นการดูแลข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง แต่จากผลการสำรวจกลับพบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตยังคงมีพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ ไม่เคยเปลี่ยนรหัสผ่านทุก ๆ 3 เดือน (ร้อยละ 45.30) บอกวันเดือนปีเกิดที่แท้จริงในการสร้างสื่อสังคมออนไลน์และตั้งค่าเป็นสาธารณะ (ร้อยละ 45.00) ไม่เคยสังเกตว่าเว็บไซต์ของธนาคารที่เข้าใช้บริการขึ้นต้นด้วย <https://> หรือไม่ (ร้อยละ 44.50) เปิดอีเมลหรือคลิกลิงก์ที่ไม่รู้จัก (ร้อยละ 43.40) และอัปโหลดรูปถ่าย/วิดีโอทันทีหลังถ่าย โดยตั้งค่าเป็นสาธารณะ (ร้อยละ 35.70) พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากเป็นการส่งข้อมูลส่วนตัวให้แก่สาธารณะแล้ว ยังเป็นการสร้างความไม่ปลอดภัยให้กับตัวเจ้าของข้อมูลเอง โดยช่วงวัย Baby Boomer เป็นวัยผู้สูงอายุมีพฤติกรรมเสี่ยงมากที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงวัย (Gen) อื่น ๆ ในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การทำ e - Payment หรือ Internet Banking โดยไม่ค่อยสังเกตเครื่องหมายที่บอกว่าปลอดภัย เมื่อเลิกใช้งานคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือของบุคคลอื่นแล้วไม่ลบประวัติการใช้งานหรือรหัสผ่านออกจากเครื่อง หรือใช้ WiFi สาธารณะแล้วไม่กด Log Out ออกจากการใช้งาน รวมทั้งไม่ตั้งคาล็อกหน้าจออัตโนมัติ นอกจากนี้ผลการสำรวจยังพบอีกว่า กลุ่ม Baby Boomer มีความน่าเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัวมากที่สุด เนื่องจากร้อยละ 49.10 ของวัยผู้สูงอายุ ตอบว่าไม่เคยแก้ไขการตั้งค่าความเป็นส่วนตัว เป็นข้อที่น่ากังวลที่อาจจะถูกนำข้อมูลส่วนตัวไม่ว่าจะเป็นวันเดือนปีเกิด หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่ รูปภาพ ไปใช้ในทางที่ผิดหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายกับเจ้าของข้อมูลได้ รวมทั้งการหลงลืมรหัสผ่านทำให้มักใช้รหัสผ่านที่คาดเดาง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ Kleechaya (2020) ที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพหุผล และผลิตภาพของผู้สูงอายุไทย พบว่า อุปสรรคการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาสายตา การหลงลืม ภาษาอังกฤษ ความกังวลเรื่องความเสี่ยงและอันตรายจากการใช้งาน ดังนั้น จากผลการสำรวจและผลงานวิจัยดังกล่าวจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพวัยผู้สูงอายุให้มีทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) เพื่อเป็นรากฐานในการก้าวข้ามผ่านอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในยุคที่ความเปราะบาง ความไม่แน่นอน หรือที่เรียกว่ายุคพลิกผัน (Disruptive Era)

“พลเมืองดิจิทัล” เป็นทักษะที่มีความจำเป็นโดยมีความหมายครอบคลุมหลากหลายมิติของชีวิตโดยมีพัฒนาการไปตามความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยียุคพลิกผัน (Disruptive) ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ธุรกรรมทางการเงิน และวัฒนธรรมการสื่อสารผ่านโลกสื่อสังคม อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับชุดของทักษะความสามารถและความรู้ในการดำรงตนอย่างเท่าทัน ซึ่งเป็นเรื่อง

ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันตามองค์ประกอบของ ลิบบิล และเบลลี (Ribble & Bailey, 2017) ประกอบด้วย พฤติกรรม คุณลักษณะด้านการเคารพสิทธิของตนเองและบุคคลอื่น (Respect) ด้านความรู้สารสนเทศ การสื่อสาร (Educate) ด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย (Protect) โดย 3 มิติของความเป็นพลเมืองดิจิทัลดังกล่าว ต้องมีการบูรณาการเชื่อมโยงเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของกลุ่ม Baby Boomer ซึ่งเป็นวัยผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงมากเมื่อเทียบกับเจน (Gen) อื่น ๆ ทั้งนี้ยังเป็นการสร้างความพร้อมในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับประเทศไทยที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตของคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ (Baby Boomer Gen) ที่เป็นช่วงวัยที่ต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เนื่องจากไม่ได้เกิดมาพร้อมกับยุคดิจิทัล (Digital Native) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลและความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้กับผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยบทความนี้ประกอบด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่มีประสบการณ์สั่งสมมายาวนาน แต่ความสามารถในการเรียนรู้และการจดจำอาจช้าลงส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ที่ต้องใช้เวลามากกว่าวัยอื่น ๆ ซึ่ง Ratanaubon (2016) ให้ความเห็นว่าการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุนั้นควรให้ผู้สูงอายุเรียนรู้แบบขึ้นนำตนเอง เสาะแสวงหาความรู้ตามความพึงพอใจ โดยใช้ความคิดริเริ่มด้วยตนเอง มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายในการให้ผู้สูงอายุแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ และมีการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยวิทยากรผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือเพื่อนร่วมทางในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

1. ทฤษฎีแรงจูงใจทางสังคม (Social Motivation) เป็นทฤษฎีที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ที่ทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจทางสังคมเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งโดย แรงจูงใจจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความตื่นตัวมีเป้าหมาย และแนวทางในการแสดงพฤติกรรมสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ โดย Samithkai (2021) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจทางสังคมว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ที่มนุษย์เป็นการกระทำโดยเจตนาของบุคคลจะต้องลงมือกระทำเอง และได้รับจากสิ่งกระตุ้น นั่นคือ การเสริมแรงทางบวก

การเสริมแรงทางบวก คือ การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์หรือบรรเทาหรือจากการกระทำบางอย่างซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเดิมซ้ำอีกในระยะต่อมา เช่น การให้คำชมเชย ให้รางวัล หรือยกย่อง เชิดชูเกียรติ จะมีผลทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และเพิ่มพูนความรู้ขึ้น ๆ อีก

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social Cognitive Learning Theory) โดย Bandura (1963) เจ้าของทฤษฎีมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมและผู้รับสารจะต้องพบกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากมายและเรียนรู้จากการสังเกตและเลียนแบบ ดังที่ Kowtakul (2011) กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสาร

ด้วยกันเองและสิ่งแวดล้อมในสังคม จากสื่อต่าง ๆ ซึ่งทั้งผู้รับสารและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมีอิทธิพลต่อกันและกัน ดังนั้น ผู้สูงอายุจะต้องเลือกสิ่งที่จะต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะ และสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้สูงอายุต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเลียนแบบได้ดี หรือไม่ดีอย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย ซึ่งทฤษฎีสามารถนำมาใช้ได้ทั้งอดีตและปัจจุบันเพราะผู้สูงอายุมีลักษณะนิสัยพื้นฐานมักเลือกจดจำหรือเลียนแบบพฤติกรรมจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างทั้งจากตัวแบบจากสื่อ วิทยากรอบรม หรือเพื่อนในสังคมหรือบุคคลในครอบครัว ที่ช่วยสนับสนุนในการทำกิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์

3. ทฤษฎีการเรียนรู้คอนเน็คติวิซึม (Connectivism) เป็นการออกแบบสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นกิจกรรม การบูรณาการ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Khlaisang, 2017) ซึ่งในปัจจุบันการใช้คุณประโยชน์ของเทคโนโลยีการศึกษาด้วยการสร้างความรู้ผ่านการเชื่อมโยงผ่านสื่อสังคมและแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เป็นสิ่งที่จำเป็น และผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาบนสื่อออนไลน์ ดังที่ Siemens (2004) อธิบายว่าทฤษฎีการเรียนรู้คอนเน็คติวิซึม นั้นให้ความสำคัญกับความสามารถในการแสวงหาความรู้มากกว่าองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันของแต่ละคน

จากที่กล่าวมาการเรียนรู้ของผู้สูงอายุนั้นเริ่มจากตนเอง คนในครอบครัว และกลุ่มเพื่อน ชุมชนที่ต้องมีการใช้อิทธิพลในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งทางกายภาพ สังคมภาพ จิตภาพ เทคโนโลยีและเทคนิคหรือรูปแบบการให้ความรู้กับผู้สูงอายุ

แนวคิดและทฤษฎีความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) หมายถึง บุคคลที่คำนึงถึงบรรทัดฐานของพฤติกรรมอันถูกต้องและเหมาะสมเมื่อใช้เทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโลกดิจิทัลบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจริยธรรม Ribble (2017) ซึ่งได้จำแนกองค์ประกอบของพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลออกเป็น 9 องค์ประกอบ ต่อมาได้ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมและจัดกลุ่มจาก 9 ประเภะนั้นเป็น 3 มิติพฤติกรรมดังนี้

มิติที่ 1 การมีความรู้และเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารและการแบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่น (Savvy: Educate) ประกอบด้วย ความรู้ทักษะในการสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกัน (Digital Communication and Collaboration) การรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเรียนรู้ถ่ายทอดและการใช้ประโยชน์อย่างสร้างสรรค์จากเทคโนโลยี (Digital Literacy and Creating) ความรู้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อการติดต่อซื้อขายออนไลน์ตามกติกา (Digital Commerce)

มิติที่ 2 ด้านการเคารพสิทธิตนเองและบุคคลอื่นในสังคมออนไลน์ (Social: Respect) ประกอบด้วย

2.1 ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณ (Digital Etiquette)

2.2 ด้านการเข้าถึงและสิทธิที่เท่าเทียมกันในการใช้อินเทอร์เน็ต (Digital Access)

2.3 ด้านกฎหมายและสิทธิในการใช้อินเทอร์เน็ต (Digital Law)

มิติที่ 3 ด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวความปลอดภัยของตนเองและบุคคลอื่น (Safety: Protect) ประกอบด้วย

3.1 ด้านความถูกต้องและความรับผิดชอบในการใช้สื่อดิจิทัล (Digital Rights & Responsibilities)

3.2 ด้านความปลอดภัยในการใช้เพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัว (Digital Security: Self-protection)

3.3 ด้านการดูแลสุขภาพกายและใจเพื่อป้องกันผลกระทบจากโลกดิจิทัล (Digital Health & Wellness)

จาก 3 มิติพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองดิจิทัลผู้สูงอายุจำเป็นต้องตื่นรู้อย่างเท่าทันโดยในด้านมิติด้านความรู้ ควรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถโพสต์หรือแชร์เรื่องราวต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ผ่านสื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม การใช้สื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแสวงหาความรู้และสื่อสารอย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยจากสื่อออนไลน์และการสื่อสารอย่างเหมาะสม และมีการสร้างสรรค์เผยแพร่ความรู้ เช่น องค์ความรู้ภูมิปัญญาอาหารเพื่อสุขภาพผ่านสื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม เนื่องจากสุขภาพเป็นสิ่งที่คุณค่าสูงและเป็นอันดับแรก ต่อมามิติที่ 2 การเคารพตนเองและผู้อื่นในสังคมออนไลน์ ผู้สูงอายุควรมีการอ้างอิงแหล่งที่มา การขออนุญาต

และใช้ข้อมูลที่ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ผ่านสื่อออนไลน์ การใช้ภาษาที่สุภาพอย่างมีมารยาทในการสื่อสาร และมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและเข้าใจผู้อื่น และมีมติที่ 3 การป้องกันตนเองและผู้อื่น ผู้สูงอายุควรมีการตรวจสอบข้อมูลและกลั่นกรองก่อนตัดสินใจในการดำเนินธุรกรรมผ่านสื่อออนไลน์หรือส่งต่อให้ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติโดยคำนึงถึงความปลอดภัยทางสายตาและความเครียด และมีการตั้งรหัสผ่าน ลายนิ้วมือ หรืออื่น ๆ เพื่อล็อกหน้าจอบนคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่

ปัญหาและอุปสรรคในการเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพถดถอยเสื่อมตามวัย และความวิตกกังวล (Kleechaya, 2021) ได้แก่

1. ปัญหาการได้ยิน เช่น การได้ยินเสียงเบาลง ภาวะหูตึง
2. ปัญหาสายตา เช่น อาจมองเห็นไม่ชัด ตาพร่ามัว มีจุดดำหรือเงาในการมองเห็น
3. ปัญหาด้านการรู้คิด เช่น ความบกพร่องเกี่ยวกับความจำ การรับรู้ที่ช้าลง
4. ความกังวลเรื่องความเสี่ยงและอันตรายจากการใช้งาน

แนวคิดยุคพลิกผัน

มิติของความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้ความท้าทายของความผันผวนของทุกสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวก่อให้เกิดความพลิกผัน (VUCA) ซึ่งความพลิกผันนั้นมาจากคำ 4 คำ ประกอบด้วย ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity)

CEDARAFRICA (2022) กล่าวว่า ยุคพลิกผัน (VUCA) คือ ความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือของสภาพแวดล้อมที่การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ธุรกรรมต่าง ๆ ชีวิตความเป็นอยู่ที่สามารถดำเนินไปอย่างรวดเร็ว หรือคงที่ หรืออาจคาดเดาไม่ได้ ส่งผลให้คนในสังคมต้องเปลี่ยนแปลงปรับตัว พฤติกรรมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่

การจัดการศึกษาของโลกยุคพลิกผันนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับตัว ดังนั้น ปริญญาจะไม่สามารถรับประกันชีวิตของคนในสังคมได้อีกต่อไป (Robin, 2022) แต่การเรียนรู้เพื่อการเพิ่มพูนทักษะเดิม (Upskill) หรือเพิ่มเติมทักษะใหม่ (Reskill) หรือเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ (Newskill) จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับตัวให้รองรับสถานการณ์พลิกผันนั้นได้

ผู้สูงอายุจึงต้องมีการปรับตัวในยุคพลิกผันอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่ได้รับผลกระทบอย่างรอบด้านทั้งในด้านการติดต่อสื่อสารสารสนเทศ การดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ โดยต้องรู้เท่าทัน และใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวังบนวิถีชีวิตของความผันผวนในโลกของเทคโนโลยี ดังนั้น สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นความท้าทายของการปรับตัวท่ามกลางความเหลื่อมล้ำ และความไม่แน่นอนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องมีการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ตามไปด้วยโดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัลเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่พลิกผัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute (2021) ได้สรุปรายงานการศึกษา การปรับตัวและการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุไทยในปี 2564 พบว่า มีประชากรไทยอยู่ประมาณร้อยละ 15 ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มจะเชื่อมต่อทางดิจิทัลน้อยที่สุด ส่งผลให้มีผู้สูงอายุจำนวนมากในสังคมไทยยังคงประสบกับปัญหาการเข้าถึงสวัสดิการ และการคุ้มครองทางสังคม เนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ ตามมาตรการความช่วยเหลือต่างๆ จากภาครัฐ การไม่มีความรู้เรื่องดิจิทัล การขาดเครื่องมือหรืออุปกรณ์สื่อสาร รวมทั้งแอปพลิเคชันเพื่ออำนวยความสะดวกของภาครัฐจะเกิดขึ้นจากความตั้งใจที่ดีของภาครัฐ แต่จำนวนผู้ใช้งานที่เป็นผู้สูงอายุยังมี

สัดส่วนค่อนข้างน้อย

Kleechaya (2021) ได้ศึกษาวิจัยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุและข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้าง ภาวะ พหุพลังและผลิตภาพของผู้สูงอายุไทย ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ได้แก่ อาชีพ การเรียนรู้จากเทคโนโลยี ทักษะความสามารถ/การพัฒนาตนเอง ความซับซ้อนยุ่งยากของเทคโนโลยี ค่าใช้จ่าย ในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตและความคุ้มค่า อุปสรรคการใช้ เทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาสายตา การหลงลืม ภาษาอังกฤษ ความกังวลเรื่องความเสี่ยงและอันตรายจากการใช้งาน กรณีตัวอย่างผู้สูงอายุที่สามารถใช้เทคโนโลยีเสริมสร้าง พหุพลังได้ มาจากความเป็นตัวตน ความคิด ความรู้ ทักษะ ความสามารถที่สั่งสมมานานของผู้สูงอายุ การก้าวข้าม อุปสรรคด้านเทคโนโลยีด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสอนจากบุตรหลาน การสนับสนุนจากหน่วยงานและ องค์กรสาธารณประโยชน์งานวิจัยสร้างข้อเสนอ เพื่อการพัฒนาพหุพลังผู้สูงอายุประกอบด้วยข้อเสนอเชิงนโยบาย 2 ด้านหลัก ได้แก่ นโยบายสวัสดิการ พื้นฐานด้านเทคโนโลยี และคุณภาพชีวิตในสังคมผู้สูงอายุ 5G และ แนว นโยบายด้านความมั่นคงในชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยเทคโนโลยี

Yap, Siow - hooi, and Shay (2022) ได้ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารในประเด็น เป้าหมายและการยอมรับ ในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า อิทธิพลต่อการใช้และยอมรับเทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ได้แก่ ประโยชน์ ที่ได้รับ ง่ายต่อการใช้งาน การรับรู้การใช้งาน ความคาดหวังในการใช้งาน ความปลอดภัยในการใช้งานที่รับรู้ได้ นอกจากนี้ปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว แรงจูงใจด้านความเพลิดเพลิน การรับรู้ที่แสดงถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของตนเอง และปัจจัยทาง สังคม ได้แก่ แรงจูงใจ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าปัจจัยทางต้นทุนค่าใช้จ่าย ปัจจัยแวดล้อม และสิ่งแวดล้อม มีผลต่อ การเป้าหมายและการยอมรับในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุ

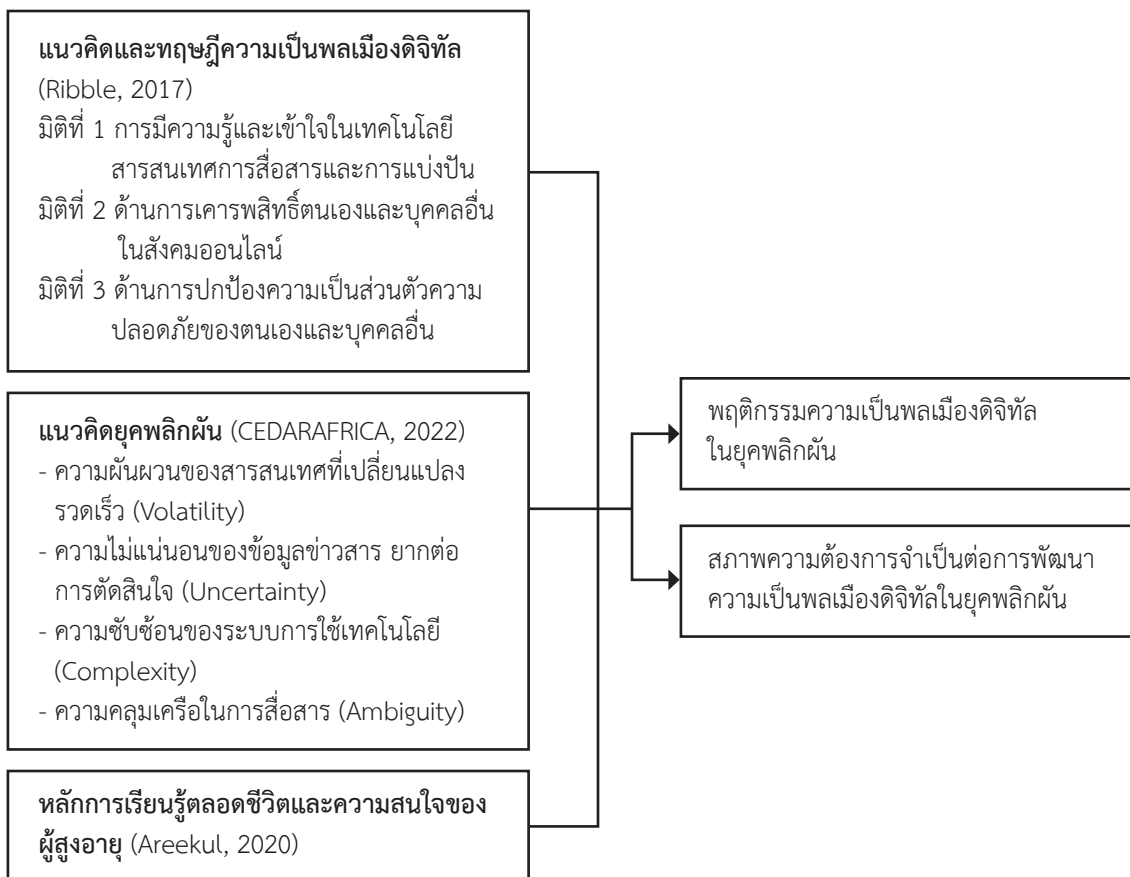
Moret - Tatay and Murphy (2019) ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของยุคเทคโนโลยีดิจิทัลพลิกผันที่มี ผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า การปฏิสัมพันธ์ของเทคโนโลยีดิจิทัลพลิกผันที่อยู่รอบตัวส่งผลกระทบต่อ พัฒนาการของผู้สูงอายุในแง่ของการพัฒนาตนเอง ความรู้ความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม และทักษะทาง อารมณ์ โดยอุปสรรคที่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัลที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ ได้แก่ ความวิตกกังวล เกี่ยวกับเทคโนโลยีและการรับรู้ถึงความสามารถของตนเอง

Bernabé - Valero, Iborra - Marmolejo, Beneyto - Arrojo, and Senent - Capuz (2018) ได้ศึกษา บทบาทความพอประมาณในการเปิดรับและการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ตลอดช่วงชีวิต ซึ่งผลการศึกษพบว่า ช่วงอายุมีผลกระทบในระดับปานกลางที่อาจช่วย เพิ่มในการยอมรับ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์พกพา นอกจากนี้ความเป็นอิสระ ทางความคิด และความเป็นตัวตนมีผลต่อการสนองความต้องการใช้การใช้ไอซีทีของการพัฒนาตนเองในการศึกษา ตลอดช่วงชีวิต

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ นั้นส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต้องใช้จิตวิทยาในการปรับทัศนคติ และสร้างบรรยากาศแวดล้อมไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดความวิตกกังวล รวมทั้งการให้มีอิสระทางความคิด และสร้าง ความเป็นตัวตนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถแสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดง ในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณจากการสำรวจ และวิธีการเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุโดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบคู่ขนานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์สังเคราะห์พฤติกรรม และความต้องการจำเป็นต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ ตามแนวทางของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นของ Wongwanich (2019) ดังรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุที่มีรายชื่อในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 50 คน ภูมิภาคละ 10 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากรายชื่อผู้นำของชมรมผู้สูงอายุและผู้นำโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาคที่มีความสมัครใจ (Volunteer Sampling) ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 10 คน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คน จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสกลนคร จังหวัดละ 5 คน จังหวัดชลบุรี จังหวัดจันทบุรี จังหวัดละ 5 คน และจังหวัดสงขลา จำนวน 10 คน การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และวิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญของการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากประชากรผู้สูงอายุที่มีรายชื่อในโรงเรียนผู้สูงอายุทั่วประเทศ (Department of Older Persons, 2021) จำนวน 84 แห่ง โดยประชากรทั้งสิ้นประมาณ 8,765 คน หลังจากนั้นหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้จำนวน 400 คน โดยเลือกจากโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 84 แห่ง ทั่วประเทศแบ่งเป็นภูมิภาคต่าง ๆ 5 ภูมิภาค ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาด้วยการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่

พื้นที่ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มเป้าหมายของโครงการ	
	จำนวนประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง
ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)		
ภาคกลาง	1,261	57
ภาคตะวันออก	669	32
ภาคเหนือ	2,123	97
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3,673	167
ภาคใต้	1,039	47
รวม	8,765	400

หลังจากนั้นเลือกจังหวัดเพื่อทำการสุ่มตัวอย่าง แบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบเป็นสัดส่วน ของพื้นที่เป้าหมายตามภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 57 คน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 97 คน จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 83 คน จังหวัดสกลนคร จำนวน 84 คน จังหวัดชลบุรี จำนวน 11 คน จังหวัดระยอง จำนวน 11 คน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 10 คน และจังหวัดสงขลา จำนวน 47 คน โดยกลุ่มตัวอย่างต้องมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีสถานที่พำนักพักพิงอยู่ในจังหวัด พื้นที่กลุ่มเป้าหมาย มีรายชื่ออยู่ในโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดนั้น ๆ สนใจในการให้ข้อมูล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1 แบบสอบถามความคิดเห็นพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นแบ่งออกเป็นข้อคำถาม จำนวน 8 ประเด็น ได้แก่ เพศของผู้ตอบ พฤติกรรมปัจจุบัน การเข้าถึงสื่อดิจิทัล จดบริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะ สภาพการใช้อินเทอร์เน็ตแต่ละวัน วัตถุประสงค์ในการใช้ ความนิยมของผู้สูงอายุในการใช้สื่อดิจิทัลหรือสื่อสังคม สภาพปัญหาในการใช้อินเทอร์เน็ต และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยประเด็นสอบถาม ได้แก่ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และอิทธิพลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตในชีวิต โดยเครื่องมือดังกล่าวนำมาตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ด้วยการวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ พบว่า มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00

3.2 แบบสอบถามสภาพความต้องการจำเป็นพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลตามแนวคิดและทฤษฎีความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Ribble & Bailey, 2017) ครอบคลุมประเด็นในการสอบถาม ได้แก่ การมีความรู้และเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารและการแบ่งปัน การเคารพสิทธิตนเองและบุคคลอื่นในสังคมออนไลน์ และการปกป้องความเป็นส่วนตัวส่วนตัวความปลอดภัยของตนเองและบุคคลอื่น โดยเครื่องมือดังกล่าวนำมาตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ด้วยการวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ พบว่า มีค่าระหว่าง 0.80 - 1.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI Modified) ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิเคราะห์เนื้อหา

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย HU064/2565 เอกสารรับรองที่ IRB2-074/2565 ซึ่งได้มีการอธิบายและชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์การวิจัย การคุ้มครอง สิทธิ เงื่อนไขข้อตกลงการเข้าร่วมวิจัยโดยอิสระ และการรักษาความลับของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ไม่มีความเสี่ยงแต่อย่างใด ข้อมูลจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยชื่อของกลุ่มตัวอย่าง การนำเสนอข้อมูลจะเป็นในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย ร้อยละ 63.00 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 37.00 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 29.60 รองลงมาคือเกษตรกร ร้อยละ 22.60 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 19.50 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 18.30 ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 11.10 และเจ้าของธุรกิจ ร้อยละ 6.50 พฤติกรรมปัจจุบันผู้สูงอายุยุคพลิกผันนั้นใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟนมากที่สุด ร้อยละ 96.90 การเข้าถึงสื่อดิจิทัลจากสมาร์ตโฟนโดยใช้อินเทอร์เน็ตส่วนตัว ร้อยละ 93.50 รองลงมาคือ WiFi ของภาครัฐ เช่น อินเทอร์เน็ตของสถานศึกษา ร้อยละ 8.70 และจุดบริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะ ร้อยละ 4.60 สภาพการใช้อินเทอร์เน็ตแต่ละวัน 1-3 ชั่วโมง ร้อยละ 37.40 รองลงมาคือ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง ร้อยละ 35.60 และระยะเวลา 3 - 6 ชั่วโมง ร้อยละ 25.20 วัตถุประสงค์ในการใช้ คือ สื่อสารสนทนากับเพื่อนและครอบครัว ร้อยละ 85.30 สื่อสังคม รองลงมาคือ ความบันเทิง ดูหนัง ฟังเพลง ร้อยละ 60.60 และติดตามข่าวสารกลุ่มเพื่อน ร้อยละ 43.00 ความนิยมของผู้สูงอายุในการใช้สื่อดิจิทัลหรือสื่อสังคม (Social Media) โดยแอปพลิเคชันที่ใช้มากที่สุดคือไลน์ (Line) ร้อยละ 78.60 รองลงมาคือยูทูบ (YouTube) ร้อยละ 64.70 และเฟซบุ๊ก (Facebook) ร้อยละ 64.20 สภาพปัญหามากที่สุดการใช้อินเทอร์เน็ตคือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความล่าช้า ร้อยละ 52.50 รองลงมาคือ ความไม่เสถียรของสัญญาณหรือหลุดบ่อย ร้อยละ 20.30

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันคือ ขนาดตัวอักษรเมนูบนอุปกรณ์ความไม่มั่นใจในความปลอดภัยต่อการใช้งาน ขวบปลอม และโฆษณาชวนเชื่อ อิทธิพลต่อการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล ได้แก่ ครอบครัวลูกหลาน เพื่อน แพ็กเกจชั่วโมงอินเทอร์เน็ต และความยากง่ายในการใช้ จากการสัมภาษณ์ประโยชน์จากการใช้งานของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ผู้สูงอายุสนใจคือ การค้นคว้าหาความรู้ และสื่อสาร เรื่อง สุขภาพ โดยให้เหตุผลว่า เวลามีปัญหาเรื่องสุขภาพไม่ยากเดินทางไปพบหมอเพราะต้องใช้เวลาาน พอมืออาการเจ็บป่วยจึงสืบค้นในกูเกิล และดูข้อมูลผ่านยูทูบ หรือสอบถามเพื่อน ๆ ผ่านไลน์ หรือเฟซบุ๊ก

2. ผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันของผู้สูงอายุในประเทศไทย ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันของผู้สูงอายุในประเทศไทย (n = 400)

ประเด็นในการสอบถาม	D		แปล ผล	I		แปล ผล	ค่าความ ต้องการ จำเป็น PNI	ลำดับ
	สภาพที่ได้ปฏิบัติจริง/ สภาพปัจจุบัน			สภาพความต้องการ/ ควรปฏิบัติ				
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
ด้านความรู้ความเข้าใจ								
1. ความรู้ความสามารถใช้อุปกรณ์ เครื่องมือดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวก ในชีวิตประจำวันหรือ ช่วยในการแก้ปัญหา	2.50	0.75	น้อย	4.37	0.68	มาก	1.87	2

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นในการสอบถาม	D		แปล ผล	I		แปล ผล	ค่าความ ต้องการ จำเป็น PNI	ลำดับ
	สภาพที่ได้ปฏิบัติจริง/ สภาพปัจจุบัน			สภาพความต้องการ/ ควรปฏิบัติ				
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
ด้านความรู้ความเข้าใจ								
2. ครอบครัว ชุมชน ของท่านมี การสื่อสาร ความรู้ บันทึกเรื่องเล่า บนสื่อออนไลน์	2.24	0.91	น้อย	4.51	0.54	มากที่สุด	2.30	1
3. การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อค้นคว้า หาข้อมูล และแบ่งปันให้กับชุมชน ออนไลน์	4.32	0.54	มาก	4.48	0.34	มาก	0.16	9
4. มีการใช้ประโยชน์จากสื่อ ออนไลน์ในการระดมความคิด ปฏิสัมพันธ์ ประชุมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนผู้สูงอายุ	4.25	0.45	มาก	4.48	0.54	มาก	0.23	7
ด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย								
5. รู้ว่าข้อมูลใดเชื่อถือได้หรือไม่ได้ และเข้าใจวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ ได้รับจากสื่อออนไลน์ได้เป็นอย่างดี	3.56	0.68	ปาน กลาง	4.34	0.78	มาก	0.78	6
6. จัดการกับข้อมูลที่ไม่เป็นจริง หรือ ตรวจสอบข้อมูลที่เป็นข่าว ปลอมก่อนเชื่อและแชร์ต่อ	2.54	0.85	น้อย	4.31	0.56	มาก	1.77	3
7. ตั้งรหัสผ่านที่รัดกุมและล็อกเอาท์ ทุกครั้งหลังเลิกใช้งาน	3.50	0.56	ปาน กลาง	4.30	0.41	มาก	0.8	5
ด้านการเคารพสิทธิ								
8. เมื่อทำกิจกรรมใด ๆ สามารถ โพสต์ข้อมูล หรือส่งต่อข้อมูลให้ ผู้อื่นได้รู้เสมอโดยพิจารณาถึง ภาษา กาลเทศะ	4.54	0.89	มากที่สุด	4.58	0.24	มากที่สุด	0.04	10
9. โพสต์เรื่องราวบนอินเทอร์เน็ต โดยมีการนำรูป เนื้อหา ข้อความ ที่มาจากผู้อื่นโดยอ้างอิงแหล่งที่มา ทุกครั้ง	3.42	0.92	น้อย	4.51	1.32	มาก	1.09	4
10. มีการใช้ประโยชน์จากสื่อ ออนไลน์อย่างมีสติและระมัดระวัง ไม่ให้มีพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย และเสี่ยงอันตรายกับตนเองและ บุคคลอื่น	4.42	0.32	มาก	4.56	0.42	มากที่สุด	0.14	8

จากตาราง 2 พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นโดยอยากให้ครอบครัว ชุมชน ของท่านมีการสื่อสาร บันทึกเรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์ มีค่า (PNI_{Modified} = 2.30) รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถใช้อุปกรณ์เครื่องมือ ดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันหรือช่วยในการแก้ปัญหา (PNI_{Modified} = 1.87) ซึ่งสอดคล้องกับ ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ และลำดับสามคือ จัดการกับข้อมูลที่ไม่เป็นจริงหรือ

ตรวจสอบข้อมูลที่เป็นข่าวปลอมก่อนเชื่อและแชร์ต่อ ($PNI_{Modified} = 1.77$) ซึ่งตรงกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมปัจจุบันผู้สูงอายุยุคพลิกผันนั้นจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนมากที่สุด ร้อยละ 96.90 โดยใช้อินเทอร์เน็ตส่วนตัวเพื่อความสะดวกในการใช้งาน ร้อยละ 93.50 สภาพการใช้อินเทอร์เน็ตแต่ละวัน 1 - 3 ชั่วโมง ร้อยละ 27.40 วัตถุประสงค์ในการใช้ คือ สื่อสารสนทนากับเพื่อนและครอบครัว ร้อยละ 85.30 สื่อสังคม ใช้งานที่สุดคือไลน์แอปพลิเคชัน ร้อยละ 78.60 สภาพปัญหามากที่สุดการใช้อินเทอร์เน็ตคือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความล่าช้า ร้อยละ 52.50

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันในยุคพลิกผัน คือ ขนาดตัวอักษรของเมนูบนอุปกรณ์ ความไม่มั่นใจในความปลอดภัยต่อการใช้งาน ข่าวปลอม และโฆษณาชวนเชื่อ อิทธิพลต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในยุคพลิกผัน ได้แก่ ครอบครัวลูกหลาน เพื่อน แพ็กเกจชั่วโมงอินเทอร์เน็ต และความยากง่ายในการใช้งาน ประเด็นประโยชน์การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวันมากที่สุดคือ การค้นหาความรู้และการสื่อสารที่สนใจในการสนทนาผ่านสื่อออนไลน์มากที่สุดของผู้สูงอายุในยุคพลิกผันคือ ประเด็นสุขภาพ

2. ผู้สูงอายุมีสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นโดยอยากให้ครอบครัว ชุมชนของท่านมีการสื่อสารความรู้ บันทึกเรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์ มีค่า ($PNI_{Modified} = 2.30$) รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถใช้อุปกรณ์เครื่องมือดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันหรือช่วยในการแก้ปัญหา ($PNI_{Modified} = 1.87$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมปัจจุบันผู้สูงอายุยุคพลิกผันนั้นมีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนมากที่สุด นั้นแสดงให้เห็นว่าในยุคพลิกผันที่มีความไม่แน่นอนผนวกกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ส่งผลให้ผู้สูงอายุนั้นมีการใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปีพ.ศ. 2565 ระยะเวลาในการใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ยต่อวัน 3 ชั่วโมง 21 นาที และวัตถุประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตคือติดต่อสื่อสารสนทนา และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตคือ โทรศัพท์เคลื่อนที่ (Electronic Transactions Development Agency, 2022) และนอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล คือ ขนาดตัวอักษรของเมนูบนอุปกรณ์ ความไม่มั่นใจในความปลอดภัยต่อการใช้งาน ข่าวปลอม และโฆษณาชวนเชื่อ อิทธิพลต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ ครอบครัวลูกหลาน เพื่อน แพ็กเกจชั่วโมงอินเทอร์เน็ต และความยากง่ายในการใช้ ประเด็นการสื่อสารมากที่สุดคือ สุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Kleechaya (2021) ที่พบว่าอุปสรรคการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ ปัญหาสายตาที่ต้องมีเมนูและตัวอักษรบนอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ รวมทั้งความกังวลเรื่องความเสี่ยงและอันตรายจากการใช้งาน ข่าวปลอมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับ Moret - Tatay and Murphy (2019) ที่พบว่า อุปสรรคที่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัลที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ ได้แก่ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับเทคโนโลยีและการรับรู้ถึงความสามารถของตนเอง ดังนั้น พฤติกรรมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในยุคพลิกผันจึงส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ต้องมีการออกแบบสารเพื่อการสอนโดยใช้ ทฤษฎีการเรียนรู้คอนเน็คติวิซึม (Connectivism) ซึ่งเป็นการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นกิจกรรม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Khlaissang, 2017) ซึ่งในปัจจุบันใช้คุณประโยชน์ของเทคโนโลยีการศึกษาด้วยการสร้างความรู้ของผู้สูงอายุผ่านการเชื่อมโยงด้วยสื่อสังคมและแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ

2. ผู้สูงอายุมีสภาพความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลยุคพลิกผันของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยอยากให้ครอบครัว ชุมชนของท่านมีการสื่อสารความรู้ บันทึกเรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์ มีค่า ($PNI_{Modified} = 2.30$) รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถใช้อุปกรณ์เครื่องมือดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันหรือช่วยในการแก้ปัญหา ($PNI_{Modified} = 1.87$) ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลในด้าน

การให้ความรู้ความเข้าใจ และลำดับสามคือ จัดการกับข้อมูลที่ไม่เป็นจริงหรือการตรวจสอบข้อมูลที่เป็นข่าวปลอม ก่อนเชื่อและแชร์ต่อ (PNI_{Modified} = 1.77) ความเป็นพลเมืองดิจิทัลด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย นั้นแสดงให้เห็นว่าความเป็นพลเมืองดิจิทัลในด้านความรู้ความเข้าใจนั้น ครอบครัว ชุมชนมีอิทธิพลในการเข้าถึง และเรียนรู้สื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุ ดังที่ Sap - in and Khaoroptham (2017) พบว่า ปัจจัยทางด้านสังคม สภาพครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปัจจัยทางกายภาพ มีอิทธิพลในการส่งผลต่อการใช้สื่อของผู้สูงอายุ สัมพันธ์กับคำกล่าวของ Rodkhem and Chaiprasit (2019) ที่กล่าวว่า บทบาทที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด คือครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนโดยผู้สูงอายุต้องมีทัศนคติเชิงบวกและตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี เป็นผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลได้อย่างกลมกลืนร่วมกับคนในวัยอื่น ๆ เป็นผู้สูงอายุยุคใหม่ที่ความารถพึ่งพาตนเองได้ยาวนานที่สุด และใช้ชีวิต “ลำพัง แต่สุขใจ” นอกจากนี้ผลการวิจัยผู้สูงอายุมีความต้องการสื่อสารความรู้สุขภาพ และบันทึกเรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์นั้นเนื่องจาก ผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่มีความถดถอยทางสุขภาพร่างกาย ดังนั้นจึงมีความต้องการสนใจประเด็นเนื้อหาเรื่องสุขภาพ อาหารเพื่อสุขภาพเพื่อบำรุงดูแลให้มีอายุยืนยาวซึ่งสอดคล้องกับ Chotjirawatthana, Tantrungroj, and Suwanmonkma (2020) ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นในเรื่องการใช้โปรแกรมในสมาร์ทโฟนหาความรู้สุขภาพเป็นอันดับหนึ่ง นั้นแสดงให้เห็นว่า การพลิกผันของเทคโนโลยีส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปแต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ การดูแลสุขภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น ดังผลงานวิจัยของ Moret - Tatay and Murphy (2019) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับยุคเทคโนโลยีดิจิทัลพลิกผันที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า การปฏิสัมพันธ์ของเทคโนโลยีดิจิทัลพลิกผันที่อยู่รอบตัวสภาพแวดล้อมทางสังคมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของผู้สูงอายุในแง่ของการพัฒนาตนเอง ความรู้ความเข้าใจ การสนับสนุนทางสังคม และทักษะทางอารมณ์ โดยอุปสรรคที่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัลที่ได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ซึ่งผู้สูงอายุต้องรอบรู้อย่างเท่าทัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษาที่พบว่า ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล คือ ขนาดตัวอักษรเมนูบนอุปกรณ์ ดังนั้น สายตาจึงมีส่วนสำคัญมากที่ผู้ออกแบบสื่อหรือสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุควรพิจารณาเป็นอันดับแรก

1.2 ผู้สูงอายุมีความสนใจเรื่องสุขภาพ ดังนั้น เสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลควรใช้ประเด็นทางด้านสุขภาพเป็นเนื้อหาสื่อกลางในการสนทนาของชุมชนผู้สูงอายุ

1.3 การจัดกิจกรรมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุควรพิจารณาถึงบริบทของพื้นที่ อาชีพและกลุ่มผู้สูงอายุในการเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัล รวมทั้งความแรงของสัญญาณอินเทอร์เน็ตในพื้นที่นั้น ๆ

1.4 ควรเน้นออกแบบสื่อดิจิทัลที่สอดคล้องกับข้อจำกัดของผู้สูงอายุโดยเน้นเนื้อหาสุขภาพ และการรู้เท่าทันข้อมูลออนไลน์

1.5 ควรสร้างพฤติกรรมการสร้างความรู้พลเมืองดิจิทัลที่มุ่งเน้นกิจกรรม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นบนสื่อสังคม เช่น ไลน์แอปพลิเคชันที่ผู้สูงอายุเข้าถึงและใช้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้และเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารและการแบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่น ด้านการเคารพสิทธิตนเองและบุคคลอื่นในสังคมออนไลน์ และด้านการปกป้องความเป็นส่วนตัวความปลอดภัยของตนเองและบุคคลอื่น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้สูงอายุ

- 2.3 ควรมีการศึกษาถึงแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของผู้สูงอายุในยุคพลิกผัน
- 2.4 ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบแพลตฟอร์มที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ
- 2.5 ควรมีการศึกษาถึงการพัฒนาความสามารถด้านพลเมืองดิจิทัลหรือรูปแบบการพัฒนาความสามารถพลเมืองดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลผ่านนวัตกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อสืบสานภูมิปัญญาอาหารสุขภาพ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

References

- Areekul, C. (2020). *Education and lifelong learning: Concepts, principles and essentials*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Bandura, A., & Walters, R.H. (1963). *Social learning and personality development*. Holt Rinehart and Winston: New York.
- Bernabé-Valero, G., Iborra-Marmolejo, I., Beneyto-Arrojo, M. J., & Senent-Capuz, N. (2018). The moderating role of intellectual humility in the adoption of ICT: A study across life-span. *Frontiers in Psychology*, 9, 2433.
- CEDARAFRICA. (2022). *Steps to implementing culture change in an agile/VUCA world*. Retrieved January 2, 2022, from <https://cedaraficagroup.com/culture-change-in-an-agile-world/>
- Chotjirawatthana, S., Tantrarungroj, P., & Suwanmonkma, S. (2020). The needs assessment of information and communication technology to support health literacy in the learning center for the elderly in Bangkok and its vicinities. *Library Science SWU Journal*, 12(2), 71 - 85.
- Department of Older Persons. (2021). *Register of elderly schools*. Retrieved November 25, 2021, from https://www.dop.go.th/thai/service_information/1/14
- Department of Older Persons. (2022). *Elderly statistics*. Retrieved January 25, 2023, from <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1962>
- Electronic Transactions Development Agency. (2019). *Thailand internet user behavior 2019*. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society.
- Electronic Transactions Development Agency. (2022). *Thailand internet user behavior 2022*. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2018). *Situation of the Thai elderly 2018*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2021). *Situation of the Thai elderly 2021*. Bangkok: Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute.

- Kowtakul, S. (2011). *Educational psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Khlaisang, J. (2017). *Systematic Production and Use of Media for Learning in the 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kleechaya, P. (2021). Digital technology utilization of elderly and framework for promoting Thai active and productive aging. *Journal of Communication Arts*, 39(2), 56 - 77.
- Moret-Tatay, C., & Murphy, M. (2019). Aging in the digital era. *Frontiers in psychology*, 10, 1815. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01815>
- Rodkhem, R., & Chaiprasit, S. (2019). Ageing society: Technology and the elderly. *EAU Heritage. Journal Science and Technology*, 13(2), 36 - 45.
- Ratanaubon, A. (2016). *Learning of adults and elderly in Thai society*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Robin, N. (2022). *Lifelong learning - upskill with SITizens learning credits*. Retrieved May 24, 2022, from <https://www.singaporetech.edu.sg/>
- Ribble, M. (2017). *Digital citizenship: Using technology appropriately*. Retrieved June 24, 2022, from <http://www.digitalcitizenship.net/>
- Samithkai, C. (2021). *Social psychology (2nd ed.)*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sap-in, R., & Khaoroptham, Y. (2017). The elderly and media in Thailand. *Journal of Communication Art Dhurakij Pundit*, 11(2), 367 - 387.
- Siemens, G. (2004). *Connectivism: A learning theory for the digital age*. Retrieved August 17, 2023, from <http://www.elearnspace.org/Articles/Connectivism.htm>
- Wongwanich, S. (2019). *Needs Assessment (4th ed.)*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Yap, Y.Y., Tan, S.H., & Choon, S.W. (2022). Elderly's intention to use technologies: A systematic literature review. *Heliyon*. 8. e08765. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e08765>

Developing Low - carbon Homestays in Ban Tham Sua Using the Analytic Hierarchy Process (AHP) การพัฒนาโฮมสเตย์คาร์บอนต่ำบ้านถ้ำเสือโดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น

Sarinya La-ong-in Thayarnsin^{1*} Arisara Seyanont¹ Tila Laohaviraphap¹ Jainuch Prayoorachart¹
Thanathorn Vachirakajorn¹ Wongduean Simachokdee¹ and Pantitra Putamanonda¹
ศรินยา ละอองอินทร์ ทยานศิลป์^{1*} อริสรา เสยานนท์¹ ทิลา เลหาวิรภาพ¹ ใจนุช ประยูรชาติ¹
ธนธร วชิรขจร¹ วงเดือน สิมะโชคดี¹ และ พันธิตรา ปัทมานนท์¹

¹School of Tourism and Services, University of the Thai Chamber of Commerce

¹คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

*Corresponding Author, E-mail: sarinya_lao@utcc.ac.th

Article Info

■ Received: June 14, 2023

■ Revised: October 27, 2023

■ Accepted: November 30, 2023

■ Available online: December 21, 2023

Abstract

This study aimed at investigating the factors influencing the establishment of low - carbon homestays and provide guidelines for this type of lodging to guarantee the sustainability of homestays after the COVID - 19 pandemic. Using those critical factors identified in the previous literature reviews, ten (10) stakeholders were interviewed within the context of homestays to gather data. Using the Analytical Hierarchy Process (AHP), the researchers entrusted the participants with identifying the crucial factors for the survival of their low - carbon homestays. Then the data analysis has allowed the researchers to figure out the relative importance of each factor. According to our findings, the establishment of low - carbon homestays in the Ban Tham Sua community can be divided into three primary categories. With a score of 66.65%, policy and waste management was the most significant factor, followed by water and energy management with a weightage of 24.07%. While tourism activity and transportation was the least significant factor with only a weightage of 9.29%. Hence, by using the aforementioned data, it is expected that the owners of homestays will be able to navigate critical factors and operate their businesses parallel with a low - carbon mindset in the future. In general, the results of this study will be beneficial for the stakeholders in the context of homestays or other types of accommodations, as they provide insights and guidelines regarding the vital critical factors in operating a successful low - carbon homestay.

Keywords: Analytic Hierarchy Process (AHP), Homestays, Low - carbon, Policy and Waste Management, Water and Energy Management, Tourism Activity and Transportation

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้สำรวจการพัฒนาโฮมสเตย์คาร์บอนต่ำในชุมชนบ้านถ้ำเสือ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (AHP) เป็นแนวทางหลัก เพื่อตอบสนองต่อภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปของการท่องเที่ยวและความจำเป็นในการนำแนวทางปฏิบัติที่ยั่งยืนมาใช้หลังสถานการณ์โควิด-19 การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุและจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่สำคัญในการสร้างที่พักแบบโฮมสเตย์ที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ระเบียบวิธีวิจัยนี้จะรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมผ่านการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ากับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (AHP) ด้วยแนวทางบูรณาการนี้ การศึกษาได้เปิดเผยองค์ประกอบสำคัญที่กำหนดความยั่งยืนของโฮมสเตย์ที่มีคาร์บอนต่ำ ข้อมูลถูกรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 10 รายในบริบทของโฮมสเตย์ โดยใช้ปัจจัยสำคัญที่ระบุในวรรณกรรม กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (AHP) ผู้เข้าร่วมได้ระบุปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงอยู่ของโฮมสเตย์ที่มีคาร์บอนต่ำ ทำให้สามารถประเมินความสัมพันธ์ของความสำเร็จแต่ละปัจจัยได้ การจัดตั้งโฮมสเตย์แบบคาร์บอนต่ำในชุมชนบ้านถ้ำเสือแบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลัก ปัจจัยที่สำคัญที่สุดด้วยคะแนนร้อยละ 66.65 คือ การจัดการนโยบายและการจัดการขยะ รองลงมาคือการจัดการน้ำและพลังงาน ร้อยละ 24.07 และกิจกรรมการท่องเที่ยวและการคมนาคมมีน้ำหนักน้อยที่สุดที่ร้อยละ 9.28 ข้อมูลนี้ช่วยให้เจ้าของโฮมสเตย์ได้รับข้อมูลเชิงลึกที่จำเป็นเพื่อสำรวจปัจจัยสำคัญและดำเนินธุรกิจด้วยกรอบความคิดคาร์บอนต่ำ โดยรวมแล้ว ข้อค้นพบจากการศึกษาของเราจะพิสูจน์ว่ามีคุณค่าสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจโฮมสเตย์และที่พักแรมประเภทอื่น ๆ ให้ข้อมูลเชิงลึกและแนวทางอันมีค่าเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่จำเป็นต่อความสำเร็จของการดำเนินงานโฮมสเตย์แบบคาร์บอนต่ำ

คำสำคัญ: กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น, การจัดการน้ำและพลังงาน, กิจกรรมการท่องเที่ยวและการขนส่ง, คาร์บอนต่ำ, นโยบายและการจัดการของเสีย, โฮมสเตย์

Introduction

Before the COVID-19 epidemic, tourism was one of the fastest-growing businesses in the world, contributing 10.3 % to GDP (WTTC Economic Impact Reports, 2019) and boosting growth. The tourism industry however has the potential to become a major source of greenhouse gas emissions (Adedoyin & Bekun, 2020), a larger energy user (Arenhart, Souza & Zanini, 2022) and environmental degradation due to its high demand on energy and other natural resources (Gössling, 2013). Specifically, the Earth's global surface temperature has risen by around 1.1 degrees Celsius (°C) since the preindustrial average, raising the frequency and severity of extreme weather occurrences. As part of the tourism industry, hotels are significant energy producers. Hotels and other lodging buildings account for 21% of the tourism industry's overall GHG emissions. The relationship between tourism including an accommodation sector and climate change has been the topic of discussion for several years (Hoogendoorn & Fitchett, 2016). Therefore, this study examines low - carbon accommodations, particularly in homestays as a crucial implementation to minimize carbon emission.

Hotels have the highest energy consumption intensity and that international tourism has a positive impact on energy consumption, which should prompt an emphasis on the development and utilization of renewable energy (Khanal & Rahman, 2021). The majority of this energy is derived from fossil fuels, and it is estimated that the hotel industry contributes between 160 and 200kg of CO₂ per square meter of room floor space annually, depending on the fuel mix utilized to provide energy. Understanding energy consumption is especially essential for the tourism industry, as the high cost of energy has a direct impact on room rates and the ultimate profitability of firms. Numerous research on energy and water use in hotels have been conducted over the past two decades, with the majority of studies focusing on electricity usage, some analyzing fuel consumption, and few confirming water consumptions (Eddine & Amara, 2021). The results revealed various factors that affect energy use, including star rating, room nights, occupancy, revenue, and hotel common areas.

Due to the severity of the climate change challenge, all sectors of the economy are reorienting their business operations to incorporate environmental preservation into their core values. In addition, several international standards and regulations are in place to monitor the tourism industry's compliance with environmental regulations such as the Energy Conservation and Carbon Reduction (ECCR), EarthCheck, the Green Seal Environmental Standard, the Green Tourism Business Scheme (GTBS) and Green Globe. Similarly, the Green Leaf Standard and the Green Hotel standard are two environmental standards utilized by the hospitality industry in Thailand. However, tourism and hotel industries are regarded as sectors with the greatest negative environmental impact (McLennan, Spagnoletti, & Hockings, 2017) while international tourists are more likely to select hotels that are environmentally friendly and have received awards (Yadegaridehkordi, Shuib, Nilashi, & Asadi, 2019; Choi, Jang, & Kandampully, 2015).

The selection of "Ban Tham Sua" as the main focus of this study is justified by the fact that it is a "Low - Carbon Tourism Community" model located at the entrance of the Phetchaburi

River. Clearly, this community effectively adheres to the BCG Model's governing principles for effective tourism management. Utilizing its natural resources as a foundation for these initiatives, the community entices visitors to engage in immersive ecotourism experiences within a lush forest ecosystem. Notably, the community has adopted a strategic approach to low - carbon tourism, emphasizing sustainable practices while reducing its carbon imprint. Exploration of this innovative model has the potential to elucidate transferable strategies applicable to comparable locales. In conclusion, the decision to examine the "Ban Tham Sua" community's "Low - Carbon Tourism Community" success model within the parameters of the BCG Model's guiding principles stems from its pioneering efforts in the fields of tourism, ecological consciousness, and communal advancement. Through a thorough examination of these aspects, substantial insights that are conducive to the development of sustainable and ethically - conscious tourism practices will be obtained.

Research Objective

To examine the factors that influence the establishment of low - carbon homestays and to provide guidelines for this type of accommodations.

Literature Review

From the growing influx of tourists, an increasing number of cities worldwide feature a substantial proliferation of hotel buildings (Nguyen & Rockwood, 2019). Across various countries and urban centers, tourism resorts are a common presence, and within the broader tourism industry value chain, hotels and resorts are vital participants (Vatan & Yilmaz, 2020). Hotels, resorts, and homestays have a range of adverse environmental impacts. They are known for their substantial consumption of resources, particularly in the form of energy and water. The primary environmental concerns linked to the operation of them include their significant energy usage, extensive water consumption, and the emission of carbon dioxide (CO₂) as a byproduct of their operations (Baxter & Srisaeng, 2021).

Several prior studies have analyzed and deliberated on the energy consumption, including CO₂ emissions, associated with tourism, considering the transportation, lodging, and recreational activities of tourists. The equilibrium between accommodation supply and demand plays a pivotal role in the tourism industry, especially for trips involving overnight stays. It is essential to investigate homestay energy usage and CO₂ emissions, as tourists have a high degree of independence when it comes to choosing accommodations with various amenities and service tiers (Tsai, Lin, Hwang, & Huang, 2014). Many studies posit that sustainable development and management can help reduce CO₂ emissions through effective energy and environmental management policies and related standards/indicators/guidelines can also help reduce carbon emissions. Low - carbon tourism, a branch of the low - carbon economy, is a variant of eco - tourism that emphasizes minimal pollution, reduced power consumption, and limited emissions. Its objectives are to enhance the quality of tourism services, preserve local ecosystems and cultures,

and offer positive benefits to the local population (Nitorisavut, Sangsnit, Dhiralaksh, & Nitivattananon, 2014).

Low - carbon Tourism and Community

Low - carbon tourism has shown a boom around the world over the years. Low - carbon tourism is a new concept proposed recently in 2009 as a form of sustainable tourism that aims to achieve maximum tourism experience with a new way of travel plan for the tourist and tourism industry to acquire higher social, economic, and environmental benefits for our society by reducing carbon emissions occurred in tourists' activities (Wang, Mao, Xian, & Liang, 2019). Cheng, Su, and Tan (2013) established a system of indicators to evaluate the low - carbon development of tourist attractions. Although there are significant differences between tourist attractions and urban tourism destinations, the dimensions of the eco - environment, tourist facilities, management system, and participant attitudes could still provide an adequate indicator framework for evaluating low - carbon development. Carbon dioxide emissions are due to energy consumption in transportation, operation, and development of infrastructures. Some examples are hotel construction, airways, roadways, railways, heating and cooling equipment, and other leisure activities.

Low - carbon tourism is regarded as a facet of sustainable tourism that strives to optimize the tourist experience through the utilization of low - carbon technologies, reduced energy consumption, minimized CO₂ emissions, and diminished pollution throughout the entire spectrum of transportation, lodging, sightseeing, and other leisure activities. This approach seeks to attain economic, social, and environmental benefits (Su, 2019). Carbon dioxide emissions attributed to the tourism industry encompass emissions resulting from various sources such as food wastage, aviation, transportation, accommodation, and recreational activities as well as energy consumption within tourism, travel processes, sightseeing, dining, and tourist behavior (Rico, Martínez - Blanco, Montlleó, Rodríguez, Tavares, Arias & Oliver - Solà, 2019). Carbon dioxide emissions in tourism can be categorized into two types: direct emissions, which result from fuel and energy consumption, accommodation operations, electricity, or gas usage, as well as various tourist activities; and indirect emissions, which arise from the energy generation and transportation infrastructure, the production of vehicles, and the construction of accommodation or restaurant facilities (Bhaktikul, Aroonsrimorakot, Laiphrahpam, & Paisantanaki, 2021).

Low - carbon Accommodation

Accommodation plays a pivotal role in the tourism value chain and contributes significantly to the sector's greenhouse gas emissions. Accommodation facilities are a fundamental component of the tourism sector, and their quantity has consistently expanded in tandem with the rise in international and domestic tourism (Gossling & Lund - Durlacher, 2021). Gossling & Peeters (2015) determined that the tourism sector accounts for 21% of CO₂ emissions when considering transportation, accommodation, and activities. On a global average, it is estimated that each guest night results in emissions of 14 kg of CO₂, primarily from direct energy - related sources, excluding gastronomy. Hotels are frequently regarded as some of the most energy - intensive

buildings in many nations (Warren & Becken, 2017). Older hotel buildings are more energy - intense, attributed to the quality of building materials and construction techniques used in the past and to national/regional/local building regulations (Penner, Adams, & Robson, 2013). Moreover, guests also play an important role in energy use. This is because there is evidence that some races have expectations that lead to increased energy expenditure (Gossling, Araña, & Aguiar - Quintana, 2019).

The increasing global attention to environmental issues, and the impact of residential energy consumption, which is the terminal link of national energy consumption, on the environment has aroused widespread concern among researchers. In fact, the energy consumption of residents has now become an important source of global energy demand growth and carbon emissions growth (IEA, 2017; 2016; Nejat, Jomehzadeh, Taheri, Gohari, & Majid, 2015).

Climate change problems have become a worldwide concern. A low - carbon economy is an unavoidable choice for realizing sustainable development. In response to this recognition, there has been a proliferation of theories and policies aimed at driving tourism towards 'low - carbon tourism'. The problem becomes even greater if turning to cities. Numerous urban tourism destinations have been significantly affected by carbon dioxide (CO₂) emissions and the resulting climate policies (Zhang & Zhang, 2020). Air is the contamination of air by smoke particles and harmful gases. They are mainly carbon oxides, nitrogen, and sulfur. Some examples of air pollution include:

- The burning of fossil fuels like oil, gas, or coal
- The exhaust fumes from your vehicles
- The mismanagement of landfill waste caused by garbage pollution.
- The harmful fragrance or off - gassing from plastic production, paints and so on
- Nuclear accidents or radiation spills

For carbon dioxide emissions we find evidence that population increases are matched by proportional increases in emissions while a higher urbanization rate and lower average household size increase emissions. For sulfur dioxide emissions, we find a U - shaped relationship, with the population - emissions elasticity rising at higher population levels (Cole & Neumayer, 2004). They are all caused by waste, and the only cure is through growing forests and just a lot of trees everywhere.

Factor that Influences Low - carbon Homestay

Water is an essential resource for human survival. According to the 2021 World Water Development Report released by UNESCO, the global use of freshwater has increased six - fold in the past 100 years and has been growing by about 1% per year since the 1980s. With the increase of water consumption, water quality is facing severe challenges. Industrialization, agricultural production, and urban life have resulted in the degradation and pollution of the environment, adversely affecting the water bodies (rivers and oceans) necessary for life, ultimately affecting human health and sustainable social development (Xu, Yang, & Li, 2022). Factors like precipitation, climate, soil type, vegetation, geology, flow conditions, groundwater, and human

activities influence water quality. Point sources of industries and municipalities pose the greatest threat to water quality. Activities like mining, Urban Development, and Agriculture also affect water quality. Non - point source pollution also includes nutrients, sediments, and toxic contaminants (Claudia, 2016).

Waste, the different sources of waste can be identified by recognizing the types of waste. Let us first define the term waste. Waste is any substance discarded after primary use, or, in other words, there is no further use for the product. We generate a considerable amount of waste in our day - to - day life. From the groundnut shells that we throw after eating to the food wrappers that we discard after consuming their contents are all parts of the activities that contribute to the generation of waste.

It is caused by the mismanagement of solid waste from human & their activities, waste collectors and waste disposal contractors. The effects of this type of pollution is the spread of harmful bacteria in the surroundings, as well as obnoxious odors which will also end up as air pollution. The water will also get contaminated, which will transmit parasites and bacteria to humans. And also Plastic waste generation has increased dramatically every day. Indiscriminate disposal of plastic wastes can lead to several negative impacts on the environment, such as a significant increase in greenhouse gas emissions and water pollution. Therefore, it is wise to think of other alternatives to reduce plastic wastes without affecting the environment, including converting them into valuable products using effective methods such as pyrolysis. Products from the pyrolysis process encompassing of liquid, gas, and solid residues can be turned into beneficial products, as the liquid product can be used as a commercial fuel and char can function as an excellent adsorbent. The char produced from plastic wastes could be modified to enhance carbon dioxide (CO₂) adsorption performance (Hussin, Aroua, Kassim, & Md. Ali, 2021). The more emissions that we produce due to how much trash we generate, affects us long term. One can develop diseases such as asthma, birth defects, cancer, cardiovascular disease, childhood cancer, COPD, infectious diseases, low birth weight, and preterm delivery. (Downs & Acevedo, 2022)

Energy - related greenhouse gas emissions account for the majority of all anthropogenic emissions - about 80% in the USA and the European Union, for example. Just 20% of final energy consumption is in the form of electricity, but the generation of electricity is responsible for over 40% of all energy - related emissions. Worldwide emissions of carbon dioxide (CO₂) from burning fossil fuels total about 34 billion tons (Gt) per year. About 45% of this is from coal, about 35% from oil and about 20% from gas. The impacts of electricity generation go beyond the emission of CO₂ and other greenhouse gases. (United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), 2022) Home energy consumption is a major contributor, as energy inefficient homes waste significant amounts of energy through poor insulation, energy inefficient appliances, drafts due to improper sealing, and excessive water use. A main contributor within the home is poor insulation, as heat leaves the house quickly. (Make Wealth History, 2015)

Home stay Facilities, tourist accommodation account for another noticeable share of 21% (Koiwanit & Filimonau, 2021). To make global tourism more sustainable, effective mitigation is required within all its sub - sectors (Kim, Filimonau, & Dickinson, 2020). The Fifth Assessment Report of the IPCC asserts that anthropogenic greenhouse gas emission has warmed the Earth's climate and consequently climate change poses an increasing impact on natural and human systems 1. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2014). Consumption, including clothing, footwear, and household and personal goods all account for a significant amount of an individual's carbon footprint because these items all have associated emissions from gathering materials, production, and transport. In addition, many know that transportation significantly contributes to a carbon footprint simply because driving cars is polluting. Group transportation like trains or buses pollute less per person, but still have emissions that are associated with them (Make Wealth History, 2015).

Natural resources are the raw materials and sources of energy that we use. Petrol, metals, soil, sand, wind, water and everything in between are natural resources. Earth's natural resources include air, water, soil, minerals, plants, and animals. Conservation is the practice of caring for these resources so all living things can benefit from them now and in the future (McDaniel, Sprout, Boudreau, & Turgeon, 2019). There are natural sources of atmospheric carbon dioxide, such as outgassing from the ocean, decomposing vegetation and other biomass, venting volcanoes, naturally occurring wildfires, and even belches from ruminant animals. These natural sources of carbon dioxide are offset by "sinks" - things like photosynthesis by plants on land and in the ocean, direct absorption into the ocean, and the creation of soil and peat. During all the ice ages that have occurred over at least the past million years, these opposing branches of the carbon cycle have kept the atmospheric carbon dioxide level at or below 300 parts per million (ppm). Today, that level is close to 410 ppm. Not only is this the highest carbon dioxide has been during all of human civilization, it has reached these levels virtually instantaneously in geologic time frames. During ice age cycles of the past, a change this large would likely have taken thousands of years to occur (Herring, 2020). Sustainable transportation systems are in certain way a new paradigm where a business - as - usual approach is not possible. Vehicle makers produce more energy efficient vehicles. Nevertheless, fossil fuel is still the predominant source of energy. Regarding the level of carbon dioxide (CO₂) emissions, non - motorized transport modes are preferable over motorized transport modes, and public transportation modes preferable to private transportation modes. It is also import to include environmental consideration along the design, construction, maintenance, and operation of the transportation infrastructure. While vehicles powered by alternate fuel such as biofuel, electricity, and/or fuel cell are becoming more popular, shifting to more sustainable transport modes would also require changes on commuter behaviors and individual preferences. (Velazquez, Munguia, Will, Zavala, Verdugo, Delakowitz, & Giannetti, 2015) In the field of the tourism, hotels and homestay facilities account for considerable amounts of energy consumption and CO₂ emissions. Investigation conducted on the CO₂ emissions from four types of hotel in Taiwan. According to

the results, the average CO₂ emissions of international tourist hotels, standard tourist hotels, general hotels, and homestay facilities are 28.9, 19.2, 12.5, and 6.3 kg - CO₂/person - night, respectively. Hotels with higher service levels produce higher average CO₂ emissions per person - night. Analytical results indicate that increasing stays at hotels with low CO₂ emissions (such as homestay facilities and general hotels), accommodating more guests together per room, and enhancing energy usage efficiency, can effectively reduce hotel CO₂ emissions without reducing the total number of guests (Tsai, Lin, Hwang, & Huang, 2014).

Methodology

Sampling Design

The aim of this research was to obtain data from the Banthamsua community, located in Phetchaburi province, Thailand. This community serves as a model for conservation efforts and is committed to transitioning towards zero carbon tourism. To ensure the appropriateness of the sample selection, the purposive sampling method was employed (Dong & Saaty, 2014)

Emphasizes that, for AHP analysis, the quality of the interview sample outweighs its size. Therefore, the criteria for selecting interviewees ensured that they were respected experts in the chosen field. In this study, the researcher gathered information from a local homestay host in Banthamsua, who possessed over ten years of experience in providing homestay hospitality services via interviewing. This served as evidence of the sample's exceptional expertise. A total of 10 expert homestay stakeholders were included in this research.

Questionnaire Development

Creating Decision Making Hierarchical Tree

Utilizing the insights gained from the literature, the researcher constructed a Hierarchical model to depict the variables that could impact the factors influencing the establishment of low - carbon homestays. Drawing upon the literature review presented earlier, a questionnaire was developed, consisting of six primary factors for AHP analysis, to transform satisfaction data from interview into numerical scores for evaluating homestays, facilitating the identification of the most suitable option. This entails converting satisfaction values into a format ranging from homestay 1 to homestay n, aiding in the decision - making process, as illustrated in Figure 1.

The Importance Value Attribute Fundamental Scale

To conduct pair comparison, a questionnaire is being designed and distributed among the respondents. The interviewee must understand how significant each criterion is in comparison to the other criterion(s) while comparing the importance of each pairwise factor. The interviewee must be required to orally describe several importance levels, such as considerably more important, fairly important, slightly more important, most important, etc. during the interview. The researcher will convert these distinct priorities into numerical values in order to provide a more accurate analysis of the data. This involves the conversion of qualitative interview data into quantitative data, eliminating the need for direct comparisons with interviewees and minimizing the potential for errors associated with requesting quantitative information. Saaty

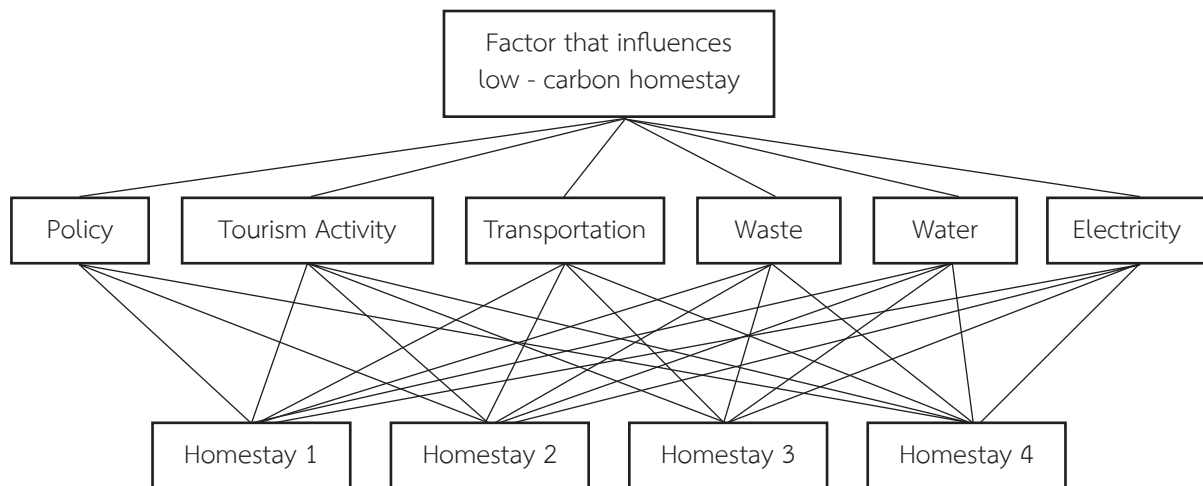

Figure 1 Hierarchical structure

(2008) create the pairwise scale and the importance value attributed to each number as show in table 1. These figures are used to compare the weights and establish the relative importance of each factor in the decision - making process in the following steps.

Table 1 The fundamental scale

The fundamental scale		
Intensity of importance	Definition	Explanation
1	Equal Importance	Two activities contribute equally to the objective
2	Weak or slight	
3	Moderate importance	Experience and judgement slightly favour one activity over another
4	Moderate plus	
5	Strong importance	Experience and judgement strongly favour one activity over another
6	Strong plus	
7	Very strong or demonstrated importance	An activity is favoured very strongly over another; its dominance demonstrated in practice
8	Very, very strong	
9	Extreme importance	The evidence favouring one activity over another is of the highest possible order of affirmation
1.1–1.9	If the activities are very close	May be difficult to assign the best value but when compared with other contrasting activities the size of the small numbers would not be too noticeable, yet they can still indicate the relative importance of the activities.

Source : Saaty (2008)

Data Collection

For this study, the researcher collected information from local homestay hosts within the community who are expected to possess the necessary knowledge to provide the specific data required for analysis. To gather the data, face - to - face interviews were conducted at the local community in Ban Tam Sua village, which served as the research site. This approach was chosen for its convenience to the interviewees. By conducting interviews, the AHP questionnaire could elicit the most precise responses from the interviewee group. In order to minimize inaccuracies resulting from potential misinterpretations of the questionnaire and the interview process, the researcher provided relevant information during the interviews. Additionally, the researcher pursued interesting interview - related topics to enhance the overall interview experience.

Data Analysis

Create Comparison Matrix from the Gathered Data

The data obtained from the interviews and questionnaires will be subjected to pair - wise comparisons using a matrix, as illustrated in Table 2.

Table 2 The comparison matrix pairwise

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor n
Factor 1	1	a_{12}	a_{13}	a_{1n}
Factor 2	a_{21}	1	a_{23}	a_{2n}
Factor 3	a_{31}	a_{32}	1	a_{3n}
Factor n	a_{n1}	a_{n2}	a_{n3}	1

In the pair - wise comparison process, the importance of factor 1 compared to factor 2 (denoted as a_{12}) is evaluated with respect to the objective of the study. It is also equal to the reciprocal value of a_{21} . This comparison is performed row by row and column by column, systematically continuing the pairwise comparison of related factors until it reaches the "n" factor, which is considered the final factor in the analysis.

Calculate the Importance Weight of Each Factor

After obtaining the pairwise comparison matrix, the eigenvector is computed using normalized matrix averages. In case an inconsistent matrix is encountered, the calculations should be repeated multiple times until convergence is achieved among the set of answers through successive iterations of this process. Subsequently, the following formula is applied to transform the raw data into meaningful absolute values and normalized weights (Taherdoost, 2017).

Normalize weight (w) = ($w_1, w_2, w_3 \dots w_n$)

$Aw = \lambda_{\max} w, \lambda_{\max} \geq n$

$$\lambda_{\max} = \frac{\sum a_{ij} w_j}{n w_1}$$

$A = \{a_{ij}\}$ with $a_{ij} = 1/a_{ji}$

A: pair wise comparison

w: normalized weight vector

$\lambda_{\max}$: maximum eigen value of matrix A

a_{ij} : numerical comparison between the values i and j

Calculation Consistency Ratio

To validate the results of the Analytic Hierarchy Process (AHP), the consistency index (CI) is calculated using the following formula. $CI = \frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1}$ The consistency ratio (CR) is then determined by dividing the CI by the random index (RI). Please note that the specific formula for calculating the consistency index depends on the size of the matrix ($n \times n$), where "n" represents the number of factors or criteria being compared. The value of RI will be taken from Table x and is related to the dimension of the matrix. It should be noted that a consistency ratio of less than 0.10 confirms the validity of the comparison's findings. (Taherdoost, 2017)

Table 3 The value of random consistency index

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RI	0	0	0.58	0.9	1.12	1.24	1.32	1.41	1.5	1.49

Source: Golden and Wang (1990)

Results

In order to examine the factors that influence the establishment of low - carbon homestays, based on the table presented, it is evident that the primary focus for homestay providers in Ban Tham Sua is policy management, with a weight of 37.30%. Following this, waste management is the second most crucial factor, with a weight of 29.35%. The next set of priorities are related to public utility management, with water management being assigned the third priority, accounting for 13.01%, and energy management being fourth with 11.06%. The last group comprises of other priorities, beginning with tourism activities and transportation management, which have a significance score of 5.24% each.

Table 4 Factors influencing the establishment of low - carbon homestays

Factors	Policy	Tourism activity	Transportation	Waste	Water	Energy	Importance weight	Importance ranking
Policy	1.000	4.333	5.000	2.333	4.500	4.667	37.30%	1 (First)
Tourism Activity	0.231	1.000	2.000	0.164	0.198	0.213	5.24%	5
Transportation	0.200	0.500	1.000	0.151	0.267	0.297	4.04%	6 (Last)
Waste	0.429	6.112	6.608	1.000	4.000	4.500	29.35%	2
Water	0.222	5.060	3.750	0.250	1.000	1.500	13.01%	3
Energy	0.214	4.701	3.364	0.222	0.667	1.000	11.06%	4
	2.296	21.707	21.723	4.121	10.631	12.177	100.00%	

1. Policy Management (37.30%): Interviews with experts consistently underscored the paramount importance of effective policy management in the success of homestay operations. Policies dictate the behavior and outcomes of various aspects, such as tourism activities, water and electricity resource management, and waste disposal. In a community focused on educational eco - tourism rather than profit, aligning policies with this objective is crucial. Achieving low - carbon eco - tourism, a significant goal for the community, also heavily relies on effective policy management.

2. Waste Management (29.35%): Given the Ban Tham Sua Homestay Community's dedication to environmental preservation, waste management emerged as the second most significant factor. In this context, managing waste pollution holds greater importance than addressing other forms of pollution, as it directly impacts the quality and reputation of the homestays. The term "waste" is seen as more tangible and directly tied to environmental pollution compared to water or energy. The visibility and tangibility of waste pollution make it a top concern for guests in the community.

3. Water and Energy Management (Water - 13.01%, Energy - 11.06%): Although both water and energy management were recognized as important, water management received slightly higher emphasis. This distinction arises from the community's historical and practical emphasis on water as a critical resource for life. It is seen as more essential than electricity, which is considered a more peripheral concern falling under the responsibility of the central municipality. Water and energy management, while important, are perceived as on par with each other in the context of tourism management.

4. Homestay Activities (5.24%) and Transport (4.04%): These factors received the lowest significance scores. Interviewees noted that homestay activities are flexible and contingent on various factors such as season, age, and policy, and are not considered crucial for achieving low - carbon eco - tourism. Instead, they are viewed as tools to support and respond to policies designed to achieve sustainability goals. Regarding transportation, experts assigned it low priority

because the community has limited control over it. While they can recommend eco - friendly transportation options, controlling carbon emissions from visitors is challenging. Despite the potential benefits of effective transport management, particularly in the context of the homestay's carbon reduction efforts, these factors were considered less critical than policy and waste management.

This research, based on qualitative interviews with experts in the Ban Tham Sua community engaged in homestay operations, has unveiled critical factors shaping the success of low - carbon homestays. Policy management emerged as the most pivotal, with policies instrumental in guiding various aspects of homestay operations in line with the community's educational eco - tourism goals. Waste management closely followed in significance, reflecting the community's strong commitment to environmental preservation. Water management, considered more vital than energy due to its life - sustaining nature, received notable attention. Conversely, homestay activities and transport were deemed of lesser importance, seen as flexible tools supporting broader policy goals and challenging to control, respectively. These findings offer practical guidance for homestay providers, aligning their operations with the community's objectives and values, with policy and waste management recognized as the paramount priorities in this context

Conclusion and Discussion

From the results of this study, it showed that the important factors that influence the establishment of low - carbon homestay Ban Tham Sua community were divided into 3 groups: 1) policy and waste management (66.65%), 2) water and energy management (24.07%), and 3) tourism activity and transportation (9.28%).

Policy and Waste Management

This study examines low - carbon accommodations, particularly in homestays as a crucial implementation to minimize carbon emission. And also indicate the factors that influence the establishment of low - carbon homestays and to provide a model for this kind of accommodations. The results suggested that the primary focus for homestay by providers in Ban Tham Sua is policy management, with a weight of 37.30%. It is that policies play a significant role in determining the behavior and outcomes of various homestay operations, including tourism activities, water, electricity resource management, and waste management. That the result is correspond to Energy Institute Team of P.R. China National Development and Reform Commission (2009) said Hotel operations are one of the major carbon dioxides emitting industry through its large consumption of energy, water, and non - renewable resources. Many studies posit that sustainable development and management can help reduce CO₂ emissions through effective energy and environmental management and the same that Changbo and Jingjing (2011) said to relate standards/indicators/guidelines can also help reduce carbon emissions. A low - carbon hotel is a hotel based on low energy consumption, low pollution, and low CO₂ emission. Its core principle is to use energy efficiently, use clean energy technology and pollute less.

The second focus in the research was attributed to waste management. It is considered to be a critical aspect of the top group with a weight of 29.35%. That the result is same of Energies 2021 said It is caused by the mismanagement of solid waste from human & their activities, waste collectors and waste disposal contractors. The effects of this type of pollution is the spread of harmful bacteria in the surroundings, as well as obnoxious odors which will also end up as air pollution. The water will also get contaminated, which will transmit parasites and bacteria to humans. And also Plastic waste generation has increased dramatically every day. Indiscriminate disposal of plastic wastes can lead to several negative impacts on the environment, such as a significant increase in greenhouse gas emissions and water pollution. Therefore, it is wise to think of other alternatives to reduce plastic wastes without affecting the environment, including converting them into valuable products using effective methods such as pyrolysis. Products from the pyrolysis process encompassing of liquid, gas, and solid residues can be turned into beneficial products, as the liquid product can be used as a commercial fuel and char can function as an excellent adsorbent. The char produced from plastic wastes could be modified to enhance carbon dioxide (CO₂) adsorption performance also Austin Downs and Richard Acevedo February 28, 2019 have suggest the more emissions that we produce due to how much trash we generate, affects us long term. One can develop diseases such as asthma, birth defects, cancer, cardiovascular disease, childhood cancer, COPD, infectious diseases, low birth weight, and preterm delivery.

Water and Energy Management

In interviews with homestay owners, it was observed that a significant portion of water consumption can be attributed to guest behavior. This finding aligns with the research conducted by Pensiri and Nantaporn (2016), which underscores the importance of water usage per guest night stay and guest behavior in influencing overall water consumption. The interview findings revealed that water consumption primarily emanated from activities such as handwashing at faucets, usage of bathroom faucets, showering, and toilet flushing. Consequently, one of the most effective strategies for water conservation is to raise guest awareness about the direct impact of their resource consumption on the quantity of water consumed per individual.

Additionally, the interviews highlighted the homestay owners' adeptness in resource management and energy conservation practices. Their initiatives included the deployment of solar panels to mitigate the carbon footprint associated with energy consumption, the strategic planting of trees to provide natural shading and reduce energy consumption, diligent maintenance of equipment and appliances within the accommodation, and the transition from incandescent bulbs to energy - efficient compact fluorescent bulbs (commonly known as chopstick tubes), which consume significantly less power.

Tourism Activity and Transportation Management

The final group consists of other priorities identified by informants, commencing with tourism - related activities and continuing with transportation management. The complexity of

the relationship between tourism and the environment are a result of the multiple activities that people engage in during their leisure time - while they travel in their own country or abroad, visiting different places for a specific purpose, such as rest and relaxation, entertainment, or knowledge enhancement (Ștefănică, Sandu, Butnaru, & Haller, 2021). Participants ranked transport and tourism activities as the least vital components of a low - carbon homestay. This is because they believe ecotourism activities such as bamboo rafting, seed - bullet shooting, organized activities to learn community lifestyle, and volunteering through CSR activities in reforestation are beneficial to the environment. Both tourism transport and tourism activities conducted at the scale of accommodation systems, and tourists' recreational activities within as well as outside accommodation structures can have a negative impact on the environment, which is significantly affected by the frequency with which they occur in time and space. This is consistent with the study of Cavallaro, Galati, and Nocera (2020) stating that 75 % of tourism - related emissions result from transportation, and projections indicate that the proportion will rise. Similarly, a number of previous studies confirmed that the activities of tourists have a direct or indirect negative impact on the environment, including the loss of biodiversity (Pickering & Hill, 2007), air pollution (Gulistan, Tariq, & Bashir, 2020), and depletion of natural resources (Gössling, Peeters, Hall, Ceron, Dubois, & Scott, 2012).

Conclusion

In conclusion, this study highlights the significant factors that influence the establishment of low - carbon homestays in the Ban Tham Sua community. The findings emphasize the importance of three key factors: policy and waste management, water and energy management, and tourism activity and transportation. Policy management emerges as the foremost priority, with policies shaping various aspects of homestay operations, including tourism activities, water and electricity resource management, and waste management. Waste management is identified as the second most significant factor, reflecting the community's commitment to environmental preservation. Water and energy management are also key priorities, with the community emphasizing the importance of efficient resource utilization.

While tourism activities and transportation management were considered less significant by the interviewees, it is crucial to address the environmental impact of these factors. Sustainable tourism activities and transportation options can significantly reduce carbon emissions. However, the community acknowledges the challenges in controlling visitor travel emissions and places greater emphasis on policy - driven approaches.

Understanding the factors influencing decision - making among homestay stakeholders is essential for enhancing the sustainability and environmental impact of low - carbon homestays. Further research is needed to expand the scope of study to different geographical locations and larger sample sizes. Longitudinal studies would also provide insights into the dynamics and fluctuations in decision - making over time. By gaining a comprehensive understanding of these factors, stakeholders can make informed decisions and implement effective strategies to promote sustainability in homestay operations.

Limitations and Suggestions

The present research examined the perspectives and behaviors of stakeholders within the Ban Tham Sua community, a unique ecotourism destination. This study acknowledges that the distinct characteristics and operational policies of Ban Tham Sua may lead to variations in data and sample group characteristics compared to other ecotourism providers. Generalizing the findings of this study to other ecotourism contexts should be approached with caution. The operational policies, community dynamics, and local ecological considerations in Ban Tham Sua might differ significantly from those in other regions or communities. Therefore, the findings may not be universally applicable and should be interpreted within the specific context of the Ban Tham Sua community.

The study's limitations are noteworthy and deserve careful consideration. Firstly, the sample size used in this study is relatively small, which may limit the generalizability of the findings. It is crucial to recognize that a larger and more diverse sample, consisting of a broad spectrum of stakeholders, could potentially produce contradictory results. Such an expanded dataset would likely provide a deeper understanding of ecotourism - related decision - making processes.

The temporal dimension of data collection is an additional factor that must be considered carefully. This investigation was conducted exclusively in February 2023. Therefore, the findings may be affected by specific temporal factors, such as seasonal variations or prominent local events that occurred during the study period. It is essential to exercise caution when extrapolating these results to other time periods or comparing them to studies conducted at various times of the year. This sensitivity to time emphasizes the need for a nuanced interpretation of the results.

Further research is recommended to expand upon these findings. It would be valuable to include multiple geographical locations to understand decision - making factors in diverse regions. Employing different sampling methods and conducting longitudinal studies over an extended period would enhance the representativeness and provide insights into the dynamics of decision - making in ecotourism. Considering these factors in future research would contribute to a more comprehensive understanding of ecotourism communities and facilitate sustainable practices for the benefit of stakeholders and visitors.

Acknowledgements and Ethics Approval

This research received an exemption for human research protection was approved by the UTCC Human Research Ethics Committee and the project code number is A09037/2023.

References

- Adedoyin, F.F., & Bekun, F.V. (2020). Modelling the interaction between tourism, energy consumption, pollutant emissions and urbanization: renewed evidence from panel VAR. *Environmental Science and Pollution Research*. 27, 38881 - 38900.
- Arenhart, R.S., Souza, A.M., & Zanini, R.R. (2022). Energy use and its key factors in hotel chains. *Sustainability*, 14(4), 8239. <https://doi.org/10.3390/su14148239>

- Baxter, G., & Srisaeng, A. (2021). An assessment of the environmentally sustainable hotel operation: The case of Centara hotels & resorts, Thailand. *Journal of Sustainable Tourism Development*, 3(2),1-33.
- Bhaktikul, K., Aroonsrimorakot, S., Laiphrakpam, M., & Paisantanaki, W. (2021). Toward a low - carbon tourism for sustainable development: A study based on a royal project for highland community development in Chiang Rai, Thailand. *Environment, Development and Sustainability*, 23, 10743 - 10762.
- Cavallaro, F., Galati, O.I., & Nocera, S. (2020). Climate change impacts and tourism mobility: A destination-based approach for coastal areas. *International Journal of Sustainable Transportation*, 15(6), 456 - 473.
- Changbo, S., & Jingjing, P. (2011). Construction of low-carbon tourist attractions based on low - carbon economy. *Energy Procedia*, 5, 759 - 762.
- Cheng, Q., Su, B., & Tan, J. (2013). Developing an evaluation index system for low - carbon tourist attractions in China - A case study examining the Xixi wetland. *Tourism Management*, 36, 314 - 320.
- Choi, H., Jang, J., & Kandampully, J. (2015). Application of the extended VBN theory to Understand consumers' decisions about green hotels. *International Journal of Hospitality Management*, 51, 87 - 95.
- Claudia, C. (2016). *Water act: A summary of the law*. United States: Congressional Research Service.
- Cole, M.A., & Neumayer, E. (2004). *Examining the impact of demographic factors on air pollution*. Retrieved October 29, 2020, from <https://econwpa.ub.uni-muenchen.de/econ-wp/lab/papers/0312/0312005.pdf>
- Dong, Q., & Saaty, T.L. (2014). An analytic hierarchy process model of group consensus. *Journal of Systems Science and Systems Engineering*, 23, 362 - 374.
- Downs, A., & Acevedo, R. (2022). *Zero waste-its time has come*. Pennsylvania: Transition Town Greater Media.
- Eddine M.H., & Amara, S. (2021). Investigation and analysis of energy and water use of hotel buildings in Tunisia. *Energy and Buildings*, 241, 110930.
- Energy Institute Team of P.R. China National Development and Reform Commission. (2009). *The low - carbon development path to 2050 of P.R. China: Scenarios analysis of energy demand and carbon emissions*. Beijing: Science Press.
- Golden, B.L., & Wang, Q. (1990). *Analytic hierarchy process: Applications and studies*. New - York: Springer Verlag.
- Gössling, S., Peeters, P., Hall, C.M., Ceron, J.P., Dubois, G., & Scott, D. (2012). Tourism and water use: Supply, demand, and security. *An international review. Tourism Management*, 33(1), 1 - 15.
- Gössling, S. (2013). National emissions from tourism: An overlooked policy challenge? *Energy Policy*, 59, 433 - 442. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.03.058>

- Gossling, S., & Peeters, P. (2015). Assessing tourism's global environmental impact 1900 - 2050. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(5), 639 - 659.
- Gossling, S., Arana, J.E., & Aguiar-Quintana, J.T. (2019). Towel reuse in hotels: Importance of normative appeal designs. *Tourism Management*, 70(1), 273 - 283.
- Gossling, S., & Lund-Durlacher, D. (2021). Tourist accommodation, climate change and mitigation: An assessment for Austria. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 34, 1 - 9.
- Gulistan, A., Tariq, Y.B., & Bashir, M.F. (2020). Dynamic relationship among economic growth, energy, trade openness, tourism, and environmental degradation: Fresh global evidence. *Environmental Science and Pollution Research*, 27, 13477 - 13487.
- Herring, D. (2020). *Doesn't carbon dioxide in the atmosphere come from natural sources?* Retrieved October 29, 2020, from <https://www.climate.gov/news-features/climate-qa/doesnt-carbon-dioxide-atmosphere-come-natural-sources>
- Hoogendoorn, G., & Fitchett, J.M. (2016). Tourism and climate change: A review of threats and adaptation strategies for Africa. *Current Issue in Tourism*, 21(7), 742 - 759.
- Hussin, F., Aroua, M.K., Kassim, M.A., & Md. Ali, U.F. (2021). Transforming plastic waste into porous carbon for capturing carbon dioxide: A review. *Energies*, 14(24), 8421. <https://doi.org/10.3390/en14248421>
- International Energy Agency. (2017). *Energy policies and sustainable management of energy resource*. Retrieved October 29, 2023, from <https://www.iea.org/>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014). *Climate change 2014: Synthesis report. contribution of working groups i, ii and iii to the fifth assessment report of the intergovernmental panel on climate change*. ipcc, geneva, switzerland. Retrieved October 29, 2023, from http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/SYR_AR5_LONGER_REPORT.pdf
- Khanal, A., & Rahman, M.M. (2021). Are tourism and energy consumption linked? Evidence from Australia. *Sustainability*, 13(19), 10800.
- Kim, S., Filimonau, V., & Dickinson, J.E. (2020). The technology - evoked time use rebound effect and its impact on pro-environmental consumer behaviour in tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(2), 164 - 184. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1643870>
- Koiwanit, J., & Filimonau, V. (2021). Carbon footprint assessment of home-stays in Thailand. *Resources, Conservation and Recycling*, 164, 105123. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2020.105123>
- Make Wealth History. (2015). *Carbon footprints*. Retrieved October 29, 2023, from <http://makewealthhistory.org/2008/04/08/carbon-footprints-what-makes-the-biggest-difference/>
- McDaniel, M., Sprout, E., Boudreau, D., & Turgeon, A. (2019). Pollution. *National geographic*. Retrieved October 29, 2023, from <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/pollution/>
- McLennan, M.R., Spagnoletti, N., & Hockings, K.J. (2017). The implications of primate behavioral flexibility for sustainable human - primate coexistence in anthropogenic habitats. *International Journal of Primatology*, 38, 105 - 121.

- Nejat, P., Jomehzadeh, F., Taheri, M.M., Gohari, M., & Majid, M.Z.A. (2015). A global review of energy consumption, CO₂ emissions and policy in the residential sector (with an overview of the top ten CO₂ emitting countries). *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 43, 843 - 862.
- Nguyen, A.T., & Rockwood, D. (2019). Developing an energy benchmarking system for hotel buildings using the statistical method and the simulation - based approach. *Journal of Green Building*, 14(3), 1 - 22.
- Penner, R.H., Adams, L., & Robson, S.K.A. (2013). *Hotel design, planning and development* (2nd ed.). Oxon: Routledge.
- Pensiri, A., Nantaporn, K., & Parichut, P. (2016). The study of tourists' behavior in water usage in hotel business: Case study of Phuket Province, Thailand. *International Journal of Industrial and Systems Engineering*, 10(10), 3336 - 3370.
- Pickering, C.M., & Hill, W. (2007). Impacts of recreation and tourism on plant biodiversity and vegetation in protected areas in Australia. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 85(4), 791 - 800.
- Rico, A., Martínez-Blanco, J., Montlleó, M., Rodríguez, G., Tavares, N., Arias, A., & Oliver-Solà, J. (2019). Carbon footprint of tourism in Barcelona. *Tourism Management*, 70, 491 - 504.
- Saaty, T.L. (2008). Decision making with the analytic hierarchy process. *International Journal of Services Sciences*, 1(1), 83 - 98.
- Stefănică, M., Sandu, C.B., Butnaru, G.I., & Haller, A.-P. (2021). The nexus between tourism activities and environmental degradation: Romanian tourists' opinions. *Sustainability*, 13(16), 9210.
- Su, J. (2019). Impact of tourism resource development based on low - carbon mode: A case study of Guizhou ethnic areas. *Ecological processes*, 8(1), 1 - 7.
- Taherdoost, H. (2017). Determining sample size; How to calculate survey sample size. *International Journal of Economics and Management Systems*, 2, 1 - 3.
- Tsai, K.T., Lin, T.P., Hwang, R.L., & Huang, Y.J. (2014). Carbon dioxide emissions generated by energy consumption of hotels and homestay facilities in Taiwan. *Tourism Management*, 42, 13 - 21.
- United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). (2022). *Carbon neutrality in the UNECE region: Integrated life - cycle assessment of electricity sources*. Retrieved December 18, 2023, from https://unece.org/sites/default/files/2022-04/LCA_3_FINAL%20March%202022.pdf
- Vatan, A., & Yilmaz, Z. (2020). New ceramic solutions in sustainable hotels within the scope of sustainable innovation. In V. Ratten (Ed.), *Entrepreneurial opportunities* (pp.147-163). Emerald Publishing Limited.
- Velazquez, L., Munguia, N.E., Will, M., Zavala, A.G., Verdugo, S.P., Delakowitz, B., & Giannetti, B. (2015). Universidad de Sonora, departamento de ciencias químico - biológicas. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 16, 373 - 388.

- Wang, Q., Mao, Z., Xian, L., & Liang, Z. (2019). A study on the coupling coordination between tourism and the low - carbon city. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(6), 550 - 562.
- Warren, C., & Becken, S. (2017). Saving energy and water in tourist accommodation: A systematic literature review. *International Journal of Tourism Research*, 19(3), 289 - 303.
- World Travel and Tourism Council (2023). *Economic Impact Reports*. Retrieved October 29, 2023, from <https://wttc.org/Research/Economic-Impact>
- Xu, X., Yang, H., & Li, C. (2022). Theoretical model and actual characteristics of air pollution affecting health cost: A review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 3532. <http://doi:10.3390/ijerph19063532>
- Yadegaridehkordi, E., Shuib, L., Nilashi, M., & Asadi, S. (2019). Decision to adopt on - line collaborative learning tools in higher education: A case of top Malaysian universities. *Education and Information Technologies*, 24(1), 79 - 102.
- Zhang, J., & Zhang, Y. (2020). Assessing the low-carbon tourism in the tourism - based urban destinations. *Journal of Cleaner Production*, 276, 124303. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124303>

Community Innovation: Creation and Development of a Peaceful Community Model นวัตกรรมชุมชน: การสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ

Auttaphon Theppaya^{1*} and Anucha Pangkesorn¹

อัฐพล เทพยา^{1*} และ อนุชา แพ่งเกษร¹

¹Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University

¹คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*Corresponding Author, E-mail: auttadesign@gmail.com

Article Info

- Received: March 3, 2023
- Revised: September 12, 2023
- Accepted: November 21, 2023
- Available online: December 21, 2023

Abstract

The article aims to explore the creation and development of a peaceful community model through reliance on community innovation as a crucial mechanism. The results show that the process of creating a peaceful community consists of five steps: 1) determining community direction and needs, 2) selecting community innovations, 3) putting community innovations into practice, 4) evaluating success, and 5) learning, expanding, and spreading results. It relies on four factors: 1) individuals, 2) processes, 3) community resources and social capital, and 4) networks and support systems. Key conditions for success include 1) community leaders, 2) community members, 3) government sectors and related agencies, and 4) community innovation. It can serve as a guideline to promote community development for better living, which will be beneficial to the development of the nation in other dimensions.

Keywords: Community Development, Community Innovation, Creation, Model of Peaceful Community

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ โดยอาศัยนวัตกรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ และพัฒนาชุมชนสันติสุข ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างสรรค์ชุมชนสันติสุขประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน 2) การคัดเลือกนวัตกรรมชุมชน 3) การนำนวัตกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ 4) การประเมินความสำเร็จ และ 5) การเรียนรู้ ต่อยอดและกระจายผล ซึ่งอาศัย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ด้านบุคคล 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชน และ 4) ด้านเครือข่ายและการสนับสนุน โดยมีเงื่อนไขความสำเร็จ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน 2) สมาชิกภายในชุมชน 3) หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 4) นวัตกรรมชุมชน ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในมิติอื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, การสร้างสรรค์, ชุมชนสันติสุขต้นแบบ, นวัตกรรมชุมชน

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทั้งนี้เพราะการแปรเปลี่ยนไปเป็นสังคมบริโภคนิยมและกระแสของโลกาภิวัตน์ ทำให้วิถีชุมชนของคนไทยเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ทุกคนต่างต้องต่อสู้ แข่งขัน และดิ้นรนเอาตัวรอดจากสภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สภาพปัญหาจากผลกระทบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดน้อยลง การขยายตัวเพิ่มมากขึ้นของจำนวนประชากร ปัญหาอาชญากรรม โจรผู้ร้าย ภัยจากยาเสพติด ตลอดจนความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาค ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่ยุ่ยากต่อการจัดการและมีโอกาสนำไปสู่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (Wattanapradith, 2018)

ประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและการสร้างชุมชนสันติ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายและส่งเสริมการเป็นชุมชนสันติสุขในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น ชุมชนปลอดภัยยาเสพติด ชุมชนพึ่งพาตัวเอง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง วิสาหกิจชุมชน การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ชุมชนสันติสุขแต่ละพื้นที่ มีบริบทต้นทุนสันติสุขที่แตกต่างกันตามสภาพของชุมชนหรือองค์ประกอบของพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้ แรงขับเคลื่อนของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน กระบวนการความเข้าใจ และความมุ่งมั่นของคนในพื้นที่เป็นส่วนสำคัญต่อการเกิดขึ้นของชุมชนสันติสุข (Dissaman, 2022)

เมื่อนวัตกรรมชุมชน (Community Innovation) มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในแง่ของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้ความเชื่อที่ว่า “หากเศรษฐกิจในชุมชนดี ผู้คนอยู่ดีกินดี สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุขได้” ดังนั้น นอกจากมิติด้านเศรษฐกิจของชุมชน นวัตกรรมชุมชนยังส่งผลต่อการเกิดชุมชนสันติสุขอีกด้วย อาทิเช่น นวัตกรรมชุมชนจัดการขยะ นวัตกรรมชุมชนในรูปแบบแหล่งเรียนรู้แปลงสมุนไพร นวัตกรรมลานกะลาเคลื่อนที่ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมและเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น โดยมีนวัตกรรมเชิงผลผลิตของชุมชนจำนวนมากที่ช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (Mahama, 2019) นอกจากนี้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมหรือการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ย่อมส่งผลต่อภาพรวมของประเทศที่ต้องการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนพึ่งพาตัวเองได้ เพื่อเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ประชาชนภายในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอย่างยั่งยืน (Community Development Department, 2022)

บทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญเพื่อการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ โดยอาศัยนวัตกรรมชุมชนเป็นกลไกสำคัญเพื่อเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนสันติสุข โดยนำเสนอานิยามของนวัตกรรมชุมชน บทบาทของนวัตกรรมต่อการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข รูปแบบและกระบวนการสร้างนวัตกรรมชุมชน นิยามของชุมชนสันติสุข ปัจจัยที่ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุข ความเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรมชุมชนสู่กระบวนการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข แนวทางการสร้างและพัฒนาต้นแบบชุมชนสันติสุข และเงื่อนไขความสำเร็จในกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการและการนำไปประยุกต์ใช้จริงในการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุขในประเทศไทย ส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและนำพาประเทศชาติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ความหมายของนวัตกรรมชุมชนและชุมชนสันติสุข

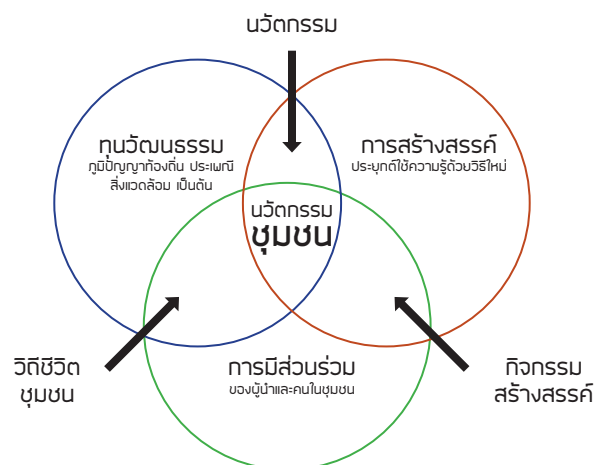
ความหมายของนวัตกรรมชุมชน

เมื่อคำว่า “นวัตกรรม” ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในบริบทต่าง ๆ โดย “นวัตกรรมชุมชน หรือ Community Innovation” เป็นคำที่นำนวัตกรรมมาใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่ง สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency, 2022) ได้นิยามคำว่า “นวัตกรรมเพื่อชุมชน” หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และ

ความคิดสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดงานวิจัยสู่ชุมชนต้นแบบ หรือโครงการที่ผู้ประกอบการเพื่อสังคมนำนวัตกรรมไปสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือโครงการ ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต หรือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

“นวัตกรรมชุมชน” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน ต่อยอดความรู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้นวัตกรรมชุมชนจะต้องประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือส่งเสริมชุมชน 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยคนในชุมชน และ 3) ความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน (Phuanpoh & Pasunon, 2021)

ในทหระคนษผู้เขียน “นวัตกรรมชุมชน” หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และการสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเกิดจากการต่อยอดจากทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมโดยผู้นำและคนในชุมชน สามารถช่วยให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีประโยชน์ และคุณค่าต่อชุมชน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดนวัตกรรมชุมชน
ที่มา: ผู้เขียน

ความหมายของชุมชนสันติสุข

“ชุมชน” นับเป็นสถาบันทางสังคมที่เป็นพื้นฐานสำคัญรองลงมาจากสถาบันครอบครัว ดังคำกล่าวของมหาตมคานธี (Mahatma Gandhi, 1985) ว่า “หมู่บ้านหรือชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคม” ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ คือ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” เพื่อการเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข ดังนั้น ชุมชนสันติสุข จึงเป็นชุมชนที่ทุกพื้นที่ต่างก็แสวงหา (Butkheak, & Thaothong, 2021)

Wattanapradith (2018) กล่าวถึง ชุมชนสันติสุข (Peace Community) ว่า ต้องเป็นชุมชนที่ประกอบด้วย 1) การอยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) เคารพกันและกัน ยอมรับประเพณีอื่น 3) การสร้างประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมกัน 4) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจอยู่อย่างพอเพียง 5) กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 6) มีสันติวัฒนธรรม อยู่ในชุมชน และ 7) มีพื้นที่ปลอดภัยที่แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี

Siwisorn and Dhammahaso (2021) กล่าวถึง ชุมชนสันติสุข ว่า เป็นชุมชนหรือสังคมที่มีความสุข เป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม ดำรงชีวิตเป็นสุข มีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นสภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายเดียวกัน

รุ่งสุริยา หอมวัน และคณะ (Homwan, Pattanasin, Viriyo, & Krisin, 2021) ชุมชนสันติสุข เป็นชุมชนที่มีกลุ่มคนมาอยู่อาศัยร่วมกันในบริเวณหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม การอยู่ร่วมกันโดยสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันทั้งในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การเมือง การปฏิบัติตามหลักศาสนา และการทำหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม

ในทฤษฎีของผู้เขียน “ชุมชนสันติสุข” หมายถึง ชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ปราศจากความขัดแย้งที่นำมาซึ่งความวุ่นวาย ความเดือดร้อนหรือ ผลกระทบต่อชุมชนในทางลบหรือทางไม่ดี ชุมชนสันติสุขเป็นชุมชนที่สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน พึ่งพากัน มีความรัก ความสามัคคี มีความเสมอภาค ให้เกียรติกัน เคารพในความแตกต่างของสมาชิกคนอื่น ๆ และมีพื้นที่ปลอดภัยที่แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี โดยรวมแล้ว ชุมชนสันติสุข ทุกคนต้องอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข สามารถรวมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนไปในทางที่ดีและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

บทบาทของนวัตกรรมชุมชนต่อการสร้างสรรค์ชุมชน

บทบาทของนวัตกรรมชุมชนในมิติเชิงเศรษฐกิจ

นวัตกรรมชุมชนมีบทบาทต่อชุมชนในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะมิติเชิงเศรษฐกิจ ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศด้วยการใช้นโยบายขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับชุมชนในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้และอาชีพให้ครัวเรือนในชุมชนเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปสู่การอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น Community Development Department (2022) ดังนั้น นวัตกรรม (Innovation) จึงกลายมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล โดยเชื่อกันว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น จะสามารถช่วยเพิ่มมูลค่า ช่วยเพิ่มผลผลิต ก่อให้เกิดความความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงเร่งส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์และออกแบบนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน (Phuanpoh & Pasunon, 2021)

บทบาทของนวัตกรรมชุมชนในมิติความสันติสุข

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านวัตกรรมจะถูกเชื่อมโยงกับการพัฒนาในมิติเศรษฐกิจของชุมชนเป็นหลัก แต่การพัฒนาประเทศให้เกิด “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” จำเป็นต้องพิจารณาในหลายมิติ มิใช่วัดเฉพาะการเติบโตมิติทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ดังนั้น ความสุข ความมั่นคงของประเทศจำเป็นต้องพิจารณาในมิติของจิตใจด้วย ต้องมีความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือของคนในชุมชน ความมีวินัยการพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น (Thitanano, Abhinandavedi, Dhammabhani, & Phonjun, 2021)

เมื่อนวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากชุมชน กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยบริบทที่แตกต่างกัน จึงเกิดนวัตกรรมที่มีความสอดคล้องและตอบสนองกับความต้องการของชุมชนนั้นขึ้นอย่างมากมาย โดยชุมชนที่ประสบปัญหาความขัดแย้ง ความเห็นต่าง หรือการต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในชุมชน ได้อาศัยนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากทรัพยากรในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี ผลิตภัณฑ์ชุมชน วิถีชีวิต ทัศนคติของชุมชน เกษตรกรรมของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

มาขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดสันติสุข ตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านถ้ำโกบ จังหวัดกระบี่ เป็นชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และได้รับผลกระทบทางการเกษตร ขาดแคลนน้ำเพาะปลูก ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชน จึงก่อให้เกิดการรวมตัวและพัฒนารูปแบบเกษตรอินทรีย์ “โคก-หนอง-นา-โมเดล” สามารถขับเคลื่อนจนเกิดเป็นชุมชนสันติสุขในรูปแบบของเกษตรอินทรีย์ได้ (Thanadhammo, Abhinandavedi, & Vajirapanno, 2022) ชุมชนเทศบาลเมืองกระบี่ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา วิถีวัฒนธรรมการดำรงชีวิต สมาชิกชุมชนเกิดความเห็นต่างในสังคมพหุวัฒนธรรม จึงนำรูปแบบนวัตกรรมด้านศิลปะ (Butkheak & Thaothong, 2021) เรียกว่า พหุวัฒนธรรมสัมพันธ์ชุมชน ใช้การสร้างสรรค์และจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะในชุมชนให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับความแตกต่างของคนในชุมชน จนนำไปสู่การสร้างพื้นที่แห่งความสันติสุขในชุมชนขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอีกหลากหลายชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมชุมชน เช่น ชุมชนในตำบลห้วยมิ่ง จังหวัดเชียงราย ได้ร่วมกันสร้างนวัตกรรมการจัดการชุมชน โดยมีบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ และประชาชน ร่วมกันระดมความคิดเห็น กำหนดวิธีการ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนสามารถสร้างนวัตกรรมในการจัดการชุมชนตำบลห้วยมิ่ง และได้ใช้ขับเคลื่อนชุมชนจนประสบความสำเร็จ สร้างความเข้มแข็ง ความเข้าใจอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น หากชุมชนมีการสร้างนวัตกรรมชุมชนร่วมกัน และนำนวัตกรรมชุมชนไปเป็นกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อนชุมชน ชุมชนก็จะเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น เกิดความความสงบสุข ความอยู่เย็นเป็นสุข สามารถอยู่ร่วมกันได้ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ลดความขัดแย้ง จนนำไปสู่การเป็นชุมชนสันติสุข

ในทฤษฎีของผู้เขียน นวัตกรรมชุมชนมีบทบาทสำคัญในมิติของการสร้างและการพัฒนาชุมชนสันติสุข เนื่องจากนวัตกรรมของชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ชุมชนดีขึ้น ทั้งนี้นวัตกรรมของชุมชนสามารถสร้างมูลค่าที่วัดเป็นตัวเงิน หรือ เป็นมูลค่าที่สร้างความเข้าใจ ความสงบสุข ความปรองดอง ความสามัคคี การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นมูลค่าที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ แต่กลับช่วยให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จนเกิดเป็นชุมชนสันติสุขต่อไป

กระบวนการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ

ผู้เขียนได้สังเคราะห์กระบวนการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ ประกอบด้วยกระบวนการสร้างนวัตกรรมชุมชน 5 ขั้นตอน ซึ่งนำไปสู่การเกิดชุมชนสันติสุขซึ่งประกอบด้วย 4 ปัจจัย โดยอาศัยเงื่อนไขความสำเร็จ 4 ประการ ดังนี้

1. การสร้างนวัตกรรมชุมชน

การสร้างนวัตกรรมชุมชน นับเป็นกระบวนการ กลไก และเครื่องมือที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความสันติสุข ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน เป็นขั้นตอนแรกที่ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันกำหนดทิศทางและความต้องการของชุมชน อาทิเช่น ต้องการลดปัญหาความขัดแย้ง ต้องการสร้างชุมชนสันติสุข เป็นต้น

1.2 การคัดเลือกนวัตกรรมชุมชน ในการสร้างนวัตกรรมชุมชน อาจมีนวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมากกว่า 1 นวัตกรรมเป็นการสร้างตัวเลือก จึงจำเป็นต้องร่วมกันคัดเลือกนวัตกรรมชุมชนที่ดีที่สุด เหมาะสม และสอดคล้องกับทิศทางและความต้องการของชุมชนที่กำหนดไว้แต่เริ่มแรกให้มากที่สุด

1.3 การนำนวัตกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ต้องนำนวัตกรรมไปทดลองใช้จริงในชุมชน ในขั้นตอนนี้ ต้องกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน ซึ่งการนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ย่างยาก ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ เข้าใจตรงกัน ให้ความร่วมมือร่วมใจในการยอมรับนวัตกรรมชุมชน หากชุมชนเกิดการต่อต้าน ไม่ยอมรับ ความพยายามในขั้นตอนที่ 1-3 ก็อาจสูญเปล่า จึงถือได้ว่า ขั้นตอนการนำนวัตกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ต้องคอยสอดส่อง กระตุ้น และควบคุมให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติให้ได้มากที่สุด

1.4 การประเมินความสำเร็จ เมื่อได้นำนวัตกรรมชุมชนไปใช้จริงในชุมชนแล้ว ต้องมีการประเมินความสำเร็จเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบผลและความก้าวหน้าในการนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติ หากมีข้อผิดพลาด ก็สามารถปรับปรุงได้ทันเวลา จะต้องประเมินความสำเร็จอย่างตรงไปตรงมา ไม่เอนเอียงหรือมีอคติในการประเมินความสำเร็จ เพราะไม่สามารถระบุผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

1.5 การเรียนรู้ ต่อยอดและกระจายผล หากนวัตกรรมชุมชนเกิดผลสำเร็จต่อชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น หรือเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน จึงนำนวัตกรรมดังกล่าวเป็นบทเรียนในการเรียนรู้การต่อยอด เพื่อพัฒนานวัตกรรมของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนการกระจายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดชุมชนสันติสุข

ปัจจัยที่มีบทบาทและเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเกิดชุมชนสันติสุข มี 4 ปัจจัย ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกภายในชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข อาทิเช่น ชุมชนที่มีความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีตัวแทนหรือผู้นำทางศาสนาเข้ามามีส่วนในการสร้างสันติสุขในชุมชน ซึ่งชุมชนสันติสุขจะต้องประกอบด้วยบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงและเป็นผู้ทำให้เกิดสันติสุขในชุมชนได้ ตลอดจนการมีสมาชิกชุมชนที่ดีพร้อมให้ความร่วมมือและสนับสนุนการสร้างและพัฒนาไปสู่ชุมชนสันติสุข

2.2 ปัจจัยด้านกระบวนการ ประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ กิจกรรม แนวคิด กลไก โดยกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมของชุมชนที่เกิดขึ้น อาทิเช่น นวัตกรรมในการบริหารจัดการชุมชน นวัตกรรมการแปรรูปและเพิ่มผลผลิต หรือ อาจจะเป็นกิจกรรมที่ถูกสร้างขึ้นดำเนินการให้เกิดสันติสุขโดยเฉพาะ

2.3 ปัจจัยด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชน ประกอบด้วยบริบทและสภาพที่มีอยู่ หรือเกิดขึ้นของชุมชน เช่น สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต จารีต ประเพณี เป็นต้น

2.4 ปัจจัยด้านเครือข่ายและการสนับสนุน ประกอบด้วยเครือข่ายภายในและภายนอกที่ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุขประสบความสำเร็จ เช่น การให้เงินสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การให้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนในตำบลเดียวกัน เป็นต้น

3. เงื่อนไขความสำเร็จ

การสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชนสันติสุข จำเป็นต้องอาศัยความต่อเนื่องและยาวนาน โดยมี 4 เงื่อนไข ดังนี้

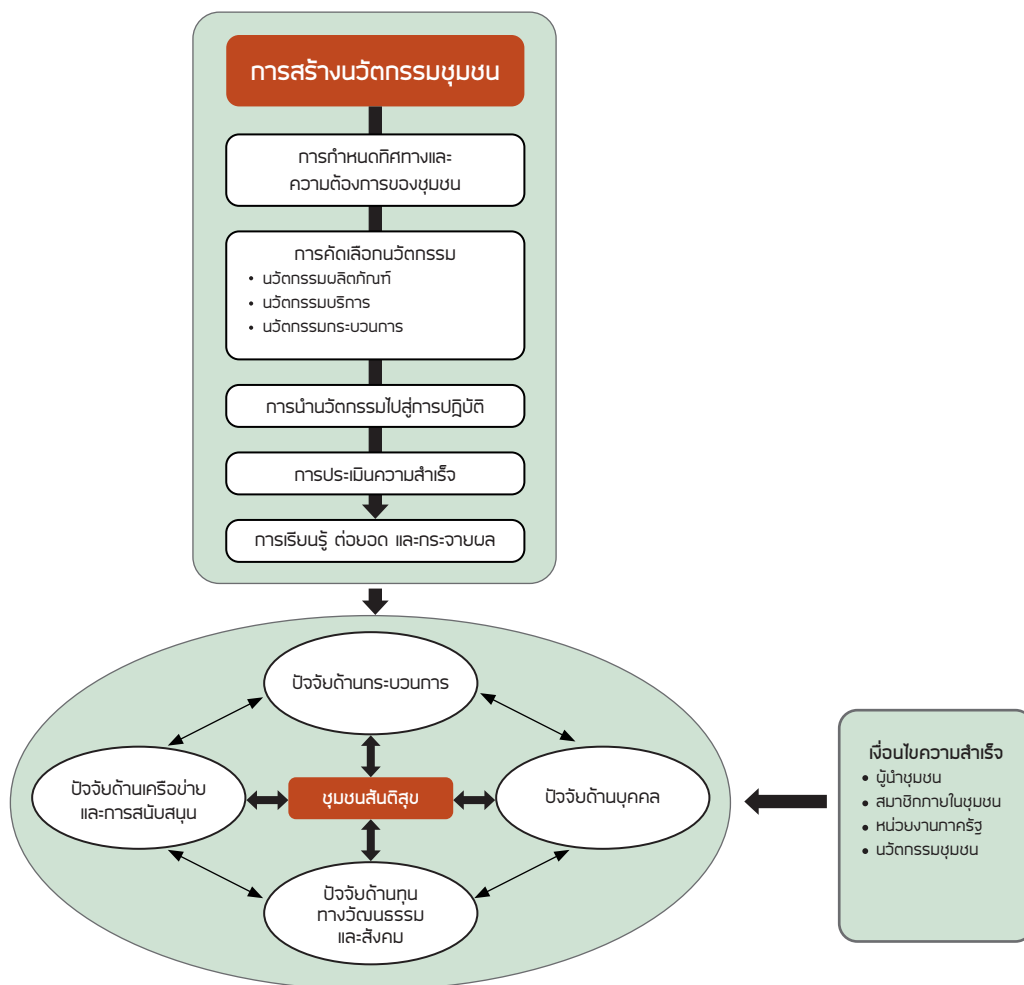
3.1 ผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีความสามารถส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) มีบุคลิกดี เป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรง วางตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ ยิ้มแย้ม กิริยาสุภาพ 2) พหุติกรรมดี ประกอบด้วยเป็นผู้มีศีลธรรม มีวินัย มีสัจจะวาจา มีสัมมาอาชีพ 3) จิตใจดี เป็นผู้ไม่เมตตา กรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน และ 4) ปัญญาดี ต้องเป็นผู้ทันโลก ปรับตัวเก่ง กล้าหาญ (Wattapradith, 2021)

3.2 สมาชิกภายในชุมชน หากสมาชิกในชุมชนมีลักษณะที่มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เคารพกันและกัน ยอมรับความแตกต่างของประเพณีอื่น ๆ ในชุมชน มีกระบวนการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และมีพื้นที่ปลอดภัยที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี มีกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ ร่วมกันสร้างภาพอนาคตที่ดีให้กับชุมชน จึงจะก่อให้เกิดชุมชนที่สันติสุขและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (Tissamana, 2021)

3.3 หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนที่ดำเนินการโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการพัฒนาชุมชนหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน กระบวนการกลุ่มเป็นเพียงความพยายามของชุมชนในการเริ่มต้นหาทางออกให้กับชุมชนตนเอง แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ ก่อให้เกิดเป็นปัจจัยสนับสนุน ประสานงาน เกิดความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยให้สามารถสร้างเครือข่ายและพัฒนาออกไปสู่กว้างไปยังชุมชนอื่น ๆ และมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง

เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น หน่วยงานราชการจึงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการประสานงานและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเกิดสันติสุขและยั่งยืน (Homwan, Pattanasin, Viriyo, & Krisin, 2021)

3.4 นวัตกรรมชุมชน นับเป็นกลไกและเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน ด้วยนวัตกรรมชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน หากชุมชนมีสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ช่วยลดปัญหาและพัฒนาชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น โดยนวัตกรรมชุมชนอาจอยู่ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ บริการ กระบวนการองค์ความรู้ หรือกลไกต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น นวัตกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน (Mahama, 2019)

ภาพ 2 กระบวนการสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนสันติสุขต้นแบบ
ที่มา: ผู้เขียน

บทสรุป

ในการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมาย “ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติ มิใช่เพียงการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น โดยนวัตกรรมถูกยกมาเป็นกลไกและเครื่องมือในการขับเคลื่อนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาในทุกมิติ เนื่องจากมีความสำคัญรองจากสถาบันครอบครัว หากชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง นับเป็นฐานที่มั่นคงและแข็งแกร่งต่อ

การพัฒนาประเทศเช่นกัน ดังนั้น ในมิติของการพัฒนาชุมชน จึงได้ใช้นวัตกรรมเข้าไปเป็นกลไกและเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมให้ชุมชนสร้างนวัตกรรมจากบริบทของชุมชนตนเอง เมื่อชุมชนเกิดนวัตกรรมจึงสามารถนำนวัตกรรมของชุมชนไปสู่กระบวนการสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุข อย่างไรก็ตาม การสร้างและพัฒนาชุมชนสันติสุขต้องใช้ระยะเวลาและความร่วมมือจากหลากหลายฝ่ายทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง ที่จะผนึกกำลังมีความสามัคคีภายใต้การสร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขและปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการชักชวน จูงใจ นำพาสมาชิกของชุมชนให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน ลำดับถัดมา สมาชิกภายในชุมชนก็ต้องเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของนวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไร ส่วนหน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องคอยช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล โดยการจัดสรรงบประมาณ หรือสนับสนุนบุคลากร เครื่องมือ หรือ การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จของเกิดนวัตกรรมชุมชนสันติสุขต่อไป ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ต้องอาศัยความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ปรับปรุง พัฒนา จนเกิดเป็นนวัตกรรมที่ดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับชุมชนต่อไป

References

- Aujirapongpan, S., Watthasin, P., Janchay, A., & Kupparat, P. (2010). Innovation: Definition, types, and importance to be an entrepreneur. *Business Administration Journal*, 33(128), 49 - 65.
- Butkheak, S., & Thaothong, S. (2021). The peacefulness of the multicultural trajectory: The different opinions in the multicultural society brings about the integration of arts and community environment. *Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)*, 23(2), 89 - 106.
- Community Development Department. (2022). *Strategic plan department of development 2017-2021*. Retrieved December 20, 2022, from <https://plan.cdd.go.th>
- Dissaman, A. (2022). *Lessons learned: Peaceful communities under peaceful culture a case study of Bueng Kho Hai community, Bueng Kho Hai Subdistrict, La Luk Ka District, Pathum Thani province and communities in Che He Subdistrict, Tak Bai District, Narathiwat Province*. Retrieved December 20, 2022, from <https://kpi-lib.com> > library > books > kpibook-29060
- Gandhian, M.K. (1985). *The story of my experiments with truth*. Translated by Mahadev Desai (1927). Ahmedabad: Navajivan Publishing House.
- Homwan, R., Pattanasin, T., Viriyo, M., & Krisin, P. (2021). Factors for building a peaceful community amid multiculturalism in the Southern Isan. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 351 - 364.
- Mahama, F., Sutheravut, P., & Nima, S. (2019). Construct Model of Innovation in Healthy community projects: A case study of Srithanam, Thanto Sub - district, Thanto District, Yala Province. *Academic Journal Uttaradit Rajabhat University*, 14(1), 39 - 51.
- National Innovation Agency. (2022). *Innovation for community*. Retrieved December 15, 2022, from <https://www.mhesi.go.th/main/th/org/1511-nia.html>
- Phuanpoh, Y., & Pasunon, P. (2021). Community innovation linking community economy to sustainability. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(2), 32 - 44.

- Siwisorn, C., & Dhammahaso, P. (2021). The process of building peaceful relations by the principles of peaceful mean in the intergrated perspective of Doi Chang community, Chiangrai Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(2), 481 - 493.
- Tissamana, A. (2021). The lesson learnt for peaceful communities: Nakornsri Thammarat and Narathiwat Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(6), 2347 - 2359.
- Thanadhammo, S., Abhinandavedi, W., & Vajirapanno, A. (2022). The organic farming by way of Khok Nong Na model: A model of peaceful community of Baan Thumkob, Na Khao Subdistric, Khao Phanom District, Krabi Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 1(1), 366 - 377.
- Thitanano, D., Abhinandavedi, W., Dhammabhani, P., & Phonjun, W. (2021). The characteristics of local leaders resulting in building peace in the community. *Journal of Graduate Studies Review*, 17(1), 56 - 70.
- Wattanapradith, K. (2018). Peace community in the 26th buddhist century: Knowledge learned from peace community in conflict areas. *Journal of MCU Peace Studies Special Issue*, 6(2), 13 - 24.

แนวทางการพิจารณาและการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia ชื่อเดิม วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นวารสารวิชาการระดับชาติราย 4 เดือน (3 ฉบับต่อปี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการและนักวิชาการทั่วไปทั้งภายในและภายนอก
ประเทศได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวิทยาการโดยเฉพาองค์ความรู้ใหม่ในสาขา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์อาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ เป็นต้น ต้นฉบับ (Manuscript) ที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์) และ ไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาขอตีพิมพ์ในวารสารอื่น เรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer-reviewed) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

วาระการจัดพิมพ์

วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับต่อปี)

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม

ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

1. บทความวิชาการ – วิจัย
2. บทความปริทัศน์
3. บทความรายงานการวิจัย

สาขาวิชาของบทความที่รับพิจารณา

ด้านมนุษยศาสตร์

ศิลปศาสตร์ วิจารณ์ศิลป์ หัตถกรรม อุตสาหกรรมการออกแบบ ดนตรีและศิลปะการแสดง ปรัชญาและศาสนา
ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ปรัชญา จริยธรรม ภาษาในแง่การได้มาซึ่งภาษา วรรณคดีและภาษาศาสตร์

ด้านสังคมศาสตร์

สังคมและพฤติกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และหน้าที่พลเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยาและ
วัฒนธรรมศึกษา

คำแนะนำสำหรับผู้ประสงค์ส่งบทความลงตีพิมพ์ใน

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

คำแนะนำทั่วไป

1. ผลงานที่ส่งตีพิมพ์จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้ส่งบทความโดยตรง
2. ต้นฉบับที่ส่งตีพิมพ์ต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น

3. ต้นฉบับต้องผ่านการกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน/บทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

4. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร

ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องโดยจะมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบเมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความเรียบร้อยแล้วสมบูรณ์
2. กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความถึงขอบข่าย ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ
3. ในกรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับไว้พิจารณาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองต่อไปโดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้เป็นการประเมินบทความแบบสองทาง (Double-blind peer review) กล่าวคือ จะไม่เปิดเผยชื่อผู้ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิทราบและจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้ส่งบทความทราบ และกองบรรณาธิการจะไม่เปิดเผยทั้งชื่อผู้ส่งบทความและชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้บุคคลอื่นทราบด้วยเช่นกัน
4. เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์ หรือควรเพิ่มผู้ทรงคุณวุฒิอีก 1 ท่าน ที่จะส่งเจ้าของบทความนำกลับไปแก้ไขก่อนส่งกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์

ข้อกำหนดของบทความต้นฉบับ

1. ความยาวของบทความไม่เกิน 25 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง และเอกสารอ้างอิง) พื้นที่ของกระดาษที่ใช้พิมพ์ ให้เว้นขอบบน 3.75 เซนติเมตร ขอบหน้า 3.75 เซนติเมตร ขอบหลัง 2.50 เซนติเมตร และขอบล่าง 2.50 เซนติเมตร
2. รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK เท่านั้น
3. ชื่อเรื่องบทความภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 18 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
4. ชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
5. ชื่อผู้เขียนทุกคนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดขวา
6. ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พ้อยต์ (ตัวอักษรปกติ) จัดชิดขวา
7. Corresponding Author, E-mail: ขนาดตัวอักษร 12 พ้อยต์ (ตัวอักษรปกติ) จัดชิดขวา
8. เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ จัดชิดซ้ายขวา พิมพ์ 1 คอลัมน์
9. ชื่อคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย
10. เนื้อหาคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ ทั้งคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กรณีมีหลายคำให้ใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ระหว่างคำ
11. ชื่อหัวเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย ไม่ใส่เลขลำดับที่
12. การจัดลำดับและการจัดวางหัวข้อ ใช้หลักปฏิบัติต่อไปนี้
 - 12.1 การลำดับหัวข้อกรณีมีเลขข้อกำกับ ให้ใช้ระบบตัวเลข โดยใส่มหัพภาค (.) หลังตัวเลข และเว้น 2 ช่วงตัวอักษรก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป
 - 12.2 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

หัวข้อใหญ่ หัวข้อระดับนี้วางชิดขอบหน้า ถ้าไม่ได้อยู่ในบรรทัดแรกของหน้าให้เว้นจากข้อความข้างบน 1 บรรทัด ทั้งนี้ ไม่ต้องใส่ตัวเลขกำกับ คำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ย่อหน้า 1.50 เซนติเมตร โดยเว้นบรรทัดปกติ

หัวข้อรอง หัวข้อระดับนี้ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจากขอบหน้า 1.50 เซนติเมตร หรือย่อหน้าปกติ คำอธิบายของหัวข้อรองอาจอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือขึ้นย่อหน้าใหม่ตามความเหมาะสมแก่บริบท

หัวข้อย่อย ในกรณีที่มีหัวข้อรองมีเลขกำกับหัวข้อ หัวข้อย่อยให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อที่อักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ดังนี้ (เครื่องหมาย ✓ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

1.....

1.1.....

1.1.1.....

ถ้ามีหัวข้อย่อย ๆ อีก ให้ใช้การย่อหน้าระบบเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ควรมีหัวข้อย่อยมากเกินไปส่วนคำอธิบายในหัวข้อย่อย โดยทั่วไปควรอยู่ในบรรทัดเดียวกัน โดยเขียนหัวข้อ 1).....

12.3 กรณีหัวข้อรองไม่มีเลขกำกับหัวข้อ เริ่มหัวข้อย่อยหรือเลขกำกับหัวข้อย่อยโดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

12.4 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ ถ้าขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

13. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน มีข้อพึงระวัง ดังนี้

13.1 ข้อความที่ต้องใช้เครื่องหมายัญประกาศ (“ ”) ซ้อนกัน ให้ใช้ัญประกาศเดี่ยว (‘ ’) สำหรับข้อความหรือคำข้างใน ตัวอย่างเช่น กนิยปริณ ทองสามสี (2563) กล่าวว่า “จากการศึกษา ‘ระดับความรู้ของแรงงานต่างด้าว’ ตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนเงินทดแทนนั้นพบว่า แรงงานมีความรู้ด้านสิทธิกองทุนเงินทดแทนมากที่สุด”

13.2 การใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และอัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้าและเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Royal Thai Government, 2017; Ministry of Foreign Affairs, 2017

14. เนื้อหาบทความ พิมพ์ 1 คอลัมน์ ในแต่ละคอลัมน์ให้ชิดขอบซ้ายขวา ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์

15. ชื่อตาราง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) ให้ระบุไว้บนตารางจัดชิดซ้าย ได้ตารางให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ส่วนรายละเอียดตัวอักษรปกติ

16. ชื่อรูป ชื่อแผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) ให้ระบุไว้ใต้รูป แผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้รูปแผนภูมิให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย

17. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวาตั้งแต่ต้นจนจบบทความ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์

18. ชื่อเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้ายโดยเขียนชื่อหัวข้อเป็นภาษาอังกฤษว่า

References

19. เนื้อหาเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ แปลเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

2. ชื่อผู้เขียนทุกคนและหน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3. บทคัดย่อ (Abstract) ความยาวไม่เกิน 300 คำ และคำสำคัญ (Keyword) 3-5 คำ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย ควรเป็นการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ข้อค้นพบ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน โดยควรมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่างได้)

4.1.1 บทนำ (Introduction) ที่ครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

4.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย/ คำถามวิจัย (Research Objective/ Research Question)

4.1.3 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ครอบคลุมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.4 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ที่นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับแบบแผนการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมวิจัย เครื่องมือวิจัย การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.5 ผลการวิจัย (Research Finding)

4.1.6 การอภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

4.1.7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Conclusion and Recommendations) สรุปข้อค้นพบที่โดดเด่นเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และระบุข้อจำกัดในการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

4.2 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์ ควรมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยมีการวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการนำเสนอตามหลักวิชาการโดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้ส่งบทความแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ให้เขียนรายการอ้างอิงอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษทั้งสำหรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องเติมคำว่า [in Thai] ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การอ้างอิงนามปี (อ้างอิงภายในเนื้อหาบทความ) ให้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ บทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนที่ 2 การอ้างอิงท้ายบทความ ให้รวบรวมเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ท้ายบทความ เรียงตามลำดับตัวอักษร A-Z บทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องเติมคำว่า [in Thai] ด้านท้าย และรายการอ้างอิงท้ายบทความต้องตรงกับรายการอ้างอิงนามปีที่ปรากฏในเนื้อหาบทความ (ไม่มากกว่าหรือน้อยกว่า)

6. ถ้ามีรูปภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขกำกับในบทความ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ใช้รูปภาพขาว-ดำ ที่มีความคมชัด และส่งภาพถ่ายต้นฉบับหรือไฟล์รูปภาพแยกต่างหาก แนบมาพร้อมกับบทความด้วย

การอ้างอิงในเนื้อหา และการเขียนเอกสารอ้างอิง

สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

<https://bit.ly/3FlscFd>

หรือแสกนคิวอาร์โค้ด

